

Refutatio horrendae prophanationis coenæ Domini.

<https://hdl.handle.net/1874/422179>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

L. Oct.

127

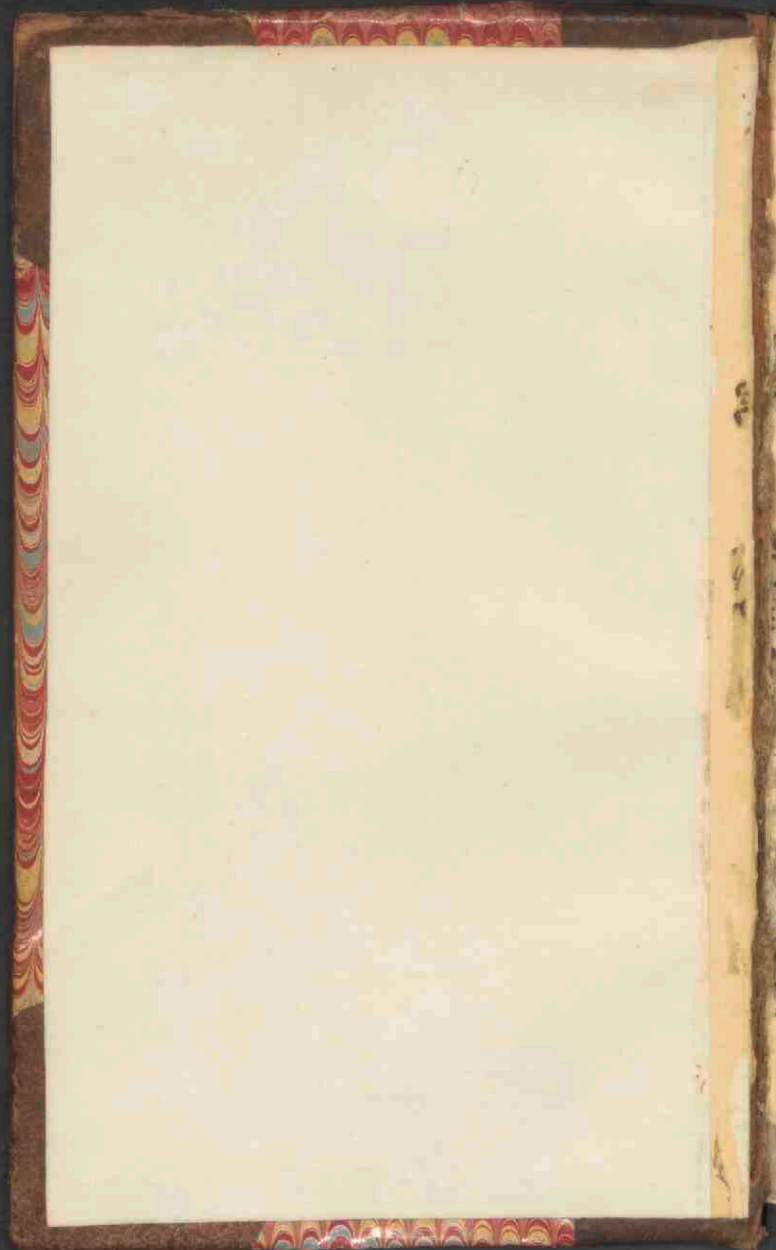

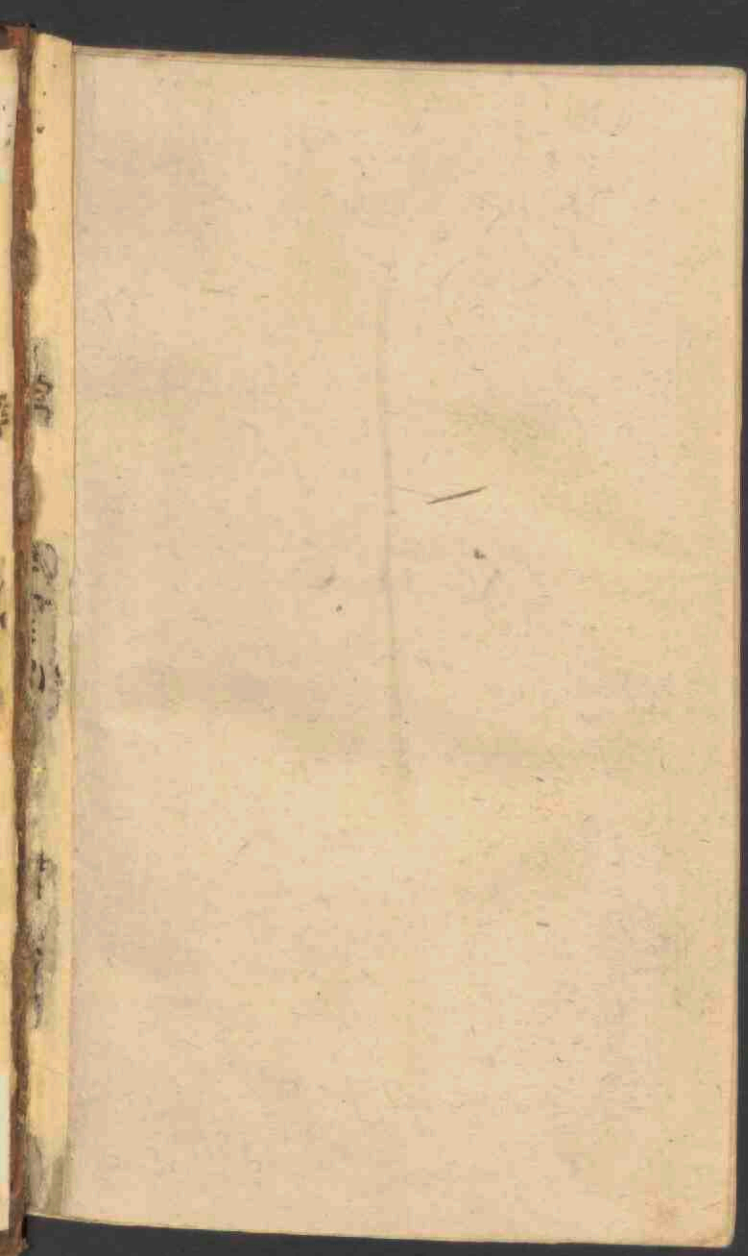
131
XO

N. II. C

E 8° 127

REFVTATIO
HORRENDÆ PRO-
PHANATIONIS COE-
nae Domini.

COLLECTA EX E-
uangelio & sinceris antiquæ Ec-
clesiæ Testimonijs.

A GEORGIO MAIORE.
iterum recognita.

Cum præfatione Philip-
pi Melanthonis.

Ex domo Burgelii

VVITEBERGAE.

Ex officina Typographica
Viti Creutzer.

1561.

REVVTATIO
HORRENDAE PRO
PHANTOMIS COP
de Lombr

ix officina Typographica
Vindobonae

OBTESTATIO AD

Lectorem.

OBTESTOR TE PER

Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi Christiane Lector, ut depositis affectibus, nulli parti addictus, uero iudicio legas & tecum expendas, & conferras orthodoxorum Patrum sententias hic citatas, cum ipsis exemplaribus, ac re cognita & explorata, postea iudices, cuius partis uerior sit sententia. Sanctifica eos in ueritate, ait Christus, Sermo tuus ueritas est, non Pontificum, neque Conciliorum Decreta, non Patrum scripta, neque longa consuetudo, neque ullius hominis, Imò ne Angeli quidem doctrina, ueritas esse potest, quæ cum hoc sermone Dei Patris pugnat, iuxta Regulam traditam, Si quis aliud Euangelium docet, Anathema sit.

A ij

PIO

PIO LECTORI

PHILIP. MELANTH.

S. D.

*Duae curae
hominum
præcipuae.*

DVAE OMNIUM
Hominum præcipuae
curae esse debent, Pri-
or, ut uerum Deum in-
uocemus, & omnia cõ-
menticia numina uite-
mus, & execremur, si-
cut ipse inquit: Dominum Deum tantum
adorabis, & ei soli seruias.

ALtera, ut circumspeciamus, quæ &
ubi sit uera Dei Ecclesia, retinens funda-
mentum, nec pertinaciter defendens im-
pia dogmata, aut commenticia Numina,
nosq; ad illam unam ueram Ecclesiam
Dei adgregemus, & in ea uelut in Arca
abditis in his horrendis confusionibus ge-
neris humani seruemur. Sic enim scri-
ptum est: Plantati in domo Domini, in
Atrijs domus Dei nostri florebut.

Ad

Ad utrumq; autem, scilicet ad ueram
intuocationem, & ad dijudicandum, quæ
fit uera Ecclesia, necesse est intelligere
externos & Panegyricos ritus, qui sunt
nerui publicorum congressuum. Vult
enim Deus exaudiri uocem Euangelij in
toto genere humano, uult agnosci filium,
de quo dicit, Et nunc Reges intelligite.
Osculamini Filium. Aperite portas Prin-
cipes uestras, & introibit Rex gloriæ,
Ideo semper Ecclesiam suam tanquam in
Arce aliqua collocatam conspici & exau-
diri ab omnibus gentibus uoluit, & in hac
uult esse publicos & honestos congres-
sus, in quibus sonet Euangelium, & fiat
inuocatio publica. Et uincula horum
congressuum semper uoluit esse certas ce-
rimonias non hominum consilijs instituta-
tas, sed ab ipso traditas.

Hæ cum non recte intelliguntur, hor-
ribili furore homines falsa numina fin-
gunt, & coetus illi desinunt esse Ecclesia
Dei, ut subinde accidit, inde usq; à primis
Patribus. Initiò ueri Sacerdotes, Adam,
A iij Abel,

Primi Sacerdotes.

Abel, Seth, Nohe, Sem, Sciebant Deum non tantum externis gestibus colendum esse, sed oportere in mentibus accensam esse lucem uoce promissionis, qua recte agnosceretur & inuocaretur Deus fiducia promissi Mediatoris, & in cordibus uiuos sensus esse timoris Dei, fiduciæ, dilectionis & aliarum uirtutum, & mores externos congruere oportere cum illa sapientia Dei, quæ nominatur Legis noticia. Postea uerò externos ritus sacrificiorum sciebant institutos esse, ut in publicis congressibus & hæc spectacula commonefacerent populum de promissione Diuina, sciebant macratione pecudum significari mortem uenturi Redemptoris, qua ira Dei aduersus peccatum placanda esset, & id arcanum & mirandum decretum de morte Redemptoris populo enarrabant.

Etsi autem semper in aliqua parte generis humani fuisse uera Dei & Redemptoris agnitio, tamen plurimi homines contempta uoce Patrum, laxauerunt

runt frenos cupiditatibus, ac deinde in
 poenis tanquam redituri ad Deum, uicti *Origo*
 mis & uarijs ritibus placare iram Dei co- *Idolatrie.*
 nati sunt, & paulatim progressi longius,
 & incitati à Diabolis signa uerterunt in
 Deos, & alij alios excogitarunt. Chaldei *Perfarum*
 & Persæ ignem, quo uictimæ incende- *Idolatria.*
 bantur colebant, & in illo igne Numen *Ur Chala-*
 esse fingeant. Hic impius ritus in his *deorum.*
 storiâ nominatur, *Ur Chaldeorum,* Et
 hinc est *Perfarum Orimasda,* quasi lu- *Orimassa-*
 men sanctum, *Or mehesed.* *da.*

Deinde quàm tetra fuerunt Aegya-
 ptiorum, Syrorum, & omnium ferè gen-
 tium Idola: qualis furor fuit in Bacchas-
 nalibus, qualis in mactatione hominum:
 Ita uerus Deus contumelijs adiciebatur
 in maxima parte generis humani, spectan-
 tibus & plaudentibus Diabolis. Horum
 malorum cogitatione cohorrescere sanos
 nequaquam dubium est, tametsi magni-
 tudo horum scelerum non satis intelligi-
 tur.

A iij. Sed ex

mi obm Sed exempla uetera commonefac-
egro cere homines deberent, ut in hac delira-
aiualah mundi senecta quereremus, ubi sit uera
Dei Ecclesia, quæ uox doctrinæ incorru-
pta, unde ritus orti sint, quæ deprauatio,
Vera Eco quæ occasione accesserit. Cumq; illa pri-
clesia Dei or ætas, in qua hominum natura minus
querenda. languida fuit, & disciplina seuerior tan-
tum habuerit furorum, non existimemus
in hac imbecilla & fatua Senecta nihil esse
eorum, præsertim cum de ultima ætate
vox diuina prædixerit, maiores fore opi-
nionum confusiones, quàm fuerunt an-
tea.

Nota sunt enim hæc terribilia ora-
cula Matthæi 24. Multi Pseudoprophe-
tæ surgent & seducent multos.

Et ad Timotheum scriptum est:
τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑσέροις καὶ
ῥῆσις ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχον-
τες πνεύμασι, ψαλλοῖς, καὶ διδασκαλίαις δαι-
μονίου, &c.

Quantus autem stupor est, cum de
nebibus tantis diuinitus præmoniti simus,
nullam

nullam admittere curam in animum que-
rendi, an errores in Ecclesiam irreperint.
Quid similius est Ethnicis furoribus,
quam quod passim ad certas statuas pro-
strati alloquuntur uel ipsa saxa, uel absen-
tes homines, tanquam Deos, & ab eis
auxilium petunt? Hæc exempla usita
ta esse in plurimis gentibus, & stabili-
morem atrocissimis supplicijs, manife-
stum est, Et tamen tanta est impudentia
Coelei, Vuicelij, Cusij & similium Sy-
cophantarum, ut hæc scelera præstigijs
Sophismatum excusare conentur.

*Inuocatio
mortuo-
rum san-
ctorum.*

Possent & alia multa similia recita-
ri, de quibus in alijs scriptis dicitur.
Nunc tantum de Coena Domini, de
qua commonefactiones piæ multæ in
hoc libro collectæ sunt, dicam. An ne-
gari potest, fuisse & esse uenales Missas,
& recitari eas magna ex parte à non
intelligentibus. quid agant? à pluribus
uerò quorum mentes & corpora spur-
cicia inquinata sunt. An negari pos-
test falsam adorationem fieri in circum-
A 5 gestatione.

*Prophana
tiones Coe-
nae Domi-
nicae.
Missa uen-
ales.*

gestatione panis, ubi extra usum nulla est
Sacramenti ratio? An negari potest pro
mortuis locari missas contra Sacramenti
rationem? Quid autem tristius dici po-
test, quam in illa ipsa parte generis huma-
ni, quæ nominatur Ecclesia proponi sup-
plicia, si quis uel gemitu significat se dole-
re, adfici Deum tantis contumelijs & ac-
cerisi poenas toti generi humano, & mul-
tos homines ruere in aeternum exitium?

*Poenæ im-
pietatis.*

Florentissimæ fuerunt in Asia, Sy-
ria, Aegypto, & in Græcia ciuitates &
Ecclesiæ, ubi nunc tantum strabula sunt
latronum Turcicorum. Et in Europæ
uiscera iam penetrant arma Turcica.
Hæc si qui dicunt casu fieri, aut tantum
consilijs humanis, aut lege stellarum, &
non attrahi has tantas calamitates multis
& magnis multorum hominum delictis
& impietate, horum amentia manifestis
Dei testimonijs refutatur.

AGnosca

AGNOSCAMVS nos singuli uarijs modis Deum offendisse & offendere, & uera conuersione nos emendemus. Sed simul etiam illa publica scelerata intelligere discamus, exuscitemus corda ad ueram inuocationem. Amemus Ecclesiam Dei, & quæramus ueram doctrinam de usu cœnæ Domini. Nota sunt hæc fulmina, Si quis manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Discamus igitur reuerenter administrare hæc mysteria, & sciamus Deum uere irasci ijs, qui prophanationes stabiliunt, & ueris ac assidujs gemitibus à filio Dei petamus, ut ipse nobis opem ferat, & liberet inuocantes ipsum ab erroribus, & à contagijs Idolorum. Non si tantum fundere lachrymarum possem, quantum hic Albis noster undarum assidue uoluit, dolori meo satisfacere possem, quem circumfero multos iam annos propter hoc Ecclesiæ uulnus, quod ut sanet filius Dei toto eum pectore oro.

Verus usus
suis cœnæ
dominicæ.

Vt ipse filius Dei inquit, Desiderio
desidero

*Vsus coe-
nae Domi-
nicæ.*

tio desideravi hoc pascha manducare uos-
biscum, ita auidi conuenire ad coenam
Domini debebamus, & amare hanc ip-
sam frequentiam, & in hoc dulcissimo
conuiuio erigi consolatione, & acquies-
cere in filio Dei, qui adest his mysterijs, et
exhibet sese sumentibus, uult hanc sum-
ptionem tibi pignus esse, te uerè esse
membrũ filij Dei, qui est caput Ecclesiæ,
et in ea, et in te ipso est iam efficax. Hac
te consolatione in hoc conuiuio uult re-
creari, & latum beneficia Noui testa-
menti recordari, uult hanc *ωνομα* foedus
esse, quo testatur te cum his membrum
ipsius, sibi curæ esse, ac nequaquam
uult te in hoc conuiuio esse *κωφοῦ προσω-
που*, uult te intelligere quid agas, uult ex-
citari fidem & læticiam in pectore, & ac-
cedere gratiarum actionem & inuocatio-
nem pro te ipso, pro Ecclesia, pro hos-
pitijs Ecclesiæ. Ab hoc usu quan-
tum absunt uenales Missæ & aliæ pro-
phanationes, quas non sine gemitu cogi-
tare possum?

Sint.

Sunt autem grati pijs labores eorum,
Squi uerum usum ostendunt, ut in hoc
scripto Georgius plurima collegit, quæ
ueritatem illustrent, eaq; in re adhibuit in
historijs & testimonijs fidem necessariam
in docente. Nam alij multi qui pa-
trocinantur erroribus, astute multa di-
cta undecunq; congerunt, plurima sup-
posititia, seu ex recentibus indoctis scri-
ptoribus sumpta, interdum & mutila, seu
ambigua excerpunt ex ueteribus, quæ si
ad ipsos autores conferantur, mox ani-
maduertes aliud pedem, aliud citharam
sonare, ut olim dicebatur. Possum
perspicue ostendere quasdam sententias
citas ab Aduersarijs nostris, quæ etiam
si extant in recentibus editionibus, tamen
non sunt in ueteribus libris maiore cura
& fide scriptis.

Vsitata est Sophistica, præstigias
offundere oculis & animis rudium,
mentionem nominis Ecclesiæ, & con-
sensus multorum seculorum, cum saepe
fiat

fiat iniuria sanctissimæ Ecclesiæ antiquitatis, quæ nondum habebat tantum morborum, quantum postea accessit. Cur ad uenales & priuatas Missas detorquent Aduersarij ueterum dicta; cum historia manifestè ostendant ueteribus priuatas Missas omnino ignotas fuisse. Nec si inueniunt alicubi in Africa sacrificium priuatim fecisse oblationem, unum atq; alterum Exemplum barbaricæ & superstitiosæ gentis, Apostolicæ consuetudini opponatur. Nec defuerunt superstitutiones nulli atati.

Quare & in testimonijs & in ipsa lectione ueterum adhibenda est consideratio, quæ fuerit scriptorum perpetua sententia, & quid obiter, quid improprie, quid consulto, quid explicate dixerint. Deniq; normam etiam teneamus, ipsa scripta Prophetica, & Apostolica, & Symbola. Ac inueniri ueritas ab his potest, qui pio eam studio quaerunt, sicut inquit ipse filius Dei: Quanto magis

to magis Pater uester coelestis dabit
Spiritum sanctum petentibus. Quae
rant igitur pii fontes doctrinae, & regi
mentes suas Spiritu diuino petant.

In eo studio sentient se
diuinitus iu
uari.

Bene uale pie Lectori

ILLVSTRI

ILLVSTRIBT MAGNIFI
co Domino, Domino Stanislao
Comiti à Gorca, Gnezniensi
Buscensi, Colensi &c. Casimiri
pitaneo, Domino
suo clemēti

MULTI SVNT HO-
mines prophani, qui
doctrinam diuinam di-
uinitus immensa boni-
tate, per Prophetas
& Apostolos tradita-
tam, arbitrio humano
mutari posse putant, sicuti pro ratione
temporum & locorum, leges humanae
mutari solent. Vnde multorum Regum
furores orti sunt, qui pro suo arbitrio res
ligiones fixerunt & refixerunt, & se suis
alq; statuas pro Dijs coli uoluerunt, quas
les fuerunt, Nabuchodonosor, Alexan-
der, Caius Caesar & similes.

Et hoc tempore multa κατὰ κράτος
in Regum aulis sunt, à quibus similis
potentia

potentia & autoritas Regibus & Principibus tribuitur.

Sed uox diuina, alligat & Reges et populos orbis terrarum ad hanc doctrinam & ad hos cultus, qui per ministerium Prophetarum & Apostolorum, ut decretum Dei immutabile, traditi sunt, & mandat sub grauissima poena & comminatione Regibus, ne ipsi pro sua uoluntate doctrinam & cultus Dei fingant aut proponant, sed se dociles & erudendos cum suis populis, illis Doctoribus prebeant, qui filij Dei, nobiscum per Prophetas & Apostolos loquentis, mandata ad nos perferunt, cum inquit:

Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.

Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.

Osculamini Filium, ne quando irascatur, & pereatis in uia &c.

Ab hoc igitur Doctore, qui est in
B
finis

filii Patris, & qui solus mentem & uer-
buntatem Patris nouit, non à Regibus,
Pontificibus, aut Concilijs, aut Comitijs
Principum, iuxta mandatum Patris,
HVNC AVDITE, doctrina de Deo
& cultus Dei discendi & petendi sunt.

Solum enim (ut libro 5. refert Irea-
neus) uerum & firmum magistrum ha-
bemus, λόγος, VERBUM DEI, Iesum
Christum Dominum nostrum, qui pro-
pter immensam suam dilectionem, fa-
ctus est quod sumus nos, uti nos perfec-
ret esse, quod est ipse. Non enim aliter
nos discere poteramus, quæ sunt Dei,
nisi magister noster uerbum existens, ho-
mō factus fuisset. Neq; enim alius po-
terat enarrare nobis, quæ sunt Patris, nisi
propriū ipsius uerbum. Quis enim
alius cognouit sensum Domini? Aut
quis alius eius consiliarius factus est?
Quia ut idem inquit, Deum nemo cog-
noscere potest, nisi Deo docente.

Ideo λόγος, semper adfuit & adest
generat

generi humano, ac primus & instituit &
perpetuo ministeriū ac uocem Euange-
lij, per quam Patrem reuelat, conseruat,
dans alios Apoffolos, Prophetas &c.

Cum igitur monstrosus & horrendus
partus.

πρόθε λείον, ὀπίθερ δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμερα
Δένον ἀποπνέουσα πυρός μένος αἰδομένοιο,
ab impijs Monachis diu parturientibus
in comitijs Augustanis Anno 1548.
editus, Ecclesijs Germania fouendus &
nutriendus, additis etiam diris minis ob-
truderetur, multi fortes Bellerophonte,
contra hoc monstrum pugnarunt, quos-
dam telis & armis, Christo duce & custo-
de, & monstrum hoc confossum & pro-
figatum, & arx Ecclesiae, puritas caelestis
doctrinae hactenus defensa & conseruata
est.

τῆς δ' ἡμ τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λει-
(οντ) Ⓞ
ἡ δ' ἑ χιμαιρικῆς, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντ Ⓞ.

Postea quam itaq; mihi cum hoc tri-
B 2 cipiti,

capiti, seu potius septemcapiti monstro,
in communi pugna, certandum uiderem,
& mearum uirium imbecillitatem nosse-
sem, suscepi certamen non cum toto corpore,
sed contra unum tantum eius caput,
in quo summum robur huius bestiae
& meretricis insidentis bestiae esse putatur,
quam Reges & Principes, qui
ἐκ τῶ ὄντου τῆς πορνείας αὐτῆς μεθύσκουσιν,
ut summum Deum suum colunt et uenerantur,
quem Daniel Deum Mausim,
Papistæ uero, huius cultores & defensores,
MISSAM uocant, ac dedi operam,
ut fucos & colores factitios & adulterinos,
quibus ex sacris & sanctorum Patrum
scriptis hanc suam meretricem Babylonis
cam pingunt & ornant, abstergerem, &
foedam ac horribilem eius turpitudinem
retergerem, & uerum usum sacrosanctæ
Coenæ Dominicæ ostenderem.

Hanc refutationem cum Typographus iam recuderet, Illustris & Generose Domine Comes, ideo sub auspicio

spicio & nomine Vestrae Celsituz : uolui
prodire in publicum, cum florentissi-
mum Regnum Poloniae, captiuitate illa
Babylonica & Aegyptiacis tenebris
adhuc magna ex parte sit oppressum,
ut eius regni Principes & proceres, ue-
strae Cel : nomine & exemplo moti &
inuitati, quoq; lucem ueritatis inquire-
re, cognoscere, amplecti & fouere in-
cipiant. Non enim ad uoluptates, & ut
Idolis seruiant seruantur Regna, sed, ut
Propheta inquit: Ideo colliguntur po-
puli & Reges in unum, ut annuncient
in Sion nomen DOMINI, & laudem
eius in Ierusalem, ut seruiant DOMI-
NO, ut tollant Idola, & puram doctri-
nam ac ueros cultus, ueram inuocatio-
nem, uerum usum Sacramentorum re-
stituant, & hos propagare & ad poste-
ritatem conseruare studeant.

Haec sunt Principales causae, pro-
pter quas Regna in orbe terrarum ser-
uantur, ut in ijs agnoscatur, inuocetur
& celebretur uerus Deus, qui est Pater

Domini nostri Iesu Christi, & hæc debet
prima esse cura Regum, Principum &
populorum.

Et quid eo regno in orbe terrarum
pulchrius esse potest, quam in quo Prin-
cipes populorum congregantur cum po-
pulo Dei Abraham, & in quo Deus a
scutis & protectoribus terræ uehementer
eleuatur, & celebratur? Tale Regnum
uerè sedes & Templum Dei est, cui be-
nedicit Deus & quod seruat, ut Dauidis
& Ezechia regnum inter medios hostes
seruabatur.

Sed Proh dolor, hoc tempore ma-
ior pars regnorum orbis terrarum, Ido-
lorum lustra, Mahometici furoris & Di-
abolorum spelunca & stabula sunt.

Inde fit falsis uident tua dogmata sectis

Et lacerent ueræ religionis opus.

Quos Deus è medio digneris tollere Victor

Floreat ut REGNI gloria uera TVI.

VVitem

VVitemberga Calendis Ianuarij,
Die natali Incltyti Regis Poloniae Sigis-
mundi, Anno à Christo nato 1555.
qui est annus à condito
mundo.

5517.

V. C.

Addictis:

Georgius Maior

Doctor.

B 4 **CAPITA**

CAPITA HVIVS
Tractatus.

- 1 De uocabulo Missæ.
  - 2 Quid sit λειτουργία, seu Missa.
  - 3 Simplex & historica narratio de origine Missæ, & subinde ad eam adiectis ceremonijs, & accumulatis superstitionibus & abusibus.
  - 4 De Collectis, De lectione Epistolarum & Euangeliorum, De Graduali, De Haleluia, De Offertorio, De Precatione &c.
  - 5 De canone & origine Missarum primitiarum, & aliarum superstitionum.
  - 6 T De uitijs quæ in Canone sunt.
  - 7 De Canone Minore.
  - 8 De Canone Maiore & refutatione utriusq; Canonis.
  - 9 De inuocatione Sanctorum.
  - 10 De commemoratione Sanctorum Patrum & Martyrum, ad cœnam Domini in primitiua Ecclesia.
- De cultu

- 11 De cultu Sanctorum, qui & qualis fuerit in primitiua Ecclesia, & qualis hoc tempore sit.
- 12 Cur inuocatio mortuorum Sanctorum sit impia & damnanda, rationes octo ostendunt.
- 13 De origine inuocationis Sanctorum.
- 14 An omnia ad salutem necessaria sint tradita Ecclesijs ab Apostolis?
- 15 Confutatio locorum scripturae & sententiarum sanctorum Patrum, quae pro stabilienda Sanctorum inuocatione citantur.
- 16 De meritis Sanctorum, & de articulo Iustificationis.
- 17 Confutatio aliorum locorum de inuocatione Sanctorum.
- 18 An necesse sit orare & offerre pro Mortuis, & an sit Purgatorium?
- 19 Confutatio locorum, quibus Purgatorium asserere conantur Doctores Pontificij.

20 Confutatio argumentorum, quæ
pro assertione Missæ allegantur.

21 De uocabulo Sacrificij & Oblati-
one.

22 Neminem posse offerre Christum
Deo Patri, aut facere Sacrificium
pro tollendis peccatis, præter ipsum
filium Dei Dominum nostrum Ie-
sum Christum, rationes octo osten-
duntur ordine.

23 De Applicatione.

24 De Missa priuata, & cur sit abor-
lenda.

25 Quid pijs sequendum sit, in tan-
ta uarietate, contentionum de
Missâ.

De Missâ,

DE VOCABVLO MISSAE.

DE MISSA

Et utrum sit Sacrificium?

QVIA hoc tempore magna de Missae sacrificio controuersia est, prodest, & in primis necesse est, Ecclesiam doceri, quid sit Missa, & an sit, aut quale sit sacrificium, & quam multiplex & horribilis sit Missarum abusus et prophanatio.

DE VOCABVLO

Missae.

PRINCIPIO autem uidentur est, unde uocabulie Missae originem trahat. Sunt qui contendunt esse nomen hebraeum, fortassis à מַעֲבָדִים de quo Danielis 13. extat uaticinium, quod persecutores ueræ doctrine & idolatrae, colent Deum Mausim, id est, praesidorum & munimentorum, ut sit significatum per Prophetam, robur, firmamentum, basin, summum

DE VOCABULO,

Summum praesidium, & munimentum & arcem regni Antichristi, fore Missas, nec nomen מַסָּהַת procul abest à nomine Missa, quod affine est nomini מַסָּהַת quod cibum, escam seu alimoniam significat. Hoc enim cibo Missae, tot centena millia sacrificiorum & Monachorum, passim in toto orbe terrarum pascuntur, καὶ κατὰ Δουκῶν, γαστέρας ἀργαίαι εὐλονται. Alij uolunt deducere à ἄσπασ quod uoluntariam oblationem significat Deuter. 36.

Sunt item qui uocem graecam esse adfirmant, cum tamen nullam etymologiam certam ex probatis autoribus eius uocis ostendere possint.

Alij dicunt esse uocem Latinam, & Missas ideo dictas eò quod adhuc sacrificium seu conuiuium publicum, seu coenam communem, ditiores epulas mittebant, quibus pauperes reficerentur, quae graecis ἀσπασφοραί, Latinis oblationes uocabantur, unde & apud Germanos usurpatio uocabuli Oblaten, & uetus ille mos in Ecclesijs cathedralibus remansit, ut in die coenae Domini, circumferantur tales non fermentati tritici albi panes, cum calicibus seu calicibus uini, qui donantur & propinantur spectantibus eius ceremoniae, quae lotionem pedum Christi representat.

Adparet

MISSAE,

Adparet autem ex ipso Paulo 1. Corin. 13.
 Eo tempore ita ad communem cœnam, allatis cibus
 & potu à ditioribus, pios celebraturos cœnam Do-
 mini conuenisse, sicut inquit, Igitur cum conuenitis
 in eundem locum, non licet dominicam cœnam edes-
 re, quod unusquisq; propriam cœnam occupat in
 edendo, & hic quidem esurit, illè uero ebrius est.
 Num sane domos non habetis ad edendum & biben-
 dum?

Item ibidem, Cum conuenitis ad comedendum,
 alius alium expectate, quod si quis esurit, domi-
 dat, ne ad condemnationem conueniatis.

Et de cœnis Christianorum in Apologetico
 Cap. 39. Ita refert Tertullianus:

Tertullianus.

Cœna nostra de nomine rationem suam ostendit,
 uocatur ἀγάπη, id quod Dilectio penes grecos
 est, quantiscunq; sumptibus constet, Lucrum est, pie-
 tatis nomine facere sumptum, siquidem inopes
 quosq; refrigerio isto iuauimus &c.

Item ibidem, Cœna nostra nihil uilitatis, nihil
 immodestiae admittit. Non prius discumbitur quam
 oratio ad Deum prægustetur. Editur quantum esu-
 rientes

DE VOCABVLO

rientes capiunt. Bibitur quantum pudicis est utile. Ita saturantur, ut qui meminérunt etiã per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, ut qui sciunt Dominum audire. Postquam manuales & lumina, ut quisq; de scripturis sanctis, uel de proprio ingenio potest, prouocatur in medium Deo canere. Hinc probatur quomodo biberit, Aequè oratio conuiuium dirimit &c.

Hanc prolixam coenae Christianorum descriptionem, ideo libuit addere, quod pios, & precipue iuuentutem de multis rebus utilibus admonere potest.

Pontius

Paulinus

Refert & Pontius Paulinus in libello de Gae Zophylatio, mensam in Ecclesia poni solitam, quae MENSE DOMINI uocata sit, in quam locupletiores pro reficiendis pauperibus, cibos & potum ponebant, quem morem adhuc seruari prodesset.

Sed ab his oblationibus seruis missis, Missam appellatam, sermonis Latini proprietates, non bene patitur, qui in ferculis Missus genere Masculino appellare solent,

Petrus

Lombardus

dist.

Petrus Lombardus lib. 4. Disti: 24. inquit,

Missam

MISSAE.

Missam dici, uel quia Missa est hostia, cuius commemoratio fit in illo officio, unde dicitur, *Ite Missa est*, id est, *Sequimini hostiam, quæ Missa est*, ad cœlestia tendentes post eam, uel quia Missus cœlestis uenit ad consecrandum dominicum corpus, per quem ad altare cœleste defertur hostia, unde et dicitur, *Missa est*.

Autor rationalis diuinorum, adfirmat Missam inde adpellari quod Sacerdos in fine ait, *Ite missa est*, quasi dicat, *ite ad propria, Missa est consummata*, seu quia Missa uel oblata est DEO hostia salutaris pro genere humano. Neq; enim ex decreto Aureliensis Concilij licet populo ex his sacris nisi consummatatis discedere, facta per Episcopum aut Sacerdotem missione, ut habetur de conseruatione Dist. 3. c. Cum ad celebrandas.

Rationale
Diuinorum.

Sed antiquior et uerior ratio est, Missam ab eo Sritu adpellatam, qui ex græca Ecclesia, in Latinam translatus est, uidelicet, cum preces, cantiones et lectiones, quæ sacram cœnam precedebant, essent finitæ, ut tunc ante consecrationis mysterium, Diaconus alio uoce clamaret, *Si quis Catechumenus remansit, exeat*.

Ritus Græcæ Ecclesiæ.

Erant enim

DE VOCABVLO.

Erant enim quatuor ordines, Primus Catechumenorum, Secundus Energumenorum, Tertius ordines in Desertorum, & postremus Poenitentium, quibus Primitiua quidem in Ecclesia sacris precibus, cantionibus & Ecclesia. concionibus adesse licebat, sed antea quàm Sacerdos consecrationis mysterium ordiretur, hac Diaconi nocte foras mittebantur.

Ab hac missione seu dimissione Catechumenorum, & ceterorum, quæ consecrationis mysterium precedebant, uulgus huic sacro missæ nomen indidit, sicuti & Isidorus, in suo Lexico testatur. Sic remissam ueteres pro remissione dixerunt, ut Cyprianus Epist. 14: Qui blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissam, sed reus est æterni peccati.

Ita & in Missa græca, cuius autorem Chrysostomum esse uolunt, ante cantionem Symboli Apostolici, Credo in unum Deum, Diaconus clamat, τὰς θύρας, τὰς θύρας ἐν σοφίᾳ προσχωμεν, Ianuas, ianuas sapienter obseruemus, ne scilicet quis adsit sacris, qui inde missi & eiekti sunt, & quibus interesse non licet. Ita & Romani, Mittere senatum, pro dimittere dicunt.

Hoc uerò tempore quod olim in initio dicebas

MISSAE.

itur, Ite missa est, in fine sacrificij dicitur, cum populus peracto sacro dimittitur.

Propriè igitur Missa apud ueteres erat, quando ante ipsa mysteria inchoata, Catechumeni dimittebantur, neq; enim nondum baptisati, ad coenam Domini admittebantur, Postea uox usurpata est pro ipso sacrificio, seu populi communionem & sepe pro quolibet sacro conuentu, Quando greci ἐκκλησιαστικόν, σὺνάγειον, σὺνάγειον ἐπιτελεῖν dicunt, id sepe Latini uerterunt, Celebrare Missas, Id est, habere publicos conuentus populi.

Missæ
uox apud
heteres.

Greci Missam iam ἱεροσυνάγειον deinde λητοῦσαν ἵνα uocarunt.

λητοῦσαν uero ministerium in genere significat, & est uocabulum usitatissimum et notissimum ueteri Græcia, quæ λητοῦσαν uocabat etiam operas & munia, quæ ciues reipublicæ conferebant, ut λητοῦσαν erat instituire classem, Et in græca Moysi lectione dicitur λητοῦσαν Leuitarum, gestare ligna & pelles tabernaculi, Num. 3. καὶ αὐτοὶ λητοῦσαν ἐν αὐτῇ.

Et factum est uocabulum à curatione publicorum bonorum. Nam ληίζω significat prædor, ληίστα præda, ληιστὸν prædando partum.

DE VOCABVLO

Inde λῆτορ ἢ λῆτα publica bona, ἢ λῆ-
τουργῆω, id est, administro publica bona.

Et Isocrates dicit Magistratum functiones sint
λατουργίαι non ἐργασίαι, id est, sint opera que
prestentur in publicum, non in priuatum usum.

Et in secunda ad Corinth. Cap. 9. nominat
Paulus λατουργίαν collationem pecuniæ, que fie-
bat pro Ecclesijs egentibus.

Item Rom. 15. εἰς τὸ εἶναι με λῆτοργῶν ἰσοῦ
χριστοῦ, εἰς τὰ ἔθνη ἰερούργῶντα δ' εὐαγγέλιον τοῦ
θεοῦ ἔσται.

Et sepe repetitum est uocabulum in ueteri ἢ
nouo Testamento, nec est ἀλιτή, quod est precatio, ut
multi fingunt Missam apud graecos dici λιτῶργίαν,
quia sit precatio pro alijs.

Magis conuenit altera ἢ uerior interpreta-
tio, que est ἀλατουργία. Hac de proprietate uo-
cabuli sufficiant. Magis autem prodesset retineri no-
men cœnæ Domini, quod ab ipsis Apostolis huic Sa-
cramento inditum est, ut I. Cor. 11. Aut uocari Tes-
tamentum seu Mensam, aut memoriam Domini,
Graeci uocariunt σιωάξις communionem ἀ publico
conuentu, ἢ εὐχαριστίαν, κοινωσίαν, θέαν
λατουργίαν, δυσίαν ἀναίμακτον,

Item φρίκτα μουσική

ῥίαν ἔσται.

Quid

MISSAE.

QVID SIT

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, SEU (VT

Latini uocant)

MISSA.

MISSA est ministerium, in quo minister bonum publicum, id est, Sacramentum alijs administrat ac dispensat, Quia totum hoc ministerium distribuendi corporis & sanguinis Domini, & docendi Euangelij, seruit Ecclesiae, nec institutum est ut sit priuatum opus unius personae, exclusa reliqua Ecclesia, Recte igitur conuenit nomen ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ, id est, publici boni administratio.

Sic Paulus loco iam citato Rom. 15. inquit, se esse ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΝ, id est, publicum ministrum Iesu Christi, qui sacrificans Euangelium Dei, ad gentes circumferat, hoc est, qui thesauros & opes Ecclesiae, Christi beneficia, publico nomine dispenset, & in gentes distribuatur, sicuti & 1. Corinth: 4. ait: 'Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

Talem distributionem corporis & sanguinis Christi esse Missam, testatur ipsa Christi institutio, Coenantibus eis accepit Iesus panem & benedixit ac

ε
2

fregit Mat: 26.

QVID SIT MISSA.

Tertullianus fregit, deditq; discipulis suis & ait, Accipite & comedite. Vult frangi, id est, distribui corpus & sanguinem suum Christus, sicut & Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem inquit: Christus acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum effecit.

Frangere. Sic Paulus 1. Corinth. 10: Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Frangere enim Hebraeis distribuere significat, ut Esa: 58. Frange esurienti panem tuum &c. Et Actuum 2. Frangentes circa domos panem.

Missae quid sit. Missa igitur proprie dicendo, nihil aliud est, quam distributio & participatio corporis & sanguinis Domini iuxta institutionem Christi, cum qua coniungi debent, preces, gratiarum actiones & commemoratio beneficiorum Christi, iuxta preceptum Christi, Hoc facite in mei commemorationem. Item, Mortem Domini annunciabitis donec ueniat, &c.

Simplex &c

DE ORIGINE MISSAE.

SIMPLEX AC VERA

historica narratio, de origine
Missæ, & subinde ad eam adie-
ctis ceremonijs & accumu-
latis superstitionibus
& abusibus.

ASSERTORES Missæ contendunt ipsum
Christum esse eius autorem, & in uerbis in-
stitutionis Christi, duo contineri, primum, ut corpus
& sanguis eius distribuatur communicantibus, de-
inde ut Apostoli & ab ijs inde Sacerdotes omnes, sa-
crificium recordatum DEO. faciant, quo, sacrifici-
ij, in cruce oblatis, memoriam celebremus, & ei-
us fructum fide & deuotione (ut hoc tempore, lo-
quuntur) nobis applicemus, & hoc postremum
contendunt præcipi & mandari nobis his uerbis,
Hoc facite in mei commemorationem, Verbum enim
(Hoc facite) non tantum ad sumptionem, sed etiam
ad oblationem esse referendum.

Deinde Apostolos hanc institutionem Missæ
acceptam à Domino, tradidisse Ecclesijs, ideo dicere
Paulum, Ego accepi à Domino, quod & tradidi
uobis.

1.
Christi in-
stitutio,
nem.

2.
Traditio
nem Apo-
stolicam.

DE ORIGINE

3.
Missam
ab Aposto-
lis auctam

Adfirmant & ab Apostolis Missam auctam, & ad uerba consecrationis à Christo tradita, addidisse Apostolos orationem dominicam, & ipsum Petrum primum hoc modo Missam celebrasse, Et ex 6. Synodo Distinct. 1. c. Iacobus, de consecratione scriptum habetur, Iacobus frater Domini secundam carnem, cui primum credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Basilius Episcopus, cuius claritas per totum orbem yefulsit, in scripturis addiderunt nobis Missæ celebrationem.

4.
Observa-
ta Missa à
discipulis
Apostolo-
rum.

Citant & testimonia eorum qui Apostolorum discipuli fuerunt, quibus Missam stabilire uolunt, ut illud Ignatij dictum ex Epistola ad Smyrneneses, ubi ait, Propterea non licet sine Episcopo neq; sacrificium imolare, neq; Missas celebrare.

5.
Sententie
Patrum et
consensus
totius Ec-
clesiæ om-
nium tem-
porum.

Huc & detorquent Irenei sententiam lib. 4. Cap. 32. Eum qui ex creatura panis est, accepit & gratias egit dicens, Hoc est meum corpus, Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum uos, suum sanguinem confessus est, & noui Testam^{ti} menti, nouam docuit oblationem, **Q V A M E C-
CLESIA AB APOSTOLIS ACCIPIENS,** in uniuerso mundo offert Deo.

Huc coaceruantur & aliorum multorum Pa-
trum

MISSAE.

rum dicta, quorum aliqua recensebo, nam omnia enumerare nimis prolixum fuerit.

Chrysostomus, Nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed recordationem facientes mortis eius, Et una est hæc hostia, non multe. Quomodo una est, & non multe? Et quia semel oblata est illa, oblata est in sancta sanctorum. Hoc autem sacrificium exemplum est illius, id ipsum semper offerimus, nec nunc quidem alium agnum, Crastina alium, sed semper id ipsum &c. Chrysostomus.

Athanasius, In æternum Christi est sacrificium, quia quotidie offertur per ministros Dei oblatio, Christum & pontificem habens & sacrificium. Athanasius.

Cyprianus libro Epistolarum 2. Epist. 3. Qui ordo utiq; hic est, de sacrificio illo ueniens & inde descendens, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem & uinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, Panem & Vinum, suum scilicet corpus & sanguinem &c. Cyprianus.

Et idem Cyprianus, Admonitos nos scias, ut
 C 4 in calice

DE ORIGINE

in calice offerendo, dominica traditio seruetur, ne
aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis Dominus
prior fecit, ut Calix, qui in commemorationem eius
offeritur, mixtus uino offeratur.

Theophi
Lactus.

Item Theophi: in Epist: ad Heb: 5. In
perpetuum offeritur per Dei ministros oblatio,
Christum Dominum & Pontificem habens & sacri-
ficium, qui seipsum nostri ob gratiam sanctificat,
frangit & tribuit, Quotiescunq; enim id fiet, mors
Domini annunciabitur.

Tales Patrum sententias multas accumulantes
ut doctrinam de Missæ sacrificio stabiliant.

Addunt & testimonia ex scripturis, quale est
exemplum Melchisedechi, de quo iam Cypriani ci-
tata est sententia.

6.
Testimo-
nia ex
scripturis,

7.
Argumen-
tum sump-
tum à Lea-
uitico sa-
cerdotio.

Volunt etiam in nouo Testamento morem of-
ferendi pro peccatis populi & ignorantie, pro deli-
ctis & pro mundatione, qui in ueteris Testamenti sa-
cerdotio receptus fuit, retinendum esse.

Citatur & Malachiae sententia Cap. 1. Non
est mihi uoluntas in uobis, nec munus accipiam de
manu ue-
stra

MISSAE.

manu uestra, A Solis enim ortu usq; ad occasum,
magnum est nomen meum in gentibus, & in omni lo-
co sacrificatur & offertur nomini meo oblatio mun-
da, & huc accommodant Irenaei interpretationem
libro 4. Cap. 32. cuius supra facta est mentio.

Huc & detorquetur illud Danielis 12. Elis-
gentur & dealbabitur, & quasi ignis probabun-
tur multi & impie agent impij, neq; intelligent om-
nes impij, porro docti intelligent. Et à tempore
cum ablatum fuerit iuge sacrificium & posita fue-
rit abominatio in desolationem, dies mille ducenti
nonaginta.

Dicunt hic uaticinari Prophetam de Anti-
christo, & eos qui abrogent Missas, quae sint illud
iuge sacrificium, esse precursores Antichristi, Si-
cut enim in ueteri Testamento iuge fuerit sacrifi-
cium, quo quotidie imolabatur agnus, unus mane &
alter uesperis, ut Num: 28. legitur, ita, & in nouo
Testamento seu in Lege gratiae, iuge debere esse Sa-
crificium, quod sit Missa, oblatio corporis & san-
guinis Christi.

Deinde asserunt naturam omnium aetatum
homines monere & docere, ut Deo sacrificent,
C S   ideo

DE ORIGINE

Idco ante Legem Patres sua habuisse Sacrificia. Data uero à Deo Lege, simul certa sacrificia mandata, quæ oblationem Christi significauerint. Christus autem cum non uenerit soluere, sed adimplere. Legem, in nouo Testamento Sacrificium Missæ instituisse &c.

Hæc ferè est summa fundamentorum super quæ Missa extracta est.

QVOMODO ET PER
quos Missa subinde, adiectis Ce-
remonijs & accumulatis su-
perstitionibus & ab-
usibus sit au-
cta ?

Primo

MISSAE.

PRIUS uero quam consutationem, & superiorum locorum explanationem subijcimus, per genus in narratione historica de Missae origine, & subinde additis ad eam ceremonijs, superstitionibus & abusibus.

Satis autem adparet ex historia Cœnæ Domini, in qua Pascha cum duodecim discipulis suis manducauit Christus, et suam sacrosanctam cœnam corporis & sanguinis sui instituit, quæ istic fuerint Cœremonia, qui ritus, qui ordo, quæ ornamenta.

Accumbit Christus in publico diuersorio in coenaculo iuxta præceptum Legis, cœnam agni Paschalis celebrans, et ipse uerus agnus paschalis, iam imolatus æterno Patri, pro reconciliatione mundi, ueterem Paschæ cœnam abrogaturus, nouam sui corporis & sanguinis cœnam perpetuam usq; ad aduentum suum instituit, & cum ipse sit summus & æternus Sacerdos, ingressurus iam in sancta sanctorum, non per taurorum aut uitulorum, sed per suum ipsius sanguinem, non instituit per hanc cœnam, sacrificium quo expientur peccata, & per quod reconcilietur Deus, & detur salus & æterna uita, quod sacrificium ipse per suum ipsius corpus et sanguinem Deo Patri iam mox erat oblaturus, sed cœnam corporis
& sana

Institutio
cœnæ Do-
minicæ.

DE ORIGINE

Et sanguinis sui, ut edentes et bibentes meminerint corpus suum pro ipsis redimendis traditum, et sanguinem suum in remissionem peccatorum fuisse.

Horum beneficiorum suorum memoriam uult in Ecclesia perpetuo extare et celebrari, donec iterum redeat, et hanc memoriam tum potissimum celebrari uult, cum haec coena peragitur, cum edimus ipsius sacrosanctum corpus, et cum bibimus ipsius sacrosanctum sanguinem.

In usu instituit commemorationem suorum beneficiorum, et quidem in publico conuentu.

Non instituit hic duas res diuersas, ut hoc tempore contendunt aduersarij, ueluti coenam seu sumpptionem Sacramenti, Deinde peculiarem ceremoniam commemorationis, ex qua commemoratio ne noui architecti Missam extruere conantur, ut Missa sit praeter usum coenae Domini, peculiare cultus a Christo mandatus, seu sacrificium recordatiuum, seu commemoratiuum, ut ipsi adpellant, quod in Ecclesia, uel ab uno uel a pluribus tanquam iuge sacrificium Deo praestari debeat.

Non ita haec humana autoritate sunt separanda, et habet hic, et hoc locum, quod Deus coniunxit, homo ne separet, Sed ut ex uerbis institutionis Testatoris Christi, praesertim in Euangelio Lucae satis liquido

MISSAE.

fatis liquido adparet, uult commemorationem passionis & mortis suae & omnium suorum beneficiorum semper in hac coena, cum usu Sacramenti esse coniunctam, non separatam, & eam coenam & commemorationem (nisi necessitas postulet) non priuatim ab uno, sed in publico conuentu Ecclesiae celebrari, unde & graeci *κυριακή* coenam Domini uocarunt.

Paulus quoque testatur in publico conuentu se instituisse, ut coena Domini agatur. Sic enim ait: Cum conuenitis in eundem locum, non licet dominicam coenam edere, quod unusquisque propriam coenam occupat in edendo.

Quae igitur de sacrificio commemoratiuo seu de Missa priuata finguntur, esse mandatum Christi, ut tale sacrificium commemoratiuum sine alijs communicantibus, etiam per unum celebretur, finguntur contra apertam institutionem Christi, & contra morem coenae Domini ab Apostolis Ecclesijs traditum, qui mos ut missa seu potius coena Domini non haberetur nisi in conuentu publico, & simul alijs communicantibus, durauit ultra sexcentos annos.

QVI autem in coena Domini ritus, quae ceremoniae, quae loca, qui ornatus tempore Apostolorum ritus et ceremoniae in casibus.

DE ORIGINE

Domini
tempore
Apostolo-
rum.
stolorum fuerint, testatur historia Euangelij, & lo-
cus Pauli 1. Corinth. 11.

Non hic est Ecclesia, non ara aliqua extracta
& consecrata, non sunt uasa, uestes consecratae, non
superhumerales, non alba, non zona seu cingulum,
non stola, manipulus, casula, non altaris neq; cetera
rarum rerum ornamenta aliqua, Sed Christus ac-
cumbens cum discipulis in diuersorio publico, & in
coenaculo, eo habitu quo semper uestitus ante fue-
rat, coenam suam instituit.

Hunc morem à Domino acceptum & Apo-
stoli obseruarunt, & Ecclesijs tradiderunt, ut tes-
tatur Paulus 1. Corinth. 11. & 14.

Chryso-
sto: in Ho-
me: super
Cap. 11.
Prime ad
Corinth:
Conueniebat multitudo conuersa ad Christum,
in certum locum, quo, qui ditiores erant, curabant
adferri cibum & potum, quo & ipsi & alij, uide-
licet, pauperes reficiebantur, & habebatur coena
publica, in illo conuentu orationes pro communi-
bus necessitatibus, & gratiarum actiones, & inter-
pretationes scripturarum habebantur, canebantur
etiam Psalmi.

In hoc conuentu & conuiuio publico, postea
habebatur

MISSAE.

habebatur coena Domini, Deligebantur aliqui ex hoc catu, qui ministerium porrigendi & inter ceteros distribuendi corporis & sanguinis Domini subibant, quorum & pietas erat spectata, & quos adparabat singularibus donis Spiritus sancti ueluti dono interpretationis, linguarum, aut curationis & alijs uirtutibus prae reliquis esse praeditos.

Non erant hi habitu aut ordine distincti à reliquo populo. Hos non commendabat tonsura, Christisma, non uestes holosericeae, consecratae & ex argento aut auro contextae, aut intertextis gemmis, Sed horum ornamenta erant spiritus sancti Christmata, uera Ornamenta Sacerdotum in noticia Dei, insignis amor & timor Dei, Excellens doctrina, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia, & cetera nouo Testamento
 teri fructus Spiritus.

His ornamentis lucebant coram Deo, coram sanctis Angelis & tota Ecclesia, ut luminaria magna, Quem ornatum spirituales in Sacerdotio noui Testamenti, preciosa uestes Pontificiae, oleum fragrans quo inungebantur Sacerdotes & cetera ornamenta, significarunt in ueteri Testamento.

Hoc uero

DE ORIGINE

Ornamen
ta Leuiti
ei Sacer
dotij.

HOC uero tempore ex κοκοζιλία, & super
stitutione quadam, Romanae puppe, Leuitici
sacerdotij ornamenta externa, propter questum &
ambitionem, ut aliquod discrimen inter Laicos &
Sacerdotes foret in Ecclesiam reuocarunt, ut clare
Distinctione 1. Cap. 1. Præcipitur, cuius decreti
hæc uerba sunt.

Papatus
reuocat
Iudais
mum,

Iudæi ergo loca in quibus sacrificabant, diuis
nis habebat supplicationibus consecrata, nec in alijs
quam Deo dedicatis locis munera Deo offerebant.
Si enim Iudæi, qui umbræ legis deseruiebant, hoc fa
ciebant, multo magis nos, quibus ueritas patefacta
& gratia per Iesum Christum data est, templa Do
mino ædificare, & pro ut melius possumus ornare,
eaq; diuinis precibus & sanctis unctionibus, suis
cum altaribus & uasis, uestibus quoq; & reliquis
ad Diuinum cultum explendum utensilibus, deuotè
& solenniter sacrare &c.

Iudæismum igitur cum templo externis culti
bus & ceremonijs, contra apertam doctrinam Chris
sti, hoc decretum Pontificium reuocat, qui de abro
gando toto Leuitico cultu & sacerdotio, de populo
noui Testamenti & eius cultu Iohannis 4. sic ait.
Veniet hora quando neq; in monte hoc, neq; in
Hierosolymis

MISSAE.

Hierosolymis adorabitis Patrem. Veri enim adoratores adorabunt Patrem in Spiritu et ueritate.

Videas igitur hoc tempore Ecclesias & aras Ecclesiarum consecratas imaginibus, picturis, statuis, uel in Papatus stibus, auro & argento ornatas. Stant ad aram Sacerdotes, Missas & sacrificia, imo abominationes facturi, rasi, uncti, exornati holosericis & acupietis uestibus, fulgentibus auro, gemmis & lapidibus preciosis, calices, patenae et reliqua uasa tota, ex argento & auro facta sunt.

Sacerdotes, quod ad externum ornatum attinet, Sacerdos totus aureus & gemmeus est, intus uero in mentes Papae & corde, nulla uera Dei agnitio, nullus timor Dei, ei et Missae nullus amor Dei, nulla doctrina de Deo (tantum sarij enim ad Missas fere unguuntur) & ut animus est sine Deo, plenus idolatria, superstitione & uarijs sordibus, ita & corpus fere est contaminatum libidinis, scortationibus, stupris, adulterijs, immundicia, lasciuia, ebrietatibus, commestationibus & his similibus, talia enim portenta fere sunt Missatores Pontificij.

Ita per Pontificum Romanorum decreta & superstitiones, amissa rerum ueritate, ueris cultibus
D & ornae

DE ORIGINE

Et ornatibus spiritualibus, fide, charitate, temperantia &c. Rursus in Ecclesiam inuectæ sunt rerum umbræ, externus Sacerdotum et templorum ornatus.

Incedunt Regio more purpurati Sacerdotes, sternuntur Ethnicorum ritu aurea puluimaria in aris, Statuæ et idola uestiuntur holoserico, et templa fulgent regio ornata, interim magna pauperum multitudo, qui Christi membra, ipsius sanguine redempta sunt negliguntur, algent, esuriunt, quos prestabat uestiri quam statuas et idola.

Talem pompam et ornatum non uides fuisse neque Christi neque Apostolorum tempore, et multis annis post in Ecclesia, ut uere et uenuste à Bonifacio Archiepiscopo et Martyre, interroganti liceret ne Sacramenta in ligneis uasis conficere, responsum sit, Quondam Sacerdotes aurei, ligneis calicibus utebantur, nunc è contrario lignei Sacerdotibus aureis utuntur calicibus.

Dicitur
Bonifacii
de sacrificiis
culis.

Quæ tamen sic intelligi uolo, me non prorsus damnare omnes ornatus, et præcipue eiusmodi, qui sint mediocres, et qui ad euraxiop sunt instituti. Reprehendo enim in ijs luxus, et superstitionem.

Sunt

MISSAE.

Sunt enim qui in his rebus uerum et necessarium cultum Dei positum putant, & se hoc cultu, multa bona mereri, & qui alios non utentes his ornatibus seu ceremonijs, tanquam Hereticos damnant.

Deinde etiam addunt tales superstitiones, ut dicant eos, qui non consecrati, calices uel uestes aut uasa consecrata attingant, mortaliter peccare, ut habetur distinct: 1. c. Vestimenta et c. In sancta, De consecratione ubi quoq; in c. ut Calix, statutum est, ut nullus (Hæc enim sunt decreti uerba) in ligneo aut uitreo calice presumat Missam cantare, & ne fiat consecratio Sacramenti, nisi in lintheo panno consecrato ab Episcopo.

Cantare
Missam in
ligneo Ca
lice.

Prodest igitur iuuentutem moneri, tales ritus et ceremonias à Christo non esse mandatas, neq; ab Apostolis traditas, ne res necessarias, ne cultum peculiarem Dei esse putent, aut meritum ex ijs faciant, sed sciant liberum esse illis uel uti, sed sine superstitione, uel non uti, sed sine scandalo, & eas non esse, ut dici solet ἑgyptα sed τῶαπερϑα.

Et quidem in cœna Domini ita creuit abusus & superstitio, ut plus sit τῶαπερϑωρ quam ἑgyptωρ, imo apud aduersarios in priuata Missa, Cœna Domini est

DE ORIGINE MISSAE.

Quæque prorsus est abolita, per unum sacerdotem, solum spectaculum cœnæ representatur, quæ representatio putatur esse sacrificium pro uiuis & mortuis. Sed unde digressi sumus, ad pertexendam historiam de origine Missæ redeamus.

Cœna igitur, in qua, ut in publico conuentu, sumebatur corpus & sanguis Christi, ad annunciamdam ipsius mortem & restauratam salutem, Christo instituta, & per Apostolos sine ullis Ceremonijs & peculiaribus ritibus, Ecclesijs est tradita, ut supra ostensum est.

QVO MODO

QVOMODO ET QVI
BVS TEMPORIBVS MISSA
SIT AVCTA.

SEquentibus uero temporibus multe ceremonie
& ritus subinde sunt additi.

Dionysius in libro de Ecclesiastica Hierarchia scribit, hos ritus suo tempore in sacra communione obseruatos.

Dionysius

Domini
cam ora
tionem in
telligit

Itaq; (ait) Pontifex quidem, ubi orationem sanctam supra diuinum altare peregit, ex ipso incensu adolere inchoans, omnem Phani ambitum circumit, Demum ad sanctum altare iterum rediens, Psalmorum incipit melos, concinentibus secum sacra carmina omnibus Ecclesiastici ordinis gradibus. Deinde ministrorum officio, sanctarum scripturarum lectio suo ordine recitatur.

Psalmista

Lectores.

Post hæc extra delubrum Catechumeni sunt
& cum ipsis Energumeni, & ij quoq; qui in pœnitentia sunt, Manent autem intus soli, qui diuina spectare merentur atq; percipere.

Missæ.]

Ergo fuit
communio

Porro ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus astant, alij proprij aliquod munus asstant.

populi &
Sacerdos

Hostiarum
Subdiaconum
Diaconorum

gunt. Qui uero ipsius ordinis precipui sunt, una cum Sacerdotibus sanctum panem & benedictionis calicem, sacrosanctis altaribus imponunt, cum ante processerit ab omni clero uniuersalis laus atq; confessio.

Memoria
sanctorum
Mar-
tyrum.

sed illud quoq; sacratius intueri, quod impositis sancto altari uenerabilibus signis, per quae Christus signatur ac sumitur, adest protinus atq; incunetanter Sanctorum descriptio &c.

Consecratio.
Elevatio.
Com-
municatio
Sacerdotis et
populi.

Ad haec uenerandus Antistes orationem sanctissimam peragens, pacem sanctam omnibus nunciat, Et cum se mutuo omnes salutauerint mystica Sanctorum recitatio fit, Vbi uero manus, cum Antistes, tum Sacerdotes lauerunt aqua, Pontifex ad medium diuini assistit altaris, circumstant autem soli cum Sacerdotibus electi quiq; ex ministrorum numero.

At uero Pontifex cum diuina munera laude prosecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit & quae antea laudauerat, uenerandis operta atq; abdita signis, in conspectum agit, diuinaq; munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos ut communicent hortatur.

Sumpta

SIT AVCTA

Sumpta demum atq; omnibus tradita commu-
nitione diuina, gratias referens, suem mysterijs im-
ponit &c.

Omnes
communio
cant.

EX hac narratione Dionysij satis adparet, Mis-
sam eo tempore nihil aliud quam communio-
nem, neq; priuatas Missas ullas fuisse.

Hæc autem ipsa narratio ostendit hunc auto-
rem, non esse Dionysium illum Arcopagitam, sed aliu-
m quendam multo iuniorem, neq; enim hi ritus
Apostolorum tempore usitati fuerunt, cum quibus
Dionysius Arcopagita uixit, Et si qui huius libri ex-
stitissent haud dubie Eusebius in Ecclesiastica histo-
ria eius scriptoris meminisset, cum tam diligens sit in
alijs commemorandis, Neq; etiam Gelasius Distin-
ct. 15. Cap. Sancta Romana eius meminit.

Ceterum non ita multi ritus & ceremoniæ cir-
ca cœnam Domini etiam Origenis tempore fuerunt,
qui post Christum natum circa ducentimum annum
uixit, Referunt autem post decantatos Psalmos ali-
quos, initium Missæ seu mysterij Sacerdotem ab ijs
uerbis exordiri solitum, Dominus uobiscum, Dein-
de, Sursum corda, Mox, Gratias agamus Domino
Deo nostro, Et iterum. Vere dignum & iustum est.

Tempora
Origenis.

QVO MODO MISSA

æquum & salutare, nos tibi semper & ubiq; gratias
agere &c. His uerbis subiecta esse consecrationis
uerba: qui pridie quam pateretur &c. Neq; enim

a
Tempora post Origenem annos quadringentos à quodam
Chrysosto quem Scolasticum Gregorius adpellat, scriptus est.
mi.

a Qui item ritus fuerit Chrysoctomi tempore
Hom: 18 adparet ex his eius uerbis.

2. Corin.

Cap. 8. In Est autem ubi Sacerdos nihil differt à Subdito,
communis ut quando fruendum est reuerendis mysterijs. Simi
one seu liter enim omnes, ut illa percipiamus, digni habemur,
Missæ, Sa Non sicut in ueteri lege partem quidem Sacerdos
cerdos ni comedebat, partem autem populus, & non licebat
hil differt populo participem esse eorum, quorum particeps
à Laico, erat Sacerdos. Sed nunc non sic, uerum omnibus
Hæc sunt unum corpus proponitur, & poculum unum.

contra

unam spe Quin & in precibus uiderit quis populum multo
ciem Sa tum simul offerre, cum pro Energumenis, tum pro
cramenti. pœnitentibus. Communes enim preces & à Sacers
Preces of dote & ab illis fiunt, & omnes unam dicunt orati
scrütur à onem, Orationem plenam misericordia.
populo &

Sacerdote.

Iterum ubi exclusimus à Saderdotalibus an
bitibus

SIT AVCTA

bitibus eos, qui non possunt esse participes sanctæ Dimissio
mensæ, alia facienda est oratio, & omnes similiter κατηχη
super terram iacemus, & omnes similiter surgimus, οὐμῶν.
Quando iterum pax communicandis dicitur, omnes
similiter salutamus.

In iisdem iterum reuerendis mysterijs bene pre- Missa nisi
catur Sacerdos populo, Et bene precatur populus hil aliud
sacerdoti. Nam cum spiritu tuo, nihil aliud est quam fuit quam
hoc : Ea quæ sunt Eucharistiæ, communia sunt om- commu-
nia, Neq; enim ille solus gratias agit, sed etiam om- nio.
nis populus. Prius enim accepta illorum uoce, deinde
de congregatis illis, ut dignè & iuste hoc fiat, inci- Hic nullo
pit Eucharistiam &c. lus est Ca-
non.

HIC ritus circa mysterium coenæ Domini fuit
post Christum natum anno 400. Et adparet
ex hoc Chrysostomi loco, ipsum non esse autorem
Græcæ Missæ, quæ ipsius nomine circumfertur.

Observandum uero ex hoc Chrysostomi loco pri-
mum hoc est, scelestè facere eos qui altera Sacra-
menti parte Laicos spoliant, & discrimen inter La-
icos & Sacerdotes esse uolunt. Deinde quod preces
populi non filium Dei offerri dicit. Tertio ritus ue-
teris Ecclesiæ de Catechumenis & pœnitentibus &
D 5   communionem

QVO MODO MISSA

Communione arcendis. Postremo quod Missa eo tempore nihil aliud quam communitio fuit & quod eo tempore nullae prorsus privatae Missae fuerint.

Tempora
Basilij.

Qui ritus circa cenam Domini seruati sint tempore Basilij Magni, qui ante Chrysostomum uixit circa annum Domini 360. ostendit exemplar λειτουργιας seu Missae, quae ipsius nomine circumfertur.

Post recitatas preces quasdam & decantatas cantiones, Sacerdos exorsurus mysterium coenae Domini, ad populum alta uoce ait, ἄνω ὡμep τὰς καρδίας, Sursum habeamus corda, cui respondet Chorus, ἔχωμep πρὸς κ/ε/ισ/ο/ν, & caetera quae ibi sequuntur uerba, etiam in nostra Ecclesia usitatae. Gratias agamus Domino, Dignum & iustum est etc. Vbi rursus orationem breuem recitauit Sacerdos, incipit Chorus carmen uictoriale.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabbaoth &c. Postea priusquam a Sacerdote consecrationis uerba seu institutionis coenae Dominicae dicuntur, secreto hanc orationem pronunciat, quae oratio illis temporibus Canonis loco fuit, quam ideo totam subiicio, ut adpareat quam longe a puritate ueteris Ecclesiae, posterius

SIT AVCTA

posterior etas in tractando mysterio cœne Domini-
 ce recesserit, et quam longè distimilis sit Canon
 Romane Ecclesie, quo nunc utuntur, Canoni Ba-
 silij. Sic autem post decantatum uictoriale carmen ἐπινίκιον
 Sanctus, Sanctus etc. orat Sacerdos.

CANON BASILII.

Μετά τούτων τῶν μακαρίων δυναμειῶν
 δέσποτα φιλόανθρωπη ἡμεῖς οἱ ἁμαρ-
 τωλοὶ βουῶμεν καὶ λέγομεν, ἅγιος εἶ ὡς ἀλυθως
 καὶ πανάγιος, καὶ οὐκ ἔστι μέτρον τῆ μεγαλο-
 πρεπείας τῆς ἁγιοσύνης σου, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι
 τοῖς ἔργοις σου, ὅτι ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κρίσει ἀλη-
 θινῇ πάντα ἐπίγαγες ἡμῖν.

πλάσας γὰρ τὸν ἄνθρωπον, χοιῶ λαβῶν
 ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ εἰκόνι τῆ σὴ ὁ θεὸς ἠμίσας, τέ-
 λενας αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀθά-
 νασίαν ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν
 τῇ τηρῆσά τῶν ἐντολῶν σου ἐπαγγελιάμενος
 αὐτῷ, ἀλλὰ παρακῆσανία σὺ τῷ ἀληθινῷ θεοῦ
 τῷ κτίσαντος αὐτὸν ἐν τῇ ἀπάτη τῷ ὀφειεῖ ὑ-
 παχθέντα, νεκρωθέντα τὲ τοῖς οἰκέοις αὐτῷ πα-
 ραπήμασιν, ἐξώρισας αὐτὸν ἐν τῇ δικαιοκρί-
 σι σου ὁ θεὸς ἐκ τῷ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον
 τοῦτον

QVOMODO MISSA

τῶτον, ἢ ἀπέστρεψας εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη
 ὀικονομῶν αὐτῷ τῷ ἐκ παλιγενεσίας σωτηρίας
 τῆς ἐν αὐτῷ τῷ χριστῷ σου.

οὐ γὰρ ἀπεστρέψης τὸ πλάσμα σου εἰς
 τέλος, ὃ ἐποίησας ἀγαθὲ, οὐδὲ ἐπελάθου ἔργων
 χειρῶν σου, ἀλλ' ἐπισκέψω πολυτρόπος διὰ
 σωλάγχνα ἐλεούς σου, προσήτας ἐξαπέστα-
 λας, ἐποίησας δυνάμεις διὰ τῶν ἁγίων σου
 τῶν καθ' ἐκάστην γυνεὶν εὐαγγελιστῶν σοι.
 ἐλάλησας ἡμῖν διὰ σώματ' τῶν δούλων σου
 τῶν προφητῶν. προκαταγγέλλων ἡμῖν τὴν
 μέλλουσαν ἔσεσθαι σωτηρίαν. νόμον ἔδωκας εἰς
 βοῦθραμ, ἀγγέλους ἐπέστειλας φύλακας.

ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν, ἐλά-
 λησας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ ἡῶ σου, δι' οὗ τῶν
 αἰῶνας ἐποίησας, ὅς ᾤν ἀπάνυγασμα τῆς δόξης
 σου, καὶ χαρακτήρις τῆς ὑποστάσεως σου, φέρων
 τέ τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτῆς.
 οὐχ ἄρπαγμα ἠγάσαστο τὸ εἶναι ἴσα σοι τῷ
 θεῷ καὶ πατρὶ, ἀλλὰ θεὸς ᾧν προαιώνιος, ἐπὶ
 τῆς γῆς ὠφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις σωματικῶς
 φη, καὶ ἐκ παρθένου ἁγίας σαρκωθείς, ἐκένου-
 σεν αὐτὸν μορφῆν δόλου λαφῶν, σὺ μμορφος
 γενόμεν' τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν.
 ἵνα

ΣΙΤ' ΑΥΣΤΑ

ἵνα ἡμᾶς συμμόρφους ποιῆσῃ τῆς ἐκόντος τῆς
 δόξης αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ γὰρ διὰ ἀνθρώπου ἀμαρτία εἰσήλ-
 θεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θά-
 νατος, ἐνδύσασθαι ὁμογενῆ σου ἕως ὅρων ἐν τοῖς
 κόλποις σου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, γενόμενος
 ἐκ γυναικὸς τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀπαρξείας
 σου Μαρίας, γενόμενος ὑπὸ νόμον, κατακεῖναι
 τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἐν τῷ
 ἁδ' ἁμ' ἀποθνήσκοντες, ζωοποιηθῶσιν ἐν αὐτῷ
 κριτῶ σου, καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ κόσμῳ
 τούτῳ, δούς προσάγματα σωτηρίας, ἀποθήσασθαι
 ἡμᾶς τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, προσήγαγε τῆ
 ἐπιγνώσει σου τοῦ ἀληθινῆ θεοῦ καὶ πατρὸς.
 καὶ σάμενος ἡμᾶς ἐαυτῷ λαὸν περιούσιον, βα-
 σίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, καὶ καθαρῶς
 ἐν ἑσθ' ἁγίῳ, καὶ ἁγιάσας τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ,
 ἐδῶκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα τῷ θανάτῳ, ἐν
 ᾧ κατεχόμεθα, πεπραγμένοι ὑπὸ τῷ ἁμαρ-
 τίᾳ, καὶ κατελθόντες διὰ τὸ σαρεῖ εἰς τὸν ἁδ' ἁμ'
 ἵνα πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ πάντα, ἔλυσε τὰς ὁμί-
 νας του θανάτου, καὶ ἀνάσας τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ
 ὄδοποιήσας πᾶσαν σαρκὶ τῶν ἐκ νεκρῶν ἀνάστα-
 σιν, καθότι οὐκ ἔστι δυνάστην κρατῆσαι ὑπὸ τῆς
 φθορᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγενήθη ἀπαρχὴ
 τῶν

QVO MODO MISSA.

ἦν κειομένην πρῶτος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἡ
 ἢ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι πρῶτος.
 ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐκάθισεν
 τῆς μεγαλωσύνης σου ἐν ὑψηλοῖς, ὅς κ' αὐτῶν
 ἀποδῶναι ἐκάσθη τὰ ἔργα αὐτῶν.

κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σώματος
 τοῦ αὐτοῦ πάσης, ταῦτα, ἃ προτεδείκται
 ἡμῖν καὶ τὰς αὐτῶν ἐντολάς, μέλλων γὰρ ἐξέρχου
 ναι ἐπὶ τὸν ἐκούσιον ἐλπίσμον καὶ ζωοποιῶν
 αὐτῶν θάνατον. τὴν νικητὴν ἢ παρὰ τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ
 τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν
 ἁγίων αὐτῶν ἢ ἀχράντων χειρῶν, καὶ ἀναθεῖσας
 σοὶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, εὐχαρισήσας, εὐλογήσας,
 ἁγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτῶν
 μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἶπον λάβετε, φάγετε,
 τοῦτο μου ὅστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κληῖον
 μνημὸν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν Ἀμήν.

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τῶν γλυκῶν
 τῆς ἀμπέλου λαβὼν, κεράσας, εὐχαρισήσας,
 εὐλογήσας ἁγιάσας. ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτῶν
 μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν, πίνετε ἐξ αὐτοῦ
 πάντες, τοῦτο ὅστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς
 διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυθὲν
 ὑμῖν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο ποιεῖτε εἰς
 τὴν

SIT AVCTA

ἤτις ἐμὴ ἀνάμνησις, ὅσακις γὰρ ἂν ἐδίητε τὸν
 ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνετε,
 τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τὴν ἐμὴν ἀνά-
 μνησιν ὁμολογεῖτε.

Μεμνηθῆναι οὖν τῆς Δεσποτικῆς καὶ ἡμῶν τῶν
 σοτηρίων αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ ζωοποιῦ
 σώματος, τῆς τριμέρου ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν
 ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου, τῆς ἐκ δε-
 ξιώρου τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καθέδρας, καὶ
 τῆς ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρου-
 σίας. τὰ εἰς ἑκ τῶν σώρ σοι προσ-
 φέροντες, κατὰ πάντα καὶ
 διὰ πάντα ὄντες.

CANON

QVO MODO MISSA.
CANONIS BASILII
VERSIO LA-
TINA.

Historia
Et enumeratio omnium beneficiorum Dei erga Ecclesiam

CUM his beatis potestatibus Domine amator generis humani, etiam nos peccatores clamamus et dicimus, Sanctus es vere et per omnia sanctus, et non est mensura magnificentie sanctitatis tue, Et sanctus es in omnibus operibus tuis, Quia in tua iusticia et uero iudicio omnia exhibuisti nobis.

Cum enim finxisses hominem accepto puluere de terra, et honorasses eum, o Deus, imagine tua, collocasti eum in Paradiso deliciarum, pollicitus illi uitam immortalem et fructum eternorum bonorum in obseruatione mandatorum tuorum.

Sed cum fuisset inobediens aduersus te uerum Deum Creatorem suum, seductus fallacia Serpentis, mortificatusque proprijs delictis, eiecisti eum in iudicio tuo iusto, o Deus, ex Paradiso in hunc mundum, et conuertisti in terram de qua sumptus erat, ordinans et disponens salutem ipsius ex regeneratione in ipso Christo tuo.

Non enim auersatus figmentum tuum in finem

SIT AVCTA.

nem, quod tu bone Deus feceras, neq; oblitus fuisti operis manuum tuarum, sed respexisti hoc multifariam per uiscera misericordiae tuae. Prophetas misisti, uirtutes fecisti per sanctos tuos, qui omnibus sensibus complacuerunt tibi. Locutus es nobis per os seruorum Prophetarum tuorum, prænuncians nobis futuram salutem, Legem dedisti ad auxilium, Angelos adiunxisti custodes.

Postquam autem uenit plenitudo temporum, locutus es nobis in ipso filio tuo, per quem fecisti & secula, qui est splendor gloriae tuae, & character hypostaseos tuae, & fert omnia uerbo uirtutis tuae, & non est arbitratus rapinam, quod esset similis tibi Deo Patri. Sed Deus ipse ante secula conspectus fuit super terra, & uersatus cum hominibus, & incarnatus de sancta uirgine, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, conformis factus corpori humilitatis nostrae, ut nos conformes redderet imaginis gloriae suae.

Quia enim peccatum per hominem introierat, & per peccatum mors, complacitum fuit unigenito filio tuo, qui est in sinu tuo Dei & Patris, ut natus ex muliere sancta Deipara & semper uirgine Maria, ut subiectus Legi condemnaret peccatum in carne

QVOMODO MISSA

ne sua, ut in Adam morientes, uiuificarentur in ipso Christo tuo, qui in hoc mundo uersatus, dedit mandatum salutis, & abduxit nos ab errore simulachrorum, & adduxit ad cognitionem tui, Dei ueri & Patris, & acquisiuit nos sibi populum peculiarem, Regale sacerdotium, gentem sanctam, & purificauit aqua et sanctificauit spiritu sancto, & dedit semetipsum precium redemptionis à morte, qua detinebamur, uenditi sub peccatum.

Et descendit per crucem ad inferos, ut consummaret sibi uniuersa, soluit dolores mortis, & surrexit tertia die, & aperuit iter omni carni ad resurrectionem ex mortuis, Eo quod non potuit teneri à corruptione autor & Dux uite, factus primitie dormientium, primogenitus ex mortuis, ut esset ipse omnia in omnibus primatum tenens.

Et ascendit in caelos, & sedet à dextera maiestatis tuae in excelsis, Qui & uenturus est, ut reddat unicuique secundum opera ipsius.

Reliquit autem nobis monumenta salutiferæ passionis suæ, hæc quæ proposuimus secundum ipsius præcepta.

!Bgressurus enim ad uoluntariam, & celeberrimam
atq;

SIT AVCTA

atq; uiuificam mortem suam, ea nocte, qua tradidit seipsum pro mundi uita, accepit panem in sanctas atq; immaculatas manus suas, Attollens tibi Deo & Patri, gratias agens, benedicens, sanctificans, frangens, Dedit sanctis suis Discipulis & Apostolis dicens, Accipite, comedite, hoc est Corpus meum etc.

Nihil hic Canon Basilij habet uitij, adparet enim tantum illustrem & simplicem gratiarum actionem esse pro beneficijs, inde usq; ab exordio Mundi à Deo Ecclesiæ, collatis, cum qua coniuncta sunt uerba institutionis coenæ Dominicæ, & simul usus & communiō Sacramenti. Nam quæ postea de oblatione in Missa Basilij leguntur, τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέροντες, de his infra dicemus, cum ad Canonem peruenerimus.

Et Missam eo tempore nihil aliud quam communionem fuisse, præter alia, testatur & sequens ibi oratio, ubi sic orat Sacerdos.

Nos autem omnes participantes ex hoc unico pane & poculo, unias inuicem in communionem unius Spiritus Sancti &c.

QVOMODO MISSA

Vides igitur usum utriusq; speciei in hoc Sacramento, neq; priuatas Missas ullas eo tempore fuisse.

HAE fuerunt Ceremonia & hi ritus circa Missam seu cenam Domini, seruati in Ecclesia usq; ad tempora Celestini Pape, id quod scriptatum Græcorum, Basilij, Chrysostomi & aliorum, tum Latinorum, uidelicet, Ambrosij, Hieronymi, Augustini & aliorum testantur, in quibus uidere licet, quod quanquam Missam sacrificium appellent, tamen apparet eam nihil aliud fuisse, quam precationes, gratiarum actionem & cenam publicam, ubi in conuentu Ecclesie, Corpus & sanguis Domini, populo distribuebatur.

Erat autem eo tempore mos, ut quotidie Sacramento corporis & sanguinis Christi, in publico conuentu (ignorabantur enim eo tempore Missæ priuatae) omnes pijs, qui isti sacro interessent, uterentur, sicuti extant clarè ea de re sanctorum patrum, Græcorum, & Latinorum testimonia.

Chrysostom: in Epist: Pauli ad Ephe: Homel: 3.
Cap 1. frustra habetur quotidiana oblatio, Frustra
stamus ad altare, nemo est qui simul participet, Ista
non ideo dico, ut simpliciter quomodocunq; com-
municetis.

SIT AVCTA.

municetis, sed ut dignos vos constituatis. Non Oblatio et
 es oblatione aut communionem dignus, igitur neq; communicatio
 precatione. pro eodem
 capiuntur

Idem ibidem. Non dicebat ad illum quare recus
 buisti? sed aiebat, Amice quomodo huc intraisti, non *Matt. 22.*
 habens uestem nuptialem? Ista uidelicet & nunc ad
 nos omnes dicit, qui impudenter hic & improbe ad
 stamus. Quisquis enim mysteriorum consors non est,
 impudens & improbus adstat &c.

Et paulò infra, Obsecro si quis ad conuiuium
 uocatus, & manus quidem lauerit, & accubuerit,
 paratusq; ac dispositus ad mensam fuerit, & tamen
 nihil ciborum gustauerit, non inserat contumeliam
 conuiuatori à quo fuerat uocatus, An non satius fue
 rit eum, qui talis est, prorsus non comparuisse? Ita
 tu quoq; aduenisti, hymnum cecinisti cum omnibus
 reliquis, ex eorum numero te esse, qui digni sunt,
 hoc ipso confessus es, quod non abcessisti. Quo
 modo cum manseris de mensa ista non participas?
 Indignus sum, inquis, Indignus es igitur, & ea Vna com
 munionem quæ in precibus est. Non enim eo munio Sa
 rum duntaxat gratia, quæ preponuntur, sed & sacramenti
 propter conuentum illum, nunquam non descendit et precum
 spiritus sanctus.

QVOMODO MISSA.

Item Hierony. ad Lucinium, de sabbatho quod
queris, utrum ieiunandum sit, & de Eucharistia, an
accipienda quotidie, quod Romanæ Ecclesiæ & Hi-
spaniæ obseruare perhibentur, Ego illud te breuiter
admonendum puto; traditiones Ecclesiasticas (præ-
sertim quæ fidei non officiant) ita obseruandas, ut
à maiori bus traditæ sunt. Nec aliorum consuetudi-
nem, aliorum contrario more subuerti.

Ita etiam Augustinus refert quotidie populum
in conuentu publico solitum Eucharistiam sumere,
sicuti recitantur Augustini uerba, Quotidie de cons-
secratione Distin: 2. Quotidie Eucharistiæ commu-
nionem accipere, nec laudo nec uitupero, omnibus
tamen dominicis diebus communicandum hortor, si
tamen mens in affectu peccandi, non sit. Nam si ad-
huc habet uoluntatem peccandi, grauari magis dico
Eucharistiæ perceptione quàm purificari.

Idem ibidem. Si dixerit quisquam non quotidie
accipiendam Eucharistiam, alius adfirmat quotidie,
faciat unusquisq; quod secundum suam fidem pie
credit faciendum &c.

Ibidem referuntur ex Canone Apostolorum
hec uerba, Omnes fideles qui conueniunt in solenni-
tatibus

SIT AVCTA.

latibus sacris ad Ecclesiam, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione, usq; dum Missa peragitur, nec sanctam communionem percipiunt, uelut inquietudines Ecclesie commouentes, conuenit communionem priuari.

Et ibidem c. Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere limitibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.

CAETERUM ut supra ostensum est, sub Celestino Papa, qui post Christum natum anno 426. Anno Domini uixit, tempore concilij Ephesini, cui cum Cyrillo Episcopo Alexandrino praesuit, coeperunt Missae, 430. plures ceremoniae addi.

Nam cum in Graecis Ecclesijs Psalmi, in talibus publicis conuentibus, cantarentur, hunc morem in Romanam Ecclesiam Celestinus traduxit, ut aliquot Psalmi canerentur, dum populus colligeretur & introiret Templum, unde tales cantiones, Introitus. nomen habent.

Ita etiam à Graecis κν̄ζη̄ ε̄λε̄κτο̄ν in Roma κν̄ζη̄
 Ε 4 nam ε̄λε̄κτο̄ν

QVOMODO MISSA

nam Ecclesiam à Syluestro Pontifice & hymnum Angelicum quem uocant, Gloria in excelsis Deo, à Symmacho Papa traductum scribunt, cuius Hymni autor Hilarius est.

Dominus. Dominus uobiscum, Et cum Spiritu tuo. Hæc uobiscum, salutatio mutua presbiteri ad populum & populi ad Presbiterum, uetus est, quæ diu usitata fuit apud Græcos, quæ coarguit, Missæ seu cœnæ Dominiuæ Missa uer ceremoniam uernaculo sermone celebratam, ut ponaculo ser pulus preces, salutationes, exhortationes, atq; mone cele adeo omnes actiones Sacerdotis intelligere, & ei branda. respondere possit.

Missæ non Est item indicium Missas non priuatas, sed pu
est priuas blicas actiones seu ceremonias fuisse, in quibus par
ta aut us tem Sacerdos, partem populus sustineret, imo quæ
nius, sed & Sacerdotis & simul populi actio esset. Neq;
totius pos enim aliud Sacerdos, aliud populus agit, sed una
puli actio. est actio populi & Sacerdotis, simul orant, gratias
agunt, benedicunt, simul corpus Christi edunt, si
mul de poculo Domini bibunt. Ideo & Chryso

Oblatio **populi.** Iustus in supra citato loco ait, Quin &
in precibus uiderit, quis populum
multum simul offer

re &c.

DE COLA

SIT AVCTA.
DE COLLECTIS.

COLLECTARVM autores quidam Gelasium & Gregorium Pontifices adfirmant, quæ à collectis Eleemosynis nomen habent. Fuit enim primitivæ Ecclesiæ ritus ab ipsis Apostolis traditus, sicut ex 1. Corinth 11. 2. Corinth. 9. est cernere, ut in publico conuentu colligerentur Eleemosynæ, Et idem adparet adhuc ex quibusdam collectis, quæ nihil aliud sunt, quàm gratiarum actiones pro collatis Eleemosynis, & oblatis muneribus ad aram seu mensam Domini, ut est illa quæ Dominica quinta post Trinitatis reciatur:

Propitiare Domine supplicationibus nostris, Et has oblationes famulorum tuorum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem.

Item Dominica septima post Trinitatis.

Deus qui legalium differentiam hostiarum, unius sacrificij

ES perfectio

Munera
populi ad
aram obla-
ta, vocat sacrificia.

QVOMODO MISSA

perfectione sanxisti, accipe sacrificium a deuotis tibi famulis, & pari benedictione sicut munera Abel sanctifica, ut quod singuli obtulerunt ad maiestatis tuæ honorem, cunctis proficiat ad salutem &c.

Lectioes

Epistolarum

& Euangeliorum

Graduale

Haleluia:

Tractatus

Prosa.

Lectiois Epistolarum, & Euangeliorum quis autor sit ignoratur, Constat autem ex Tertulliani Apologetico ueterem morem esse, Coimus, inquit, ad literarum Diuinarum commemorationem &c.

Graduale cantus erat, qui à populo canebatur, dum minister per gradus in editiorem locum recitaturus & explanaturus Euangelium aut aliquem scripturæ locum, conscenderet.

Haleluia affirmant ex Hierosolymitana Ecclesia in Romanam traductum.

Tractatus nouum inuentum est, quod tamen quidam ad Thelephorum referunt, Ita & Prosa seu Sequentia nuper addita sunt autor dicitur primus fuisse Nothgerus Abbas S. Galli, Post hunc Hermannus Contractus, Robertus Rex Francia, & quidam alij quoq; Prosas scripserunt.

Euangelij

SIT AVCTA

Euangelij lectionem quis primus instituerit, certo sciri non potest. Euangelium.

Symboli autem cantum seu recitationem, satis adparet institutum ad resellendos Arii, Sabelij, Samosateni, Macedonij, & aliorum errores, ut summa doctrinae Christianae breuiter comprehensa, nota & semper in conspectu esset populo, & aliis illorum animis infingeretur. Symbolum.

DE OFFERTORIO.

OFFERTORII origo fuit quod post decantatum Symbolum, populus ad ἄγία πύλη seu Mensam Domini in usus pauperum & ministrorum Ecclesiae, uaria dona ueluti panes, uinum, fruges, fabas, uuas, atq; alios fructus offerebat.

Et fuit hic mos uetustus, non primum ut quidam scribunt, à Gregorio introductus, cuius de consecratione Canon his uerbis extat:

Omnis Christianus procuret ad Missarum solemnia, aliquid Deo offerre & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit, non adparebis in conspectu meo uacuus. In collectis sanctorum patrum liquidò *Collecta quid olim fuerim.*

QVOMODO MISSA

liquidò adparet, quod omnes Christiani offerre aliquid ex usu sanctorum Patrum, debent.

Fuit præterea consuetudo, ut eorum nomina, qui ad aram aliquid obtulissent, recitarentur & oratione commendarentur Deo, ut ibidem hæc uerba Canonis ostendunt.

**Recitatio
nominum**

De nominibus recitandis, antequam Sacerdos precem faciat, atq; eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, oratione sua commendet, quam superfluum sit, & ipse per tuam prudentiam recognoscat, ut cuius hostiam nec dum Deo offerat, eius ante nomen insinues, quamuis illi incognitum nihil sit.

**Munera
oblata uocant
hostiam.**

Hic Hostiam uocat oblata munera ad aram, sicuti & græca uerba oblationis sonant τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρωμεν, Solebat enim Sacerdos munera ὑπόψιν, ut Dionysius refert, in conspectum attollere, & pro ijs agere gratias Deo unde postea Eleuatio Sacramenti orta est, qui ritus, à sacrificijs ueteris Testamenti sumptus uidetur, ubi quædam הורמה Thruma ab eleuatione, quædam הורפה Thnupha à motione uocabantur.

Ex hac commemoratione & recitatione nominum

SIT AVCTA

num eorum, qui ad aram aliquid obtulissent, adparet
 commemorationem illam pro uiuis, quæ in Canone
 adhuc retinetur, originem ducere, Comme-
 moratio
 pro uiuis

Offerebant igitur talia munera ad aram ue-
 luti fruges, fructus &c. sicuti populus olim pri-
 mitias in ueteri Testamento, quibus testarentur se
 gratos esse Deo pro datis & perceptis fructibus,
 & quibus aliorum inopia subleuaretur, quod uerè
 erat sacrificium laudis & gratiarum actionis, Quo
 sacrificio simul testabantur fidem & gratitudinem
 suam, quod à peccatis & morte, per unicum
 summum & aeternum Christi sacrificium essent red-
 dimendi.

Sed hoc tempore assertores Missæ, siue hunc
 ueteris Ecclesiæ ritum ignorantes, siue sui questus
 causa consulto corrumpentes (ut sonant uerba Ca-
 nonis) dicunt se offerre hostiam, etiam nondum
 consecratam sacrificium laudis, pro redemptione
 animarum suarum, pro spe salutis, cum hoc soli
 Christi sacrificio debeatur. Quod si hoc sacrificium
 laudis offertur pro redimendis animabus, Ergo a-
 nime non sunt antea, sacrificio & morte Christi
 redemptæ, sed siue Scolasticus, siue quisquis autor
 Canonis fuit, adparet eum discrimen sacrificiorum
ueteris

QVO MODO MISSA SIT AVCTA

ueteris & noui Testamenti ignorasse, & ueteres ritus cum nouis sine ullo iudicio, confudisse.

Ab his oblationibus ad aram, Coena Domini
Unde no- primū oblationis seu sacrificij nomen sortita est, sicut
men obla- manifestissimum est cernere in Ireneo lib. 4. cap. 3 &
tionis Cœ- & 33. ubi inquit, Sed & suis discipulis dans consi-
na Domi- lium, primitias Deo offerre ex suis creaturis, non
ni habeat. quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec in-
grati sint, Eum qui ex natura panis est, accepit, &
gratias egit dicens, Hoc est meum Corpus, Et Cali-
cem similiter qui est ex ea creatura, quæ est secun-
dum nos, suum sanguinem confessus est, & noui
Testamenti, nouam docuit oblationem, quam Eccle-
sia ab Apostolis accipiens, in uniuerso mundo offert
Deo, ei qui alimenta nobis præstat, primitias suorum
munerum in nouo Testamento, Sed de hoc infra
plura in consutatione.

De oblationibus ad aram factis Augustino
Cantuariensium Episcopo interroganti qualis fieri
Distribu- debeat distributio, ita respondet Gregorius Magnus,
tio oblati- Mos est sedis Apostolicæ, ordinatis Episcopis præ-
onum ad cepta tradere in omni stipendio quod accidit, quas
aram. tuor debent fieri portiones, Vna Episcopo & eius
familie propter hospitalitatem & susceptionem.

Alia Clero, Tertia pauperibus,

Quarta Ecclesijs res

paradis.

Et

DE ORIGINE MISSARVM PRIVAT:
DE PRAEFATIONE.

PRAEFATIONVM autorem referunt Pontificem Gelasium, ut testatur C. Inuenimus de consecratione, qui circa annum Domini 500 uixit.

DE CANONE ET
ORIGINE MISSARVM
Priuarum ac aliarum
superstitionum.

VENIMVS iam ad tempora Gregorij Magni qui circa 600. Christi uixit. Sub hoc Pontifice multi abusus & errores in Ecclesiam irrepserunt, & ab eo confirmati sunt. Nam & inuocatio mortuorum sanctorum publice instituta est, & sanctis templa extrui coeperunt, Coepit & oblatio corporis & sanguinis Christi pro mortuis hoc tempore, & cum antea Missa nihil aliud quam *συνάξις* communicatio & participatio coena Domini esset in publico Ecclesiae conuentu, tum primum contra institutionem Christi, & primitiue Ecclesiae morem, Missae, non pro uiuis tantum, sed & pro mortuis institute sunt.

Tempora
Gregorij
Magni.

Fuit.

QVOMODO MISSARVM

Origo sicuti & ex decretis de consecratione facile & manifeste colligitur. Ostensum est supra, à temporibus Apostolorum usq; ad Chrysostomi, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & sequentia tempora, nempe ad Gregorij ætatem usq; totum populum, quotiescunq; conveniebatur ad tractanda sacra, simul cum Sacerdotibus communicasse, sicuti testantur historie, & illorum sanctorum Patrum scripta & Capitula ordine de consecratione C. Quotidie, C. Si quotiescunq; C. Si non sunt C. Si quis intrat Ecclesiam cum alijs sequentibus, sicuti & S. Hieronymus in Apologia aduersus Iouianum scribit, Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut fideles semper Christi corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo, Vnusquisq; in sensu suo abundat &c.

Quia igitur Romæ, Mediolani & in alijs magnis urbibus ingens multitudo quotidie communicantium erat, ideo necesse fuit multos esse Sacerdotes, qui Sacramentum corporis & sanguinis Domini populis distribuerent, & multas aras in templis extrui, in quibus cœna Domini quotidie distribebatur. Inde uenit illa multitudo Sacerdotum & altarium.

Adferebantur

PRIVATARVM.

Adferbantur autem ad singulas aras à populo, ut dictum est uariae oblationes, ex quibus Sacerdotes magna habebant commoda.

Postea, cum ardor indies sumendi Sacramentum deservuisset, & non ita frequentes communio carent, remansit tamen consuetudo, ut Sacerdotes pro more ueteri, instituerent aras, recitarent preces & celebrarent ceteros ritus ac ceremonias, quae in Missa seruabantur, ut hoc modo populum, ad oblationes, quae illis quaestui erant, inuitarent, & si decrant, qui una communicarent ipsi soli uel Diaconis adhibitis communicabant, Vnde Missae private ortae sunt, & cum Sacramentum pro uiuis tantum à Christo sit institutum ut id comedentes & bibentes confirmantur in fide & annuncient mortem Domini, ac Deo gratias agant, quod corpus Christi pro ipsis sit traditum, quod sanguis pro ipsis in remissionem peccatorum sit effusus, cum communio negligenteretur, & oblationes simul intermitterentur, excogitata est superstitio, ut Sacramentum corporis & sanguinis Domini, & oblationes munerum ad aras, pro mortuis ex poenis purgatorij redimendis ualerent, ut hoc modo quaestuose oblationes ad aras retinerentur.

Origo pri
uatarum
Missarum

F

Hoc igitur

DE CANONE.

Hoc igitur modo Missæ priuatae, contra institutionem Christi, & traditionem Apostolorum & usum primitiue Ecclesiæ, in Ecclesiam per superstitionem, & questus causa irrepsisse, & hoc tempore ab aduersarijs ueræ Apostolicæ doctrinæ, eo nomine defendi manifestum est.

DE CANONE.

CAETERVM quod ad Canonem attinet, deploranda est superstitio, seu potius cœcitas maxime partis, Christiani orbis, quæ hoc humanum et misere consarcinatum scriptum, pluris facit quam ipsam Dei uocem, quam Doctrinam per filium Dei, per Prophetas & Apostolos traditam, ut facilius in doctrina ecclési, quam in Canone aliquid mutari patiatur. In quo errore non infima sex hominum, sed hi potissimum sunt, qui & in Ecclesiastica & in Politica gubernatione supremum locum tenent.

Deinde à sacrificulis tanti fit Canon, ut si in eo legendo quid sit omissum aut mutatum, ingens piaculum esse putetur. Et uerba formulæ Reformationis nuper editæ, hæc sunt:

Canon Mis

DE CANONE.

Canon Missæ, quem tot iam seculis retinuit Ecclesia Dei, nihil continet, quod non sit consonum his, quæ à tempore Apostolorum apud altaris sacrificium supplicata, pronunciata, uel obseruata sunt, Id quod liquet ex antiquorum ueteris Ecclesiæ Patrum scriptis, in quibus ipsa Canonis uerba alicubi est reperire, Vt prorsus sacrilegium sit, eum uel damnare, uel autoritate priuata immutare. Debet ideo ille quemadmodum hactenus factum est, in Missa religiose ac submissa uoce (quo mysterijs tam tremendis sua conseruetur autoritas) pronunciari.

Constat autem, sicuti supra quoque ostensum est, primam Missam (ut ipsorum uoce utamur) seu potius dominicam cœnam ab ipso autore Christo, sine Canone institutam & celebratam.

Deinde certum est & hoc, neque Apostolos esse Canonis autores, Et Apostolos non aliter cœnam Dominicam instituisse, quam ipsis à filio Dei tradita est, sicuti manifestis uerbis 1. Cor. 11. Pau-

Interim
Anno 15.
48. Augu-
ste pro-
mulgam.

Cœna Do-
mini sine
Canone à
Christo in-
stituta.
Apostoli
ignorant
Canonem.

DE CANONE.

*lus testatur cum inquit, Ego accepi à Domino, quod
 & tradidi uobis, quoniam Dominus Iesus in qua
 nocte tradebatur &c.*

*Hæc est simplex institutio cœnæ dominicæ, sine
 ornatu, Canone, & Ceremonijs, cui tantum hoc
 attexitur, sicuti & Christus præcipit, Facite in
 mei commemorationem, ut scilicet cœna Domini
 utentes, mortem Domini annuncient, que an-
 nunciatio nihil aliud est, quam prædicatio bene-
 ficioꝝ Christi, passionis, mortis, resurre-
 ctionis & ascensionis ad cœlos, & pro his gratias
 tiarum actio.*

*Neq; tamen negabimus, quod Guilielmus Dur-
 randi & quidam alij adfirmant, in cœna Domini ab
 Apostolis orationem Dominicam post uerba Con-
 secrationis dicta, & quasdam alias pias preces pos-
 ita ab eis institutas.*

*Sint sane ista postea sic instituta, & aucta
 uel ab Apostolis uel ab ipsorum discipulis, aut suc-
 cedentibus Episcopis, ut cum populus conueniret
 ad audiendas interpretationes scriptorum, Pro-
 pheticorum & Apostolicorum aliquot Psalmi sint
 desantati, & preces habitæ iuxta præceptum Pauli*

1. Tim. 2.

DE CANONE,

1. Timoth. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt &c. sicut & Tertullianus in Apologetico Coimus (inquit) in coetum & aggregationem, ut apud Deum quasi manu facta precatationibus ambiamus orantes, Hæc vis Deo grata est. Oramus etiam pro Imperatoribus, pro ministris eorum ac potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete &c. Vnde illæ preces in Missis Græcis, Basilij & Chrysostomi, pro Regibus, pro Ecclesia, pro Episcopis, Catechumenis, pœnitentibus, & alijs statibus & ordinibus ortæ videntur, tamen certum est cœnam Domini ultra sexcentos annos in Ecclesia Orientali & Occidentali, Græca & Latina, sine hoc Canone celebratam, quem apparet non ab uno autore, sed à multis indoctis & superstitiosis hominibus, non intelligentibus doctrinam Christianam, ex uarijs periculis, miserrime sine ullo iudicio, consarcinatum.

Cœna Domini ultra 600. Annos sine Canone celebrata.

Gregorius enim Magnus, qui mortuus est anno secundo Imperatoris Phocæ, qui fuit annus Domini sexcentessimus quintus, in Episto: 7. ad Iohannem Syracusanum Episcopum, sic scribit, Oratio

DE CANONE.

Apostoli
consecra-
runt sine
Canone.
Vide Gre-
gorius ip-
se non ma-
gnifacit
Canonem.

onem dominicam mox post precem, ideo dicimus,
quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo
modo orationem, oblationis hostiam consecra-
rent, Et valde mihi inconueniens uisum est, ut pre-
cem (uocat Canonem precem, quia pro regulari pre-
catione habitus est) quam Scholasticus composuit, su-
per oblationem diceremus & ipsam orationem,
quam ipse Redemptor noster composuit, super cor-
pus & sanguinem non diceremus.

Cum igitur hic Canon, qui hoc tempore tanti
à Pontifice, Episcopis, Sacerdotibus, Deinde à Re-
gibus, & maxima orbis Christiani parte fit, neque
Deum, neque Apostolos habeat autores, Sed teste bea-
to Gregorio à Scholastico, nescio quo homine, sit
compositus, & hunc ultra sexcentos annos Eccle-
sia ignorauerit, quæ hæc ratio est, cogere homines
ut in Sacra communione, hanc stultam & ineptam
precationem, ne dicam impiam & blasphemam, ab
hominibus inuentam, & excogitatam recitent, tan-
quam ita necessariam, ut sine ea sacra communio &
participatio corporis & sanguinis Domini fieri non
possit.

Si enim ita necessaria hæc Canonis precatio
putatur, ut sine ea non possit fieri uera, uel consec-
ratio

DE CANONE.

eratio uel participatio carnis Dominicæ, necesse est
Ecclesiam Christi ab ipso tempore institutionis hu-
ius carnis, per annos sexcentos, quo tempore hoc
Canone caruit, non recte usam sacrae communionis,
id quod impium & blasphemum est dicere.

At si concesserint ueram σὺνάξιν etiam ante
hunc Canonem in Ecclesia fuisse, necesse erit con-
cedere non peccare contra Christum, qui omisso
Canone, iuxta simplicem institutionem Christi, &
traditionem Apostolorum, quæ in Euangelistis, &
1. Cor. 11. describitur, Coenam Domini celebra-
uerint uel sumpserint. Et sic liberum esse uel reci-
tare uel omittere præceptam præcationem. Pona-
enim nihil uitij aut impietatis esse in Canone, qui ta-
men, ut infra ostendetur, plenus idolatriæ & blasphe-
miæ est.

Nam quod obijciunt, Quamquam tales non
peccent aduersus Deum, peccare tamen aduersus
Ecclesiam, quæ illa sic fieri præceperit & tradidit?
Respondeo, Ecclesiam habere potestatem
ad ædificationem & non ad destructionem.
Destruit autem cum suas traditiones diuinis man-
datis æquat, & statuit peccatum esse earum uiolatio-
nem.

DE CANONE.

Neq; enim hominum constitutiones in Ecclesia, extra casum scandali, uiolare peccatum est, Et de hoc toto genere Christus ait : Frustra colunt me mandatis hominum.

Et Augustinus ad Paulinum Epistola 59. Turpe est (inquit) & nimis incongruum & à generositate uestre libertatis, alienum, ut cum sitis corpus Christi, seducamini umbris & conuinci uideamini ueluti peccantes, si hæc obseruare negligitis &c.

Quare etsi à Gregorio & cæteris Pontificibus hæc Scholastici precatio sit recepta & approbata, tamen ita duriter exigi non debet, ut peccatum sit eam in Cœna Domini omittere, cum non sit diuina institutio, neq; Apostolica, sed tantum humana traditio. Fatetur autem autor libri Rationalis diuinorum ipse hanc secretam non totam simul ab uno, sed particulatim (hæc enim sunt eius uerba) à pluribus compositam, id quod legentibus satis adparet.

Præterea certum est ea quæ non sunt de substantia, Sacramenti corporis & sanguinis Domini posse sine peccato omitti.

Neminem

DE CANONE.

Neminem autem sanae mentis, cui scripturae
coelestis nota est, esse arbitror, qui affirmare pos-
sit Canonem, qui post institutionem coenae Domini
se anno sexcentesimo primum compositus, & postea
ab Episcopis in Ecclesiam receptus est, esse de substans-
tia coenae Domini.

Tertio, si peccant qui Canonem omittunt,
Ergo tota Ecclesia graeca est damnata, quae hanc
precationem ignorat. Et quia in formula Reforma-
tionis praecipitur, ne quid in Canone mutetur, res-
prehendendae erunt & istae Ecclesiae, quae in recepto
Canone multa mutata habent, ut est Ecclesia Me-
diolanensis, Toletana in Hispania, quae utitur Missa
Isidori, & quaedam aliae &c.

Grauius igitur peccant qui Germanicas Eccle-
sias hoc tempore tam duriter ad hanc precationem
alligant, ut etiam si quid in ea sit uitij, qualia
multa sunt, tamen corrigi nolint, cum tamen filius
Dei, Dominus noster Christus Iesus ita arte Eccle-
siam suam ad sanctissimam orationem suam, à se
ipso praescriptam & traditam, alligare
uoluerit, ut illi etiam alias
pias preces dicere non
liceat.

DE CANONE.
DE VITIIS QVAE
in Canone sunt.

Sola fide
nos iustifi-
cari, sine
operum
meritis.

PRINCIPIO retineatur hic summus & praecipuus doctrinae Christianae articulus, pura & sincera fide, quod liberatio à peccato & morte, & sic iustificatio, imputatio iustitiae, donatio Spiritus sancti & hereditas vitae aeternae, nulli contingat, nisi gratis sine ullis meritis operum, fide amplectente donatum Mediatorem, hoc est, tali fiducia, quae ex promissione & uoce Euangelij certo statuat, sibi gratis propter filium Dei remitti peccata, se propter hunc SOLVM Mediatorem & placatorem recipi & placere Deo, se esse filium & heredem Dei, ac coheredem Iesu Christi, & hac unica oblatione Domini nostri Iesu Christi credentes esse in aeternum sanctificatos, neque ulla alia hostia potuisse expiari peccata nisi sanguine Iesu Christi, & hunc esse propitiationem pro peccatis nostris (ut I. Iohan. 2. dicitur) non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius Mundi, & cum per hanc unicam uictimam parta sit remissio peccatorum, iustificatio & donatio Spiritus sancti & vitae aeternae, iam non opus esse aliqua oblatione pro peccato ut Hebrae. 10. scriptum est, sed tantum fide, qua hoc unicum sacrificium Christi cum ipsius fructibus & beneficijs nobis

DE CANONE.

scilicet nobis applicemus & uendicemus, sicuti ibi-
dem Episto. ad Hebræ. docet, Habentes igitur fra-
tres libertatem adeundi in sancta per sanguinem Ie-
su, per quem dedit auit nobis uiam nouam & uiuen-
tem, uelamen, hoc est, carnem suam, & Sacerdos
rem magnum super domum Dei accedamus cum ue-
ro corde & certitudine fidei &c.

Et Rom. 3. Omnes peccauerunt, & egent
Gloria Dei. Iustificantur autem gratis (sine meri-
tis operum) per gratiam (id est, per gratuitam
misericordiam, non per donum infusum) ipsius,
per redemptionem, quæ est, in Christo Iesu, quem
proposuit Deus propitiorem, per fidem, in san-
guine ipsius &c.

Hec uera esse, tantum fide, sine ullis sacrifi-
cijs aut operum meritis, contingere iustificatio-
nem & remissionem peccatorum, confirmat cons-
ensus omnium Prophetarum, ut Acto. 30. scri-
ptum est: Huic omnes Prophete testimonium per-
hibent remissionem peccatorum accipere per nomen
eius, omnes qui credunt in eum. Quare quicquid
cum hoc articulo iustificationis pugnat, tanquam
blasphemum & impium reijciendum est.

Pugnare

DE CANONE

Pugnare autem cum hac doctrina omnis
pari Prophetarum & Apostolorum, Canonem Mino-
rem & Maiorem, Missæ Papisticæ, manifestissimum
est.

Male igitur faciunt, qui hunc recipiunt aut ad-
probant, aut propter stabiliendam impietatem, uel
retinenda uite commoda, in gratiam potentum no-
mis fucis & coloribus, ad decipiendos rudes, hoc
idolum pingunt.

Hæc enim sunt uerba Canonis Minoris, quem
post recitatum Symbolum Nicenum
Sacerdos, oblaturus hostiam
super altare, di-
cit.

CANON

CANON MINOR

CANON MINOR.

SVSCIPES Sancte Pater omnipotens
 Stens aeternae Deus, hanc immaculatam
 hostiam quam ego indignus famulus
 tuus, offero tibi Deo meo uiuo &
 uero, pro innumerabilibus peccatis &
 offensionibus & negligentijs meis, &
 pro omnibus circumstantibus, sed & pro
 omnibus fidelibus Christianis, uiuis
 atq; defunctis, ut mihi & illis proficiat,
 ad salutem in uitam aeternam AMEN.

VIDE QUANTA SIT PRIMVM
 inscitia Sacrificulorum & Monachorum, quorum
 cum multa millia quotidie per orbem terrarum Mis-
 sas legant, & uero tantum legant, paucissimi enim
 lecta intelligunt, nemo est qui impietatem & Ido-
 latriam huius orationis, quam Canonem Minorem
 uocant, consideret, & cogitet quid agat, Nam ap-
 pareret autorem Canonis sine iudicio multa confudisse, *Sacerdos*
 Hae enim oratio ponenda erat post uerba consecra- *offert pas-*
 tionis, sed Sacerdos in hac prece, uocat panem *nem non-*
 nondum dum con-
 secratum.

DE CANONE

nondum consecratum, hostiam immaculatam, & ita nihil aliud quam panem uulgarem offert Deo uiuo & uero, & eum quidem pro innumerabilibus peccatis & offensionibus, & negligentijs suis, & pro omnibus circumstantibus.

Stulticia
& impie-
tas sacri-
ficulorum,
Missario-
rum.

Homo stultus & impius, non intelligens quid agat, uult placare iram Dei, & delere sua & populi peccata, oblatione frusti panis, que ab exordio mundi, tot millibus ac menarrabilibus ac uarij generis sacrificijs, & effusione sanguinis tot taurorum & pecudum tolli & deleri minime potuerunt, sicuti inquit Epistola ad Hebræ: Cap. 10. Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata, ad que tollenda necesse fuit filium & agnum Dei cædi & offerri, & illius sanguinem effundi.

Deinde addit se non modo pro uiuis, sed & pro defunctis hanc hostiam offerre, ut & sibi sumenti, & illis mortuis non sumentibus proficiat, ad salutem in uitam æternam.

Sed quid queso frustum panis & quidem adhuc communis, qualem hic offert Sacerdos, profecerit ad salutem & uitam æternam sumenti, cum
uerba

MINORE.

uerba promissionis seu consecrationis, Accipite, comedite, hoc est corpus meum &c. nondum sint pronunciata? quibus uerbis Christi promittit, in hoc, & cum hoc pane se suum corpus cum remissione peccatorum nobis sumentibus, & fide promissionem acceptantibus, sine qua nulla Sacramenta prosunt, traditurum.

Hæc enim promissionis uerba maxime sunt de substantia Sacramenti, ut si solus panis adsit, & desint uerba quibus promittit Christus se cum hoc pane suum corpus nobis daturum, non sit hic panis Sacramentum sed panis communis nihil distans ab alio pane, qui à pistore uenditur, iuxta usitatum dictum Augustini: Accedat uerbum ad Elementum, & fit Sacramentum, Si igitur desit uerbum non erit Sacramentum.

Elementum
sine uerbo
non potest
esse Sacra-
mentum.

Quod si assertores Missæ & huius Canonis dixerint se hanc hostiam ita offerre Deo, quod uerba consecrationis seu promissionis adhuc sint addenda ad hunc panem, quæ mox post finitam præfationem sint pronuncianda à sacerdote, atq; ita eam se offerre sub spe statim futuræ consecrationis, quæ cum non longe absit, ita intelligendum esse, ac si hostia iam sit consecrata, haberi enim iam quasi pro conse-

DE CANONE.

pro consecrata, quæ mox sit consecranda, iuxta illud, Quod parum abest, nihil abesse uidetur.

Respondeo quod parum abest, tamen abest, etiam si humano iudicio nihil abesse uideatur. Neque enim cum sacro sanctis & reuerendis Sacramentis, ita, ut cum prophanis rebus ludendum est, ut id pro sacro habeatur, quod adhuc commune reuera est, non satis est in rebus diuinis dicere, Videtur aut iudicatur nostro iudicio ita esse, sed necesse est, esse hic in rebus diuinis certissimum, à quibus procul omnis Hypocrisis & simulatio esse debet.

Quod si dicunt uerbum Offero, præsens pro futuro sumi, iudicent hic omnes pij & prudentes, an deceant tales lusus Sacerdotes, in hoc sacro sancto mysterio.

Cur igitur hoc loco hanc preceationem non omittunt, & post uerba consecrationis ponunt? Sed tales Idolatras tradidit Deus in reprobam mentem, ut cum se credant esse sapientes, stulti sint & ignorent quid agant, ut gloriam incorruptibilis Dei, delentis peccata nostra propter solum filium, mutauerint in panem communem, propter quem oblatum uolunt tolli peccata.

Est igitur

MINOR.

Est igitur horribilis Idolatria, quod sacerdos Idolatria
 dos offert Deo panem, quem scit, aut offerens certe sacrificiu
 scire debebat, communem, qui nondum additis uerbis lorum
 promissionis, nihil ab alio pane distat, et eum quidem Missario
 homo impius offert, pro innumerabilibus suis & aliis rum.
 orum peccatis, cum nulla alia hostia, quam unica
 Filij Dei oblatione peccata tolli potuerint, quam uim
 hic stolidus Sacerdos frusto communis panis tribuit,
 & Christo suum honorem, quod per ipsum solum
 expiata sint peccata, adimit.

At si contendat hunc panem representare
 corpus Christi, respondeo, quomodo, possit id referre,
 cum quo uerba promissionis seu consecrationis
 non sint coniuncta?

Sicut igitur qui non dijudicans corpus Domini,
 manducat indigne & iudicium sibi manducat,
 ita & hi Sacrificuli, non habentes discrimen inter
 panem communem, & eum panem, qui additis uer
 bis consecrationis, iam est corpus Christi, offerentes
 panem non consecratum pro consecrato, non offe
 runt ut ipsis & alijs ad salutem in uitam eternam,
 sed ad iudicium & condemnationem eternam pro
 ficiat.

DE CANONE.

Peccant enim ut Idolatrae horribiliter, cum Sacrificus id, tollere nempe peccata, creature pani tribuunt, li Missarij quod soli Creatori rerum, Christo Domino nostro Idolatrae. debetur, & est peccatum contra primum praecipuum, Non habebis Deos alienos coram me.

Tales enim Sacrificuli, constituunt sibi panem Deum, loco filij Dei, propter quam hostiam panis, dicunt deleri peccata & donari salutem & uitam aeternam, sibi & alijs pro quibus haec hostia offertur. Haec sunt horrenda.

Excusent autem hoc quibuscunq; uelint rationibus, tamen res ipsa loquitur, hoc loco, & in hac precatatione nihil praeter communem panem offerri Deo pro peccatis.

3. **R**ationes tres, cur Missae sacrificium non proficit mortuis.

Praeterea precatur hic Sacrificulus, ut haec hostia quam ipse offert, proficiat ad salutem in uitam aeternam, non tantum uiuis, sed & defunctis. Certum autem est caenam Domini tantum pro uiuis, qui soli comedunt & bibunt, non etiam pro mortuis institutam esse, iuxta uerba institutionis Christi, Accipite, Comedite, Bibite, ex hoc omnes. Quia autem mortui iam saturi sunt, non comedunt nec bibunt, ideo usus huius Sacramenti ad ipsos non pertinet.

Deinde

MINORE.

Deinde mandatur ut comedentes ac bibentes, faciant hoc in commemorationem Christi, & ipsius mortem annuncient, hoc est, passionem, mortem, resurrectionem, atq; adeo omnia beneficia Christi prædicent, celebrent, pro ijs gratias agant. Quare & hoc nomine Sacramentum nihil ad mortuos pertinet, sicuti Psalmus 6. testatur, Saluum me fac propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem seu in sepulchro, quis gratias aget tibi? Et Psal. 115. Non mortui laudabunt te Domine, neq; omnes qui descendunt in infernum.

Item Esaiæ 38. Quia non illi qui sunt in sepulchris confitebuntur tibi, neq; mors laudabit te, non expectabunt qui descendunt in lacum, ueritatem tuam.

Viuens Viuens ipse gratias aget tibi, sicut & ego hodie, pater filijs notam faciet ueritatem tuam.

Ecclesiast: 17. A mortuo quasi nihil perit confessio. Confiteberis uiuens, Viuens & sanus confiteberis, et laudabis Deum, & gloriaberis in misericordiis illius &c.

Tertio ministerium uerbi & Sacramentorum,

DE CANONE.

rum, est ministerium renouationis inter uiuos, quod ad mortuos non pertinet, quos in hac uita necesse est fuisse per hoc ministerium regeneratos, alioqui de ipsorum salute actum est, de quibus infra copiosius.

Non minus igitur stulte pro mortuis quam pro uiuis fit oblatio, praesertim communis panis, nondum consecrati, qui etsi consecratus esset, tamen defunctis nihil prodesset.

Idem etiam de Calice sentiendum est, cum ait:

OFFERIMVS TIBI DOMINE Calicem salutaris, tuam deprecantes clementiam, ut in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ pro nostra & totius mundi salute, cum odore suauitatis ascendat.

HIC VINVM commune offerunt sine uerbis seu promissione Christi, Hic est Calix noui Testamenti in sanguine meo &c. quæ tanquam caligant & de præcipua substantia Sacramenti sunt.

Considerentur

MINORE

Considerent igitur piæ mentes quanta sit cœcitas, impietas & Idolatria in Mÿsis Papiſticis, quanta prophanatio cœnæ Dominicæ? Quare non est mirum orbem terrarum confuſione religionum, mutationibus Imperiorum, uastationibus, & alijs innumerabilibus malis puniri, ſicut 1. Cor. 13. ait Paulus: Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, dormiunt multi &c.

Vide autem porro dementiam Sacrificuli, In prioribus orationibus obtulit panem & uinum pro peccatis & ſalute totius mundi, ignorans, an iſtam hoſtiam & oblationem ſit accepturus Deus (neq; enim iuxta Petri mandatum, 1. Petri 2. In fide offerunt ſpirituales hoſtias, de quibus certus ſit eas eſſe acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum) Sed poſteaquam panem & uinum, pro ſuis & totius mundi peccatis obtulit, precatur deinde primum Deum, ut hæc oblatio ipſi placeat, ſicuti ſonat ſequens oratio.

DE CANONE.
ORATIO.

IN SPIRITV HVMILI-
tatis & in animo contrito suscipiamur
Domine à te, & sic fiat Sacrificium nos-
trum in conspectu tuo hodie, ut placeat
tibi Domine Deus.

SI ANTEA non placuit, priusquam
hæc oratio fieret, quomodo igitur potest delere pec-
cata?

Præterea cum antea hostiam obtulerit Deo,
orat postea, ut Deus hoc Sacrificium benedicere ve-
lit, quod ipsius sancto nomini sit preparatum, quod
certe anteaquam offerretur benedictum oportuit,
dici & preparari sacrificium, quod iam ab ipso ob-
latum est Deo.

Mox petit ut Dominus benedicat incensum
per intercessionem beati Michaëlis Archangeli &
omnium electorum. Sed hæc de Canone Mi-
nore breuiter tantum attin-
gere uolui.

MAIORE.
DE CANONE
MAIORE.

FORMVLA REFORMA^{Interims}
tionis editæ, duas præcipuas ostendit causas, ^{Augustus}
propter quas censet Canonem in Missa seu Cœna ^{nũ Anno}
Domini retinendum esse, Prior est diuturnitas tem^{1548.}
poris, quo in usu Ecclesiæ fuit, Altera quod nihil promul^{gatum.}
contineat Canon, quod non sit consonum his, que ^{datum.}
à tempore Apostolorum apud Altaris sacrificium,
supplicata, pronunciata, uel obseruata sunt, Hæc
enim sunt illius uerba.

Quod igitur ad primum longi temporis usum
attinet, tantum abest, ut ideo retinendus sit Canon,
cum tot seculis in usu fuerit, ut hoc malum satis des
plorari non possit, tantum errorem tot seculis du
rasse, & manifestum sit propter sacrosanctæ cœnæ
Dominicæ profanationem, ex immensa ira Dei
tanta cœcitate multos percussos, ut hunc errorem
agnoscere non potuerint.

Iam autem patefacta & rursus accensa luce Consuetudo
cœlestis doctrine, detecto errori consuetudo & do longa
longæuitas temporis patrocinari non debet, sicuti non debet
Augustinus præcipit, ueritate manifestata, cedat patrocina
consuetudo. ri errori.

DE CANONE

consuetudo. Et Cyprianus, Nec consuetudo impedi-
 re debet quo minus ueritas præualeat & uincat.
 Nam consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est
 propter quod relicto errore sequamur ueritatem. Et
 Tertullianus lib. de uelandis uirginibus, Quodcunq;
 aduersus ueritatem sapit, hoc est, Hæresis etiam uer-
 tus consuetudo.

Pugnare autem hunc Canonem, cum Regula
 fidei & doctrina Christi, præcipue cum loco iustifi-
 cationis, manifestum est, sicuti iam perspicue ostens-
 demus.

4. Reg. Non ideo cultus idolatricus Aenei Serpentis
 18. retinendus erat, quod ultra annos octingentos in po-
 pulo Israel durauerat, imò eò magis doluit Ezechie,
 Esaiæ et omnibus pijs, hoc errore tot seculis populum
 fuisse irretitum & contaminatum, quem, ubi luce
 uerbi Dei fuit reuelatus, statim deleri & abrogari
 necesse fuit.

Præterea si ideo quoq; retinendus est Canon,
 quod nihil contineat alienum ab his, quæ à tempore
 Apostolorum apud altaris sacrificium (ut uocant)
 obseruata sunt, Erit uel hoc nomine, quod cum do-
 ctrina & institutione Christi, & traditione Aposto-
 lorum maxime pugnet, primo quoq; tempore abijci-
 endus, sicuti ex sequentibus apparebit.

VERBA

MAIORE.
VERBA CANONIS
MAIORIS.

TE IGITUR CLEMEN-
tissime pater, per IESVM Christum
filium tuum Dominum nostrum, sup-
plices rogamus ac petimus, uti accep-
ta habeas & benedicas, hæc + dona,
hæc + munera, hæc sancta + sacrificia
illibata.

PRINCIPIO considera, id quod etiam sus-
pra in minore Canone monuimus, quid hic
agat Sacerdos : Adstat ad Altare, & habet pro-
positum panem & uinum, pro quo panem & uino
orat, ut Deus Pater per IESVM Christum filium
suum, uelit primum huic panem & hoc uinum
habere acceptum & gratum (Neq; enim nondum
additis uerbis consecrationis, aliud quam commu-
nem panem & uinum in manibus habet Sacerdos)
Quanta autem stulticia est orare Deum, pro pane
& uino, ut acceptum habeat non in eos usus oblati,
ut pauperibus distribuatur, sed ut sit Sacrificium ipsi
Deo oblatum, cum ipsius sit orbis terræ, & pleni-
tudo ei.

DE CANONE.

tudo eius, ut Psal. 50. dicitur. Adparet autem unde hic error sit natus.

Origo erroris in Canone Maiore. Fuit enim in primitiua Ecclesia mos multis seculis usitatus, ut in Synaxi panes & uinum et alia esculenta afferrentur à ditioribus quasi ad coenam communem, quæ Eleemosynæ inter pauperes postea distribuebantur, sicuti supra quidam loci ex Irenæo & alijs autoribus indicati sunt, & hoc ostendunt, C. Omnis Christianus, & C. De nominibus recitandis, de consecratione.

Hæc munera in pauperum usus à pijs oblata, minister Ecclesiæ orabat, ut Deo essent grata & accepta, & simul eorum, qui ea obtulerant, nomina recitabantur.

Talia munera ut accepta sint Deo, recte petuntur, & talia oblata, prælucente fide, uere sunt grata Deo, sicuti Christus Matth. 25. ait: Quodcumq; fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Imo Paulus ipse tales Eleemosynas uocat hostias placentes Deo, Sic enim Philippen. 4. ait: Habeo omnia & abundo, Repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, in odorem suauitatis hostiam acceptam, placentem Deo.

Ab hac

MAIORE.

Ab hac oblatione munerum in Synaxi, appareret sumptum errorem, sacrificandi panem & uinum ipsi Deo pro Ecclesia, pro peccatis &c. quæ oblationes à pijs ideo tantum fiebant, ut suam gratitudinem pro perceptis frugibus & alijs beneficijs, Deo testarentur, & ijs pauperes reficerentur, sicuti & supra ostensum est.

At si dicant se non pro pane & uino, sed pro filio Dei orare in cuius corpus & sanguinem panis & uinum sit conuersus, aut certe mox conuertendus (ut ipsi loquuntur) uide hic iterum quantus furor & quanta impietas sit Sacrificuli rogantis Deum patrem pro filio suo?

An non blasphemia & irrisio filij & Dei patris est, hominem miserum, peccato, morti, iræ Dei & maledicto obnoxium, uelle esse deprecatorem pro filio Dei, ut hunc acceptum & gratum Deus pater habeat, propter quem solum nos miseri peccatores grati & accepti Deo sumus? De quo solo testimonium & uox patris de cælo sonat: Hic est filius meus dilectus, in quo beneplacitum est mihi, quasi dicat, hic solus est mihi dilectus, & in hoc unico condelector, & si qui sunt, ut sunt filij adoptiui, qui à me diliguntur & mihi accepti sunt, illi propter hunc unigenitum filium meum mihi sunt dilecti & accepti,

Sacrificulus
li precantur
tur pro filio
lio Dei.

DE CANONE

accepti, & placent, sicuti Ephesi. 1. ait Paulus, Qui
charos nos reddidit in dilecto filio suo.

Hoc igitur Pontifice & intercessore NO
BIS opus est, non illi nostra intercessione, & neces
se est ipsum interpellare pro nobis apud Patrem, ut
nos natura filios iræ recipiat, & ut simus accepti
propter hunc solum Mediatorem.

Aut igitur stulticia est orare pro pane & ui
no, ut ista munera non in usus pauperum, sed ipsi
Deo oblata sint accepta, Aut summa impietas est
orare pro filio Dei, ut is sit acceptus Deo patri,
propter quem solum omnes, qui accepti sunt, reci
piuntur à patre.

Sequitur in Canone,

ET BENEDI
CAS.

SECUNDO ORAT SA
cerdos benedici à Deo Patre, sed quid queso bene
dicet Deus Pater? Num panem & uinum? Atqui
illa iam antea à Deo Creatore rerum sunt benedicta,
Neq; enim quicquam maledictum à Deo creatum
est, sed

M A I O R E.

est, Sed ut Gen, 1. scriptum est, Vidit Deus omnia
 quæ fecerat, & erant ualde bona. Et detestanda su-
 perstitio & idolatria aduersariorum est, qui Crea-
 turas Dei bonas, & ab ipso Deo iam antea benedis-
 ctas, per abusum uerbi Dei (quod peccatum con-
 tra secundum præceptum est) se benedicere affir-
 mant, quales innumerabiles ferè extant benedictio-
 nes execrandæ, casei, ouorum, panis, salis, aquæ,
 frugum, uuarum, uini, olei, herbarum, auri, thuris,
 & myrrhæ, candelarum, cinerum, palmarum, ignis,
 agni paschalis, raphani, fabæ, baculi, & pere pe-
 regrinorum, & nescio quarum rerum omnium.
 Libet autem hic tantum unam atq; alteram subij-
 cere, ut uideat inuentus, quanta sit stulticia & ido-
 latria aduersariorum.

BENEDICTIO PANIS
 HAEC EXTAT IN
 Missali Romæ

no.

DOMINE SANCTE PA-
 ter omnipotens æterne Deus, bene + dicere dis-
 gnaueris hunc panem, tua sancta spiritali bene-
 dictione, ut sit omnibus sumentibus salus mentis &
 corporis, atq; contra omnes morbos & uniuersas
 inimicorum.

DE CANONE

*inimicorum insidias, tutamen, per Dominum no-
strum Iesum Christum filium tuum, panem qui de
caelo descendit, & dat uitam & salutem mun-
do, & tecum uiuit & regnat Deus, per
omnia secula seculorum,*

AMEN.

SEQVENS ORA-
TIO EXTAT IN
Benedictione Auri, &
Thuris & Myrrhæ,
in Agenda Mis-
nensi &c.

CREATOR ET CON-
seruator humani generis omnis boni dator
largitor aeternæ salutis, Tu Domine mitte spiritum
super has creaturas, ut armati uirtute celestis des-
ensionis, qui ex ijs gustauerint, proficiant ad salu-
tatem aeternam, AMEN.

Et benedictio Dei Patris & filij & spiro-
ritus Sancti, descendat super has creaturas, &
maneat semper, ut quicumq; eas gustauerit aut ador-
auerit

MAIORE.

leuerit, neq; ignis uoraginem, aut fulguris ictum;
neq; aquarum illuionem, neq; pestilentis aure con-
sequatur errorem, sed latus, sanus & incolumis
efficiatur, sit purus & castus in corpore, amarus
animam & contritionem peccatorum, illiq; post obitum
Ecclesiastica concedatur sepultura, Amen.

Deploranda est cœcitas superstitiosorum ho-
minum, quos Sathan sic dementauit, ut sacro sancto
uerbo Dei ad tales magicas execrandas consecra-
tiones abutantur, & hunc magnum cultum Dei esse
putent.

Sequentes duæ extant in Pontificali.

BENEDICTIO CRVCIS.

SANCTIFICETVR I

stud lignum in nomine patris, & filij &
Spiritus sancti, & benedictio illius ligni, in quo
membra Saluatoris suspensa sunt, sit in isto ligno,
ut orantes inclinantibusq; se propter Deum ante istam
crucem, inueniant corporis & animæ sanitas

tem, Per eundem &c. Hic ligno tris

buitur ea uis, quæ solius

Dei est &c.

BENE

DE CANONE.
BENEDICTIO OLEI
INFIRMORUM
RVM.

Exorcismo te immvno
disissime Spiritus, omnisq; incursio Satanae et
omne phantasma, in nomine pa & tris, & fi & lii, &
Spiritus & sancti, ut recedas ab hoc oleo, ut possit
effici unctio spiritualis ad corroborandum tem-
plum Dei uiui, ut in eo possit Spiritus sanctus habi-
tare per nomen Dei Patris, &c.

Hic putat oleum obsessum à Diabolo, cum
omnis creatura Dei sit bona &c. Item ex oleo facit
unctionem spirituales &c.

Ita plane eodem modo Sacerdos orat Deum
patrem, ut panem & uinum benedicat, cum res à
Deo condite à principio rerum sint bonae & bene-
dictae, sicuti 1. Tim: & inquit Paulus, Omnis crea-
tura Dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum
gratiarum actione percipitur, sanctificatur enim per
uerbum Dei & orationem, Quam ipsam sententiam
aduersarij corrumpentes, ad suas benedictiones de-
torquent.

Neq; enim

M A I O R E.

Neq; enim Paulus de talibus benedictionibus *Quibus,*
 creaturarum loquitur, quæ Apostolis ignotæ sue *omnes cre*
 runt, & prorsus impiæ & magicæ sunt, sed de usu *aturæ sint*
 creaturarum, Cum enim ait creaturas sanctificari *bonæ.*
 per uerbum & orationem, significat sanctam &
 diuinitus concessum esse usum creaturarum, ijs qui
 uerbo credunt. Fides enim est, quæ purificat corda,
 quæ sanctos & mundos efficit & omnia benedicit,
 sicut in præcedentibus uerbis ait, Deus creauit cibos
 fidelibus.

Sunt igitur creature sanctæ & benedictæ,
 non quando per abusum uerbi Dei & per oratio- *Creatura*
 nes Sacerdotum cum signis crucis consecrantur, *quomodo*
 sed cum à fidelibus, credentibus uerbo Dei perci- *benedictæ.*
 piuntur cum gratiarum actione, nempe hoc modo,
 ut persona primum sit sancta & benedicta, uide-
 licet, quæ credat sibi condonata peccata propter
 mortem filij Dei & propter hunc Mediatorem se be-
 nedici, diligi, recipi, seruari à Deo.

Deinde ut credat & agnoscat hunc mundum
 cum omnibus creaturis non casu ortum, à sed Deo
 conditum, seruari in usus piorum, & ut hæc bona
 necessaria ad uitam petat & expectet à Deo, &
 Pro ijs datis Deo gratias agat.

H

Talibus

DE CANONE

Talibus omnes creaturae sunt benedictae & sanctificate, iuxta dictum Pauli Tit. 1. Omnia munda mundis, conquinatis autem & infidelibus nihil est mundum &c.

Quid sit benedicere **B**enedicere itaq; non significat Diuinam quamdam uim ad fugandos diabolos, depellendos morbos, pestilitatem & alia mala arcenda, & ad commoda uitae consecranda, per recitationes uerborum sacrae scripturae, per orationes & characteres crucis, quasi de caelo euocare, deducere & creaturis inferere, sed agnoscere bona spiritualia & corporalia diuinitus data, ea celebrare, & pro ijs gratias agere Deo.

Ita Christum coenantem cum discipulis legimus benedixisse, hoc est, gratias egisse Deo Patri &c. Et Euangelistae utroq; uerbo benedicere & gratias agere, sine discrimine pro eodem utuntur. ut Marci. 14. εὐλογῆσας ἐκλάσει ἄρτον, Et, λαβὼν τὸ ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν &c. Benedicens fregit panem, & accipiens poculum, gratias agens, dedit illis.

In sermo:
de Sacra:
Aaltaris.

Neq; uero in benedictione Sacerdotis, Sed ut Augustinus ait: credendum est, quod in uerbis Christi

MAIORE.

Christi. Sacramenta conficiantur, Neq; enim in merito ut idem ait, consecrantis, sed in uerbo efficitur Creatoris, & in uirtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse qui per Spiritum sanctum, hanc uiam efficit carnem, & transit uinum in sanguinem &c. Ita quoq; ipse suum corpus & sanguinem nobis in cena impertit, & distribuit per Sacerdotem ministrum suum.

Neq; propter benedictiones aut characteres istos in cena sua adest Christus, sed propter promissionem suam, Hoc est corpus meum &c. Tum certum est presentem esse Christum, cum iuxta ipsius institutionem, promissionem & preceptum populus conuenit ad celebrandam sacrosanctam illius cenam & memoriam. Adest enim propter usum, qui fit iuxta illius mandatum, & adest uolens, non tanquam magicis benedictionibus aut characteribus coactus.

Quare illa inclusio & circumgestatio sacramenti, & oblatio pro mortuis, cum sit extra & contra usum, contra institutionem, & promissionem, Accipite, comedite, &c. mera idolatria est.

Presentia
Christi in
Sacramen
to.

Prophana
tio cenae
Domini
cœ.

DE CANONE.

Baptism Sicuti enim Baptismus, tum est Baptismus
 quando *us* cum credentes in nomine Patris & filij, & Spiritus
Baptis sancti lauantur, non cum aqua Baptismi in alium u-
mus ? sum transfertur, ueluti si quis ideo Baptizaretur, ut
 à scabiè aut lepra mundaretur, aut si ad spectandum
 aqua baptismi circumgestaretur, aut poneretur in
 altari ad adorationem, ita & Sacramentum corpo-
 ris & sanguinis Domini cum circumgestatur, aut
 pro scelici prouentu frugum circumfertur per a-
 gros, aut ad adorationem includitur, aut pro mor-
 tuis offertur, quod pro uiuis tantum, ut comedant
 & bibant, & mortis Domini recordentur, institu-
 tum est, non habet rationem Sacramenti.

Quid sint Sacramenta enim sunt externa & uisibilia
Sacramen signa gratiæ & præsentia Dei, per quæ Deus in
 84. credentibus, & ijs iuxta suam institutionem utentibus,
 est efficax. Sunt enim certo modo Sacra-
 menta, nempe eo, quem uerba institutionis diuinæ
 monstrant, extra aut contra quam institutionem
 diuinam, si ea, humana autoritate, in alium usum
Sacramen transferas, non erunt Sacramenta, non erit ibi præ-
 85. ta quando sensus Deus, ut ignis de coelo delapsus, oblatas hos-
 sint Sacra- stias depascens, Sacramentum erat Abeli, Heliæ
 86. menta, & populo credenti, illa munera esse grata & ac-
 cepta

MAIORE.

cepta Deo, Sed אור בשוים ignis Chaldeorum seu
 אוריבחסדא Orimasda, lumen sacrum Persarum,
 ex ακροζυλιδ. Patrum, sine mandato diuino
 inde sumptum, & pro Deo cultum, uerè Idolatri-
 a fuit, & credo ueram esse historiam quam Iu-
 deorum Rabini de Abraham referunt, qui cum in
 UR Chaldeorum, Idolatriam colendi ignis recep-
 tam damnaret, coniectum in ignem, diuinitus fuisse
 liberatum.

Abraham
 ex igne li-
 beratus.

Circumcisio.

Ante aduentum Christi, circumcisio uere Sa-
 cramentum fuit, hoc tempore Iudeorum & Maho-
 metistarum Circumcisio non est Sacramentum, sed
 horribilis error.

In templo Hierosolymitano uerè aderat præ-
 sens Deus, quia ad hoc certa promissione se alliga-
 rat, in templo Samariæ Garizim montis, non erat
 nisi Idolatria.

CAETERVM SI DE-
 ceant se orare patrem coelestem, non ut patrem
 sed ut filium, seu corpus & sanguinem filij sui be-
 nedicat, maior erit impietas. Quomodo enim homo
 peccator petet, ut Deus Pater benedicat, Deum
 filium.

DE CANONE.

Gene. 22. filium, cum ut Paulus Rom. 9. ait Christus sit super omnia Deus benedictus in secula, & non opus sit illi nostra oratione ut benedicatur à patre, sed nobis & toti humano generi, ut per ipsum benedicamur, ut sonat promissio, Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Et Paulus Ephesios 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri IESU Christi, qui benedixit nos omni benedictione spirituum in cœlestibus in Christo.

Corpus Christi be-
nedictum. Neq; uero etiam petendum est, ut corpus & sanguis Christi, concepti & benedicti à Spiritu sancto, & nati ex sancta Virgine Maria benedicatur.

Est autem ordo inuersus in Canone, primum, petit haberi accepta hæc dona &c. postea benedici, At certe accepta esse non possunt, nisi prius benedicta & sanctificata, Sequitur in Canone.

IN PRIMIS QVAE TIBI offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare, custodire, adiuuare & regere digneris toto orbe terrarum, &c.

Est &

MAIORE.

EST ET HOC, in his uerbis, impium, quod Oblatio pro Ecclesia offerunt panem & uinum, quæ non pro Eccle- nisi oblatione & sanguine filij Dei redimi & sanctis sia impia- ficari potuit, ut Paulus Acto. 20. inquit, & Ephe. 5. Christus semetipsum exposuit pro Ecclesia, ut illam sanctificaret.

Quod si dicant se non panem, sed Christum pro Ecclesia offerre, contumelia erit in Christum ipsum quasi ipsius oblatio pro Ecclesia sanctificanda, non suffecerit, nisi & hæc sacerdotis oblatio accedat, cum, ut Episto. ad Hebreos inquit, sanctificati si- mus per oblationem corporis IESU Christi seme- peractam, Item, Vna oblatione perfectos effecit in sempiternum sanctificatos, Qua unica oblatione Christi hoc effectum est, ut iam sit parta omnibus in ipsum credentibus remissio peccatorum, Vbi autem peccatorum remissio, iam non est ob- latio pro peccato, de quo in- fra dicitur copia- osius.

Ecclesia
unica ob-
latione
Christi
sanctifi-
cata.

DE CANONE
SEQVITVR COMME-
MORATIO PRO
uiujs.

MEMENTO DOMINE
famulorum famularumq; tuarum N. &
omnium circumstantium, quorum tibi fi-
des cognita est, & nota deuotio, pro qui-
bus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt
hoc SACRIFICIUM laudis, PRO SE,
suisq; omnibus, pro redemptione anima-
rum suarum, pro spe salutis & incolumi-
tatis suae, tibiq; reddunt uota sua aeterno
Deo uiuo & uero.

Mos pri-
mitiue Ec-
clesiae in
commemo-
ratione
pro uiuis.

HAEC ORATIO, QUAM
Huocant Commemorationem pro uiuis unde
sit sumpta, facile apparet, nempe à primitiue Ec-
clesiae more, ubi eorum nomina, qui oblationes pa-
nis, uini & aliarum rerum ad aras obtulissent, pu-
blice recitabantur, & Deo commendabantur.

Hoc uero more offerendi munera ad aras
seu mens

MAIORE.

seu mensam Domini intermisso & abolito, remansit tamen in Ecclesia oratio, qua Deo commendabantur, tum talia munera, tum homines ipsi, qui illa obtulissent, quam uidemus postea per homines ignaros ueteris ritus & uerae religionis, admodum corruptam & deprauatam.

Dicit enim Sacerdos, se offerre pro illis, cum prorsus nihil habeat quod offerat. Nam in primitiua Ecclesia Sacerdos oblata munera ad aram ^{ut} ^{ip}, ut Dionysius refert, in conspectum tollebat seu offerebat, & ut in Missa Graeca Basilij refertur, addebatur haec praecatio:

RECORDARE DOMINE eorum, qui tibi haec dona attulerunt, & pro quibus, & per quos, & propter quos ista attulerunt.

Memento Domine eorum, qui in sancta tua Ecclesia frugiferi sunt, & bona opera faciunt, & eorum, qui recordantur pauperum, Retribue eis opulenta & caelestia dona. Dona eis caelestia pro terrenis, aeterna pro temporalibus, incorruptibilia pro corruptibilibus.

DE CANONE.

At hoc tempore in Ecclesia circa ceremoniam
stena Domini remansit sine muneribus, sola oratio,
ea quidem, ut dictum est, corrupta.

Vel qui tibi offerunt,

HAEC correctio hic addita, manifeste ostendit
nostram sententiam esse ueram. Dicit enim
Sacerdos non solum se illorum nomine Deo haec mu-
nera in usus pauperum, sed & ipsos simul offerre.
Et uocat has Eleemosynas seu oblationes, sacrifici-
um laudis, ideo, quod talibus muneribus suam gra-
titudinem erga Deum testabantur offerentes, De-
um celebrabant & laudabant, qui & corporalia &
coelestia bona hominibus daret, sicut & Paulus
Philipp. 4. tales Eleemosynas hostias acceptas, pla-
centes Deo uocat. Sed hoc tempore haec praecatio
sine rebus oblatis inanis sonus est.

PRO SE SVISQVE OM-
nibus, pro Redemptione animarum
suarum, pro spe salutis & incolu-
mitatis suae.

MAIORE.

SATIS APPARET AV.

Stores huius Canonis, multa ex Missa Chrystosomi, Basilij & alijs Græcis sumpsisse, & illis plurima sine aliquo iudicio attexta esse, Nam hæc uerba non sunt addita ei orationi, quæ in Basilij Missa pro offerentibus munera ad aram, recitatur, quæ supra indicata sunt.

Quare ista uerba, Pro se, suisq; omnibus, pro Redemptione animarum suarum &c. ab homine stulto & insano adiecta, quis non uidet? Non illi offerebant panes & uinum & cætera ad aram, ut hoc Sacrificio, redimerent animas suas, quas credebant & sciebant, unum & æterno Sacrificio Christi redemptas, quod unicum Sacrificium propiciatorium est, sed ut εὐχαριστίαις laudis & gratiarum actionis pro illo summo & æterno Christi Sacrificio, & pro cæteris beneficijs Deo offerrent, ut sonant hic uerba Canonis: Vel qui tibi offerunt, hoc Sacrificium laudis, non placationis aut propitiationis.

Sacrificiū
aliud
ἰδραστικόν
aliud
εὐχαριστίας
κόρη.

Verum huius Canonis autores, homines sine mente & alieni à uera doctrina Christi, Sacrificia εὐχαριστίας laudis & gratiarum actionis, transformant cum ignominia Christi, in Sacrificium propiciatorium, pro peccatis, pro Redemptione
animarum

DE CANONE.

animarum. Sentiunt enim sicuti Canon hic sonat, hoc opere Sacrificuli expiari peccata, & redimi animas ex purgatorio.

Interim Augustanum seculum dissentit.

CAETERUM hoc loco monendum est, Formulam Reformationis secum aperte dissentire. Affirmat ex uerbis Chrysostomi, in Missa Christum sub mysterio & modo increuento & impassibili offerri, non ut peccatorum remissionem & animarum nostrarum salutem iam primum promercamur, sed ut Passionis Dominice memoriam recolentes, Deo gratias agamus pro salute nobis in cruce impetrata, & ibi promeritam peccatorum remissionem & redemptionem, fide & deuotione nobis adpreciamus & adpropiciamus.

Hic negant se pro remissione peccatorum & pro Redemptione animarum suarum, Christum offerre, Atqui Canon claris uerbis hoc affirmat, Veritat autem Reformatio quicquam mutari, in Canone, Ergo aut Canon, aut haec Chrysostomi sententia, quam tamen Reformatio amplectitur, damnanda ac reijcienda est.

Et cum liber nolit aliquid mutari in Canone manifestum est ipsum hunc tetrum, & in Christum blasphemum.

MAIORE.

blasphemum errorem adprobare & stabilire, & Missas, quas liber confirmat, non esse oblationes rememoratiuas (ut uocant) sed (ut sonant uerba Canonis) oblationes pro peccatis & redemptione animarum.

Fingant hic quam uelint glossam, tamen clarum est, Canonem de redemptione animarum, non de sacrificio recordatiuo loqui.

Attexunt autem Autores Reformationis hanc interpretationem, Ideo fieri hoc Sacrificium, ut per memoriam & meritum passionis Christi, patrem pro reconciliatione nostri, & peccatorum remissione, & animarum nostrarum salute, proq; corporum ac rerum nostrarum incolamitate deprecemur, sed Canon non meminit talis deprecationis, uerum affirmat simpliciter se offerre hoc Sacrificium laudis pro redemptione animarum, & in eum finem Missas tot seculis à Sacrificulis celebratas, & adhuc celebrari & de applicatione per fidem, de qua iam noui Missæ assertores loquuntur, Sacrificulos prorsus nihil scire neq; intelligere, sed eos simpliciter hoc cogitare & uelle, quod hoc opere suæ oblationis, animæ redimantur ex purgatorio, certissimum est.

Hæc enim sunt uerba Secretæ in Missa pro omnibus defunctis.

Propis.

DE CANONE.

PROPITIARE QVAE

Psumus Domine animabus famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi hostias placationis offerimus, & quia in hac luce in fide manserunt catholica, in futura uita, eius retributio condonetur aeterna.

*Vocat ho-
stias non
laudis aut
gratiarum
actionis,
sed placationis.*

Præterea quod per has oblationes uelint delere peccata, testatur hæc Secreta quæ ibidem extat.

ANNUE NOBIS DOMINE

Ane, ut animabus famulorum famularumque tuarum hæc prosit oblatio, quam imolando, totius mundi tribuisti relaxari delicta.

Missas frustra fieri pro defunctis.

Præterea si (ut nunc pars aduersa docet) Missa est sacrificium recordatiuum, quo (ut ipsius uerbis utamur) Christum impassibili & inuicento modo sistimus patri, non ut remissionem peccatorum & redemptionem de nouo mereamur. Sed in cruce meritam, fide & deuotione nobis adplicemus, sequitur irrefragabiliter, Missarum oblationes frustra

M A I O R E.

frustra pro defunctis fieri, Cum illi hoc sacrificium
fide & deuotione sibi applicare non possint.

Neq; enim alterius fide aut opere, sed propria
fide, usus & fructus Sacramenti applicatur, iuxta
illud: iustus ex fide SVA uiuet. Sicuti enim nemo
(ut recte Augustanus liber inquit) pro alio baptis-
zari, ita nec Sacramentum sumere utiliter potest.
Quare oblationes, quæ in Missa pro defunctis fi-
unt, prorsus sunt irritæ, Ideo manifestum est li-
brum Augustanum alio loco improbare Canonem,
alio probare.

Sicuti
nemp pro
alio baptis-
zari, ita
nec Sacra-
mentum
sumere po-
test.

Pingant & uestiant hanc suam statuam quibus
uelint coloribus aduersarij, tamen fucus depren-
henditur, & ueritas eminet. Aurei & perpe-
tua memoria digni Euripidis
uersus sunt:

Ἄλλος ὁ μὲν βος τῆς ἀληθείας ἐφυ-
κου ποιπέλων δ' ἔστ' ἀνδ' ἰχ' ἐρμκνεμάτωρ
ἔχα γὰρ αὐτὰ καίρομ, ὁ δ' ἄδ' ἰκός λόγος
ἰσοσώμων ἀντῶ, φαρμάκων δ' ἔσται σοφῶρ

DE CANONE.
ORIGO ERRORIS SACRIFICANDI PRO
defunctis.

HIC VERO ERROR IN
Missa sacrificandi pro defunctis inde ortus est.
Fuit in primitiua Ecclesia & tempore Cyprian-
mos, sicut ex ipsius scriptis apparet, ut tum cum
funera celebrarentur, haberetur coena Domini, &
uariarum rerum, uidelicet panis & uini, & ceter-
rarum in usus pauperum, fierent oblationes, & ut
piorum precibus Christo commendarentur defuncti.

Hoc dicebatur sacrificium seu oblatio pro de-
functis, scilicet non ideo, ut per hoc animae redi-
merentur ex purgatorio, sed erat ceremonia, quae
commonesceret homines suae fragilitatis & res-
urrectionis mortuorum, & extat Canon, Si quan-
do funus ducendum sit à prandio, ne sacra coena ce-

Aliud co-
na sacra, ritu error sacrificandi pro mortuis, pro ipsorum
aliud ob-
lationes. psit.

Porro hic iterum considerandum est, quid
Sacerdos offerat, Atqui certum est cum aut panem
aut uinum

MAIORE

aut uinum aut Christum offerre, Si dicant se panem offerre, ingens cementia est, panem & uinum offerri pro peccatis, & redemptione animarum, & reuera quia uerba consecrationis, seu promissionis, Hoc est corpus meum &c. nondum accesserunt nihil aliud quam communem panem & uinum offerunt.

Sed si dicant se Christum offerre, Atqui ille iam antea in ara crucis pro peccatis nostris & redemptione animarum nostrarum se Deo patri obtulit semel, & erit blasphemia in Christum, affirmare peccata per ipsum non expiata, nisi hoc opus & hæc oblatio Sacerdotis accedat.

Pugnant igitur hæc Canonis uerba cum articulo iustificationis, qui docet nos gratis propter Christum sine nostris aut aliorum meritis siue operibus, et propter illius solius Sacrificium & oblationem recipi, & saluari.

DE CANONE
SEQVITVR IN
CANONE A-
CTIO VT
uocant.

COMMUNICANTES,
& memoriam uenerantes, in primis
gloriosæ semperq; uirginis Mariæ, geni-
tricis Dei & Domini nostri IESV Chris-
ti. Sed & Beatorum Apostolorum ac
Martyrum tuorum, Petri & Pauli, An-
drea, Iocobi, Iohannis, Thomæ, Iacobi
Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simo-
nis, & Thadei, Lini, Cleti, Clementis,
Sixti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chry-
sogoni, Iohannis & Pauli, Cosmæ & Da-
miani, & omnium Sanctorum tuorum
quorum meritis precibusq; concedas, ut
in omnibus protectionis tuæ muniamur
auxilio &c.

HAEC TERTIA CANONIS
pars, à Grecis sumpta est, sed ibi in
fine hæc

MAIORE

hinc hæc tantum uerba adduntur Ep̄ ratio inuocatis
 Ἐπίσκοποι ἡμεῖς ὁ Θεός, Quorum precibus prote-
 ge nos Deus, neq; enim dubium est sanctos orare
 pro nobis, sed inde non sequitur, ideo esse inuocan-
 dos. At hic petitur, ut Sanctorum meritis ac pre-
 cibus protegamur, Extat & alia in Basilij Missa
 similis oratio pro unitate & communionem Ecclesie,
 que minus habet uitij, que sequitur.

PRECAMVR VT VNU

Pas nos omnes participantes ex
 uno pane & poculo, in unius Spiritus
 sancti communionem, & ne quem nos-
 trum in iudicium aut condemnationem
 facias participare sanctum corpus & san-
 guinem Christi tui, ut inueniamus mise-
 ricordiam & gratiam cum omnibus San-
 ctis, qui tibi a seculo placuerunt, Propa-
 tribus, Patribus, Patriarchis, Prophetis,
 Apostolis, Praeconibus, Euangelistis,
 Martyribus, Confessoribus, Doctoribus,
 & omni spiritu iusto in fideq; perfecto.

HIC NULLA inuocatio Sanctorum est.

DE CANONE.

sed cum una sit Ecclesia uiuorum, & eorum qui in fide Christi obdormierunt, petitur primum, ne qua distractio aut dissensio fiat, sed sicut cum omnibus sanctis unum corpus Christi sumus, ita quoque communio unitatis Spiritus seruetur &c. Deinde ut Sancti qui in Christo obdormierunt, misericordiam sunt consecuti, ita & nos consequamur.

Quatuor
uitia in as-
tione Ca-
nonis.

Hec oratio tollerabilis est, neque enim habet quicquam superstitionis, sed illa quae in nostro Canone est, quatuor praecipua habet uitia, Quorum primum est, quod cum Christus suam coenam ad hoc instituerit, ut sit communio inter uiuos, ut uerba institutionis sonant, Accipite, Comedite, Bibite, &c. Hec communio per hanc precepcionem transfertur ad sanctos mortuos.

Coena Do-
mini insti-
tuta, ut sit
commu-
nio inter
uiuos.

Nam quanquam uerum sit, unam esse Ecclesiam Christi, sanctorum qui adhuc uiuunt, & eorum qui ad Christum ex hac uita euocati sunt, tamen ex uerbis institutionis Christi manifestissimum est, coenam Dominicam à Christo ideo institutam, ut sit communio inter uiuos, qui ipsius corpus comedant & sanguinem ipsius bibant, ut haec coenae communio, in hac uita sit quasi corporalis & uisibilis communio, ad quam tamen Spiritum & fidem accedere

MAIORE.

cedere necesse est. Neq; enim negamus sanctos
mortuos esse Christi membra, & contineri in illo
articulo Symboli, Credo Sanctorum communionem,
Sed sancti mortui dum uiuebant, comedebant corpus,
& bibebant sanguinem Christi, Nunc uero cum
fruantur consuetudine Dei, non opus habent, am-
plius illa communionem corporali & uisibili.

Secundum uitium est, quod cum Christus hanc
coenam in sui commemorationem instituerit, ut per
memoriam suae passionis, mortis & resurrectionis,
ipsum cum omnibus suis beneficijs alte nostris ani-
mis insigamus, & semper hanc uictimam pro nos-
tris oblatam, in conspectu habeamus, Hic memoria
Sanctorum celebratur, qua memoria Christi obscu-
ratur & deletur.

Tertium quod Sanctorum merita hic iactantur,
quibus merita Christi extenuantur.

Quartum, quod Sanctorum mortuorum in-
uocatio hoc loco stabilitur, & petitur, ut ex ip-
sorum meritis & precibus muniamur auxilio diui-
no, Quo cultu & inuocatione Sanctorum mortuo-
rum hoc effectum est, ut plus illorum quam ipsius
Christi

DE CANONE.

Christi meritis & intercessioni tribueretur & considerent homines.

Merita Sanctorum
Sanctorum qualia. Sint sane aliqua merita Sanctorum, sed tamen ad expiationem peccatorum, ad iusticiam & uitam eternam promerendam, illa accommodare ut uel ipsis illis profuerint, aut alijs prosint, impietas & blasphemia in merita Christi est, qui unicus mediator Dei & hominum, mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iusticiam nostram.

Heb. 5. Ita orent sane sancti pro nobis, tamen illorum precibus non ita ut Christi, nitendum est, qui unicus & eternus Pontifex ad dexteram patris sedens semper interpellat pro nobis, huius fiducia accedendum ad thronum gratie est, & per hunc habemus aditum omnes ad Patrem in uno Spiritu, non per merita & preces Sanctorum, Hic est scutum & presidium nostrum, Hec gallina nostra, sub cuius alis tuti sumus. Hunc inuocemus, ut apud Patrem intercedat pro nobis. Facile enim impetratur semper (ut Tertullianus in lib: de Poenitentia ait) quod filius postulat, cuius solius meritis & precibus omnes sanctos saluari necesse est, & hoc patrono & deprecatore sancti ipsi opus habent.

MAIORE.

*Impietas igitur est, fiduciam transferre in me-
rita & preces Sanctorum, que meritis & precibus
soliis Christi debetur.*

*Quia igitur per hanc superstitiosam precatio-
nem, que communionem, memoriam, merita &
preces mortuorum Sanctorum celebrat, uera com-
munionis & usus Sacramenti, ut à Christo institus
tus est, & memoria, item merita & interpella-
tiones Christi Pontificis obscurantur,
ideo nullo modo ferenda est.*

DE INVOCATIONE SAN- CTORVM.

Origo in uocationis sanctorum. CAETERVM APPARET hanc precationem ex ritu ueteris Ecclesie sumptam. Nam cum in primitiua Ecclesia magna essent persecutiones piorum, mos fuit, qui etiam in nostris Ecclesijs adhuc seruatur, ut pro exulibus & captiuis Christianis, & priuatim & publicè in Ecclesia, haberentur preces. Ideo Cyprianus, & ipse Cyprianus Martyr qui sub Valeriano & Galieno Principibus, quando co Anno Christi 260. octaua persecutione passus ronatus est, de hoc more ad Confessores & Martyres capite Martyrio. tiuos ita scribit:

Preces pro uiuis & Martyribus. Et nos quidem (inquit) uestri, diebus & noctibus, memores, & quando in Sacrificijs precem cum plurimis facimus, & cum in secessu priuatis precibus oramus, coronis & laudibus uestris, plenam Domini fauentiam postulamus. Et hæc quidem pro uiuis Martyribus fiebant.

Caeterum cum in confessione Christi Constantes ex hac uita excessissent, seruabatur mos, ut dies ipso

DE INVOCATIONE " SANCTORVM.

Dies ipsorum excessus & passionis annotaretur, & ipsorum nomina in Martyrum Catalogum referrentur, ut singulis annis ipsorum & reliquorum Martyrum commemoratio celebrari posset. Habebantur autem Sanctorum commemorationes, Hoc modo.

Cum coena Dominica agenda esset, post decantatum Symbolum, et panem ac calicem Altari appositum, & mutuam pacis salutationem, sequebatur postea Sanctorum, qui ex hac uita ad Christum euocati erant, commemoratio, & addita erant in scheda apposita Altari, Martyrum nomina, quae publice in hoc sacrificio recitabantur, commemorabantur ipsorum agones & tristia certamina & constantia in confessione doctrinae Christi, recitabantur singulorum insignia Exempla uirtutum, studium in conseruanda & propaganda doctrina caelesti, exempla fidei, continentiae, patientiae, timoris & amoris Dei & reliquarum uirtutum, & addebantur illustres exhortationes, quibus populus inuitabatur & accendebatur ad similia certamina subeunda, & horum fidem, patientiam, constantiam, uitae innocentiam sectandam.

Commemoratio
sanctorum
Martyrum
morum
tuorum.

Postremo agebantur Deo gratiae, qui haec lumina Ecclesiae, tales Doctores & Confessores

DE INVOCATIONE

ad stabilendam doctrinam, ad exempla uirtutum
& ad cetera Ecclesie membra confirmanda, dedise-
ret, & simul precabantur Deum, ut & ipsos super-
stites, simili modo Spiritu sancto suo rege-
ret & confir-
maret.

Talis commemoratio sanctorum Patrum &
Martyrum & necessaria & utilis est Ecclesie, pre-
sertim talibus temporibus cum persecutionibus pre-
mitur, qualia tunc erant tempora. Et in huius mo-
di commemorationibus populus pro gratiarum actio-
Oblatio-
nes in com-
memorati-
one sancto
rum Maro
Verum Deo.

one, ad altare in pauperum usus faciebat oblationes,
nes in com Imo ad memoriam sanctorum Martyrum extrue-
memorati bantur quoque templa & altaria, sepe in ijs locis, ubi
one sancto sepulchra sanctorum erant, sed non ipsis sanctis,
rum Maro Verum Deo.

rum.

Hi cultus, hæ oblationes & sacrificia non
ideo fiebant, ut sanctos honore afficerent, & illos
sibi hoc modo tanquam Patronos & Intercessores
conciliarent, sed ut hoc cultu, his gratiarum actio-
nibus, laudibus & oblationibus Deus honore affice-
retur, & ut inde populus erudiretur & confirmare-
tur in confessione doctrine, sicuti dictum est.

Hæc ubi acta essent, Sacerdos postea confes-
erabatur

SANCTORVM.

erabat, & primum ipse communicabat, deinde cæ-
teros omnes ad communionem & participationem
cœnæ Dominicæ cohortabatur, postremo actis gras-
tius, imponebatur finis Sacrificio Cœnæ Dominicæ.

Hæc communio & commemoratio Sancto-
rum, non obscurabat nec debebat, communionem &
commemorationem Christi, sed potius ad eam fre-
quentandam & celebrandam, populum excitabat,
neq; illo tempore Sanctorum, sed Christi merita &
preces, seu intercessionem proponebantur populo
spectandæ & considerandæ, quibus consideret.

Hæc, quæ hætenus de ritu ueteris Ecclesiæ in
cultu & commemoratione Sanctorum ad cœ-
nam Domini seruato, diximus, uera esse, testantur
illa ipsa Sanctorum patrum scripta, quæ hoc loco
pro Missa & memoria Sanctorum in Altaris Sacri-
ficio (ut uocant) habenda, & de eorum intercessio-
ne, expetenda & Sanctorum inuocatione, Monachi
autores nouæ Reformationis, uerbum DEI &
Sanctorum patrum scripta ἀλλήλων allegant.

Monachi
adulteran-
tes scripta
Sanctorum
Patrum.

Ac precor omnes pios ut quoties tales
ἄλλοι uel sacra uel Patrum scripta citant, consyde-
ratis tum præcedentibus tum sequentibus sententijs
& omnibus

DE INVOCATIONE

Et omnibus circumstantijs, diligenter ea expendantur, tum experientur illa dicta nostram sententiam confirmare, quæ falsarij Monachi & Sacrificuli ad eam evertendam allegant, ut ita quod Prouerbio dicitur, suo se iugulent gladio.

Dionysius Sic enim Dionysius (quem Monachi Arcopagitam uocant, & primo loco in eo libro in Cap. de memoria Sanctorum citant) de Ecclesiastica hierarchia refert.

Enimvero, post pacem illam, Sanctorum nominum prædicatio, eos præconio attollit, qui pie sancti imi sancteque uixerunt, & ad finem usque, uirtutis uiam sancti non constanter, nusquam ab ea desectendo, tenuerunt. **Inuocant** Nos quidem ad eos imitandum beatissimum illorum habitum, atque ad diuina appetenda premia prouocans, ac ducens &c. Et mox infra,

Sed et illud sacratius intuere, quod impositis sancto Altari, uenerabilibus signis per quæ Christus signatur & sumitur, adest protinus atque incunetanter sanctorum descriptio, coniunctionem eorum indiuiduam, unionemque cum illo altissimam & sacratissimam indicans.

Non docet

SANCTORVM.

Non docet Dionysius ut inuocentur Sancti,
 & petendum ut eorum precibus & meritis in om-
 nibus diuinae protectionis auxilio muniamur, &c.
 Sed ideo inquit fieri talem commemorationem ut po-
 pulus studeat sanctorum fidem, constantiam in con-
 fessione, patientiam & ceteras uirtutes imitari
 &c.

Item Cyprianus lib. 3. Epist. 6. Deniq; & dies
 eorum quibus excedunt, annotate, ut commemora-
 tiones eorum inter memorias Martyrum celebrare
 possimus &c. Et statim infra, & celebrentur hic
 a nobis oblationes & sacrificia, ob commemoratio-
 nes eorum, quae cito uobiscum Domino prosperante
 celebrabimus &c.

Idem lib. 4. Epist. 5. Sacrificia pro eis sem-
 per ut meministis, offerimus, quoties Martyrum
 passiones & dies anniuersaria commemoratione ce-
 lebramus.

Sacrificia uocat commemorationes, oblationes,
 exhortationes, laudes, & gratiarum actiones, &
 totam illam sacram actionem, quae in honorem Dei,
 sanctorum nomine, ad coenam Dominicam fiebat,
 Neq; enim haec de corpore & sanguine Domini
 intelligenda

Cyprianus.

Commemo-
 ratio san-
 ctorum,
 actio seu
 gregata ad
 coenam Do-
 mini

DE INVOCATIONE

intelligenda sunt, sed erat alia actio separata à coena, quae coenam & communionem precedebat, ut supra ostensum est.

August :

Augustinus de Ciuitate Dei lib. 8. Cap. 27.

At nunc
Sancti ad
uersæ pars
ti sunt dij
tutelares.
Patroni,
Suffragatores.

Nec tamen nos ipsædem Martyribus, templa, sacerdotia, sacra & Sacrificia constituimus. Quoniam non ipsi, sed Deus eorum, nobis est Deus. Honoramus sane memorias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei, qui usq; ad mortem, suorum corporum, pro ueritate certarunt, ut innotesceret uera religio, falsis religionibus uictis atq; conuictis. Quod etiam si qui antea semiebant, timendo reprimebant.

Obserua
& consy
dera hæc
Augustini
uerba.

Quis autem audiuit aliquando fidelem stantem Sacerdotem ad Altare, etiam super sanctum corpus Martyris ad Dei honorem cultumq; constructum, dicere in precibus, Offero tibi Sacrificium Petre, uel Paule, uel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur DEO, qui eos & homines & Martyres fecit, & sanctis suis Angelis cœlesti honore sociauit, ut ea celebritate, & Deo uero de illorum uictorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memorie renouatione adhortemur &c.

Vtinam

SANCTORVM.

VTINAM ADVERSA
 rij nostri, Pontifices, Episcopi, Sacerdotes
 & Monachi, & ipsi suis opibus ac viribus potentes,
 & multorum Regum & Principum armis muniti,
 non tam armis & apertis viribus, deinde Sophistica
 & corruptelis doctrine, falsisque interpretationibus,
 quam scripture Canonice, & sanctorum patrum,
 quorum Syncerior doctrina est, auctoritate nobiscum
 pugnarent, nihil profecto nobis ab illis esset
 periculi, & certo nobis parata esset victoria, cum &
 Prophetarum & Apostolorum, tum ipsorum Sanctorum
 Patrum, presertim veterum & eruditorum scripta,
 nobis sine ulla dubitatione, clare & manifeste
 suffragentur.

Magna est impudentia Monachorum & aliorum,
 qui Augustini testimonium pro stabilienda
 Sanctorum inuocatione allegarunt, cum manifestis
 verbis Augustinus contrarium doceat.

Hoc enim tempore Martyribus & alijs Sanctis
 templa & altaria extruuntur, quae Augustinus
 affirmat, non ipsis sanctis, sed Deo constitui. Negat
 item sacra & sacrificia Sanctis, sed Deo fieri.
 At nunc non edificantur modo Altaria Sanctis, sed
 prorsus Ethnicorum more lectisternia cum pulu-
 naribus, cum exuijs seu reliquijs Sanctorum con-
 stituuntur.

Idolatri-
 cus cula-
 tus sancto-
 rum hoc
 tempore
 in Papatu

DE INVOCATIONE

*fituuntur, Exornantur eorum imagines uestibus
 holosericis, exuuiæ includuntur uasis aureis & aro
 genteis, ornatis gemmis, & putatur diuina quæ
 dam uis, ad pellendos morbos & omnis generis mala
 arcenda, in talibus uel reliquijs uel statujs Sancto
 rum esse, Vnde stultum uulgus peculiaria uota ad
 tales statuas facit, sunt ad ipsas statuas peregrina
 tiones, adorationes, oblationes, & plus præsidij in
 sanctis mortuis, uel ipsorum exuuijs uel statujs aut
 imaginibus, quàm in Deo ipso ponitur.*

*Alius colit Rochum pro arcenda peste, Alium
 Nicolaum ne naufragium faciat, Georgium milites
 quasi tutelarem Deum colunt, Antonius medetur
 igni sacro, & infinita est Idolatria.*

*Deinde non Deo sed ipsis Sanctis sunt pro
 pria sacra & Sacrificia, Hinc Missæ applican
 tur Sanctis ad quæuis morborum genera pe
 lenda, ut testatur illa, in Missa
 de Sancto Antonio,*

oratio :

DEVS

SANCTORVM.

DEVS QVI CONCEDIS Merito S. Antonij li
 obtentu beati Antonij confessoris berari à
 tui morbidum ignem extinguere, & gehennæ
 membris ægris refrigeria præstari, fac incendijs.
 nos, propitius, ipsius meritis, à quod solus
 incendijs liberatos, integros mente et cor- us Christi
 pore tibi foeliciter in gloria presentari. meritum
est.

DEINDE SEQVI
 TVR TALISSE
 CRETA.

SACRIFICIUM NOSTRVM
 Squæsumus Domine benignus in-
 tende, quo sicuti Beati Antonij preci-
 bus, cruciatus temporales sanare non des-
 sinis, ita erui misericorditer impetremus
 ab æternis.

INDE sunt Misse & Sacrificia in honore
 Mariæ Virginis, Apostolorum, Martyrum, Con-
 fessorum, Virginum &c.

Que superstitio ostendit non Deum Sanctos

DE INVOCATIONE

fituuntur, Exornantur eorum imagines uestibus
holosericis, exuuiæ includuntur uasis aureis & aro
genteis, ornatis gemmis, & putatur diuina que
dam uis, ad pellendos morbos & omnis generis mala
arcenda, in talibus uel reliquijs uel statujs Sancto
rum esse, Vnde stultum uulgus peculiaria uota ad
tales statuas facit, fiunt ad ipsas statuas peregrinat
tiones, adorationes, oblationes, & plus præsidij in
sanctis mortuis, uel ipsorum exuuijs uel statujs aut
imaginibus, quàm in Deo ipso ponitur.

Alius colit Rochum pro arcenda peste, Alius
Nicolaum ne naufragium faciat, Georgium milites
quasi tutelarem Deum colunt, Antonius medetur
igni sacro, & infinita est Idolatria.

Deinde non Deo sed ipsis Sanctis sunt pro
pria sacra & Sacrificia, Hinc Misse applican
tur Sanctis ad quæuis morborum genera pe
lenda, ut testatur illa, in Missa

de Sancto Antonio,

oratio :

DEVS

SANCTORVM.

DEVS QVI CONCEDIS Merito S.
 obtentu beati Antonij confessoris Antonij li
 tui morbidum ignem extinguere, & berari à
 membris agris refrigeria præstari, fac gehennæ
 nos, propitius, ipsius meritis, à gehennæ incendijs.
 incendijs liberatos, integros mente et cor- quod soli
 pore tibi foeliciter in gloria præsentari. us Christi
meritum
est.

DEINDE SEQVI
 TVRTALISSE
 CRETA.

SACRIFICIVM NOSTRVM
 Quæsumus Domine benignus in-
 tende, quo sicuti Beati Antonij præci-
 bus, cruciatus temporales sanare non des-
 sinis, ita erui misericorditer impetremus
 ab æternis.

INDE sunt Misse et Sacrificia in honore
 Mariæ Virginis, Apostolorum, Martyrum, Con-
 fessorum, Virginum &c.

Que superstitio ostendit non Deum Sanctos

DE INVOCATIONE

Sancti corum (inquit Augustinus hoc loco) nobis esse Deum, luntur pro sed Sanctos ipsos, Vnde singuli singulos Sanctos habent, & colunt Patronos & quasi tutelares Deos.

Præterea hoc loco ait Augustinus, ideo honorari memorias Sanctorum, quod usq; ad mortem certarint pro ueritate, ut innotesceret, propagaretur & conseruaretur uera religio, falsis religionibus uictis atq; conuictis.

Sed nunc per hunc cultum sanctorum, qui iam restituitur, mendaciam pro ueritate proponitur, **Cultus** atq; hoc ideo, ut abolita & sepulta uera religione, **Sanctorum** falsa & Idolatrica, contra scripta Prophetica & **mendacium.** Apostolica, ad questum faciendum, rursus instauratur.

Sacrificia Negat item Augustinus offerri sacrificia Sanctis, **non Sanctis**, sacrificia autem intelligit non corpus & sanguinem Christi, sed preces & inuocationes, Item, **Sanctis** sed Orationes pro Ecclesia, quæ est corpus Christi, quod Deo offertur, ita offertur Deo ut petatur sanctificari, regi, custodi, **Deo offertur** diri & defendi à Deo. Sicut in loco iam mox citando inquit, Deo quippe non ipsis Sanctis sacrificat Sacerdos. Ipsum uero sacrificium corpus Christi est, quod non offertur Sanctis, quia hoc sunt & ipsi.

Item

SANCTORVM.

Item alibi, Sancti nolunt nos sibi sacrificare,
cuius & ipsi nobiscum sacrificium se esse nouerunt.
Cum ipsis enim sumus una ciuitas Dei.

Ita & Tertullianus in Apologetico uocat preces, oblationes & sacrificia, Offero Deo (inquit) Oblatio
opimam & maiorem Hostiam, quam ipse manda- nes quid
uit, Orationem de carne pudica, de animo innocen- sint.
ti, de spiritu sancto profectam &c.

Item ad Scapulam, Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo, nostro & ipsius, sed quo modo precipit Deus, pura prece.

Dicit igitur Augustinus in sententia supra citata, Quis audiuit Sacerdotem dicere in precibus, Offerro tibi sacrificium uel Petre, uel Paule, uel Cypriane? At nunc in Litanis publice talia sacrificia inuocationis Sanctorum sunt, ubi tales uoces sonant, Sancte Petre, Ora pro nobis, Sancte Paule, Ora pro nobis &c.

Inuocatio
Sanctorum
in Litanis.

Etsi enim concedi posset Sanctos orare pro nobis, tamen inuocatio que soli Deo debetur, non est prestanda Sanctis mortuis sicuti infra dicitur. Ideo dicitur, cur memoria sanctorum etiam hoc loco cum ostendimus, Nos agimus gratias Deo
subiicit AUG. K. 2

DE INVOCATIONE

Deum, tias Deo pro ipsorum uictorijs, & DEO inquit, nos non Sane Sanctis INVOCATO in auxilium, adhortamur Etos inuocare nos, ex eorum memorie renouatione, ad imitatione care docet nem talium Coronarum &c.

August.

Ita prorsus hec sententia Augustini, quam ad confirmandam memoriam & inuocationem Sancto- rum aduersarij citant, cum illo cultu & commemor- atione superstitiosa, quæ in Canone est, & alioqui etiam seruatur, pugnat.

Allegant & eundem de Ciuita. Dei lib. 22. Cap. 10. qui locus non minus contra ipsos & pro nobis est, Et obseruabis precipue quod manifestis uer- bis hic inuocationem Sancto- rum improbat. Sic uero ait:

Nos Martyribus nostris non templa sicut dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum uiuunt Spiritus, fabricamus, nec ibi erigimus Altaria, in quibus sacrificemus Martyri- bus, sed uni Deo & Martyrum & nostro, sacri- ficium imolamus, ad quod Sacrificium, Sicut homi- nes Dei, qui mundum in eius confessione uicerunt suo loco & ordine nominantur, Non tamen a Sacerdote qui Sacrificat, inuocantur, Deo quippe non ipsis sacrificat, quamuis in
memoria

Oratione
pro Eccles
sia que est
corpus
Christi,
& que
Dea.

SANCTORVM.

memoria sacrificet eorum, quia Dei Sacerdos est, non illorum. Ipsum uero Sacrificium, corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sancti ipsi. Deo in oratione offertur, uocat Sacrificium.

Citatur & locus Augustini ex lib. 2, Cap. 23 contra Faustum Manichæum, qui & ipse nostram sententiam confirmat. Populus Christianus (inquit) memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atq; orationibus adiuuetur, ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi DEO Martyrum, quamuis in memorias Martyrum Dei constituamus Altaria.

Quis enim Antistitum in locis Sanctorum corporum, assistens Altari aliquando dixit, Offerimus mortui, tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane. Colimus ergo coluntur Martyres, eo cultu dilectionis & societatis, quo & ut Sancti in hac uita coluntur sancti homines Dei &c. Sancti uiuunt.

De Martyrum memoria & cultu egregius locus est apud Eusebium Cesariensem lib. 4. Historia Ecclesiastica, Capite 15, quem hic adscribam.

DE INVOCATIONE.

*Cultus
Sanctorū
in primis
tua; Ec-
clesia, An-
no à Chri-
sto nato,
162.*

INSTIGABATUR NICE-
tas Herodis Pater, adire Iudicem,
& petere ab eo, ne humandum conce-
deret corpus Polycarpi, ne forte, in-
quit, relinquentes illum, qui crucifixus
est, Christiani, hunc colere incipiant,
Iudæis ista maxime machinantibus, qui
& nostros intentis oculis obseruarunt,
ne eum è flammis ardentibus raperent,
ignorantes miserrimi, quia neq; Chris-
tum possumus aliquando derelinque-
re, qui mortem pro totius mundi sal-
ute sustinuit, neq; alium quenquam
colere, quoniam uerum Deum, & qui so-
lus colendus sit, nouerimus.

*Solus Des-
tus et Chri-
stus colen-
dus.*

Martyres uero tanquam discipulos
Domini diligamus & ueneremur, quae
si integrè fidem Magistro seruantes &
Domino, quorum nos quoq; in fide &
perseuerantia charitatis optamus esse par-
ticipes,

Vbi autē

SANCTORVM.

Vbi tamen uidit Centurio tam obstinatam Iudeorum contentionem, positum in medio ipsum corpus exussit, & ita nos postmodum ambusta ossa, preciosissimis gemmis chariora, & omni auro probabiliora per ignem facta, collegimus, ac (sicut conueniebat) ex more condidimus. Quo in loco etiam nunc, præstante Domino, solennes agimus cælebresq; conuentus, Maxime quidem in die passionis eius, Sed & cum eorum memorias, qui prius passi fuerant, celebramus, ut sequentium animi, ad præceptorum uiam exemplis insignibus suscitantur &c.

Qui fuerit cultus Sanctorum in primitiua Ecclesia, & cur fuerit institutus.

Gesta hæc sunt post annum Domini 362. Apparet autem ex hac Epistola Ecclesiæ Smyrnenfis quam Eusebius suo operi inseruit, qui cultus sanctorum eo tempore fuerint.

Negant se Christum posse derelinquere, & eius loco alium colere, Quoniam, inquiunt, Verum Deum, & qui solus colendus est, nouimus. Martyres uero se tanquam discipulos Domini diligere

DE INVOCATIONE.

Et uenerari, Et eorum memorias celebrare non ut eos inuocent, aut ipsorum meritis Et intercessionibus iuuentur, sed ut sequentium animi, ad predecessorum uiam exemplis insignibus suscitentur.

Deinde ostendunt se reliquias Polycarpi ex ipsius cineribus, non ideo collegisse, sicuti nunc fit, ut in Altaribus populo proponantur spectandæ Et adorandæ, sed aiunt ex more condidisse.

Ab hoc ritu primitiue Ecclesiæ colendi sanctos, quàm longe recesserit sequens Et nostri temporis Ecclesiæ, satis apparet.

Vt autem in cæteris erroribus defendendis magna est pertinacia aduersariorum, ita Et in inuocatione Sanctorum. Ostendemus igitur hoc locum sanctorum mortuorum inuocatio, ut impia sit reijcienda.

CVR SANCTI
NON SINT IN-
VOCANDI.

Ratio

SANCTORVM.
RATIO PRIMA

Ratio pri
ma ex de
finitione
inuocatio
nis sum
ta.

INUOCATIO REINVI
sibilis, est talis cultus seu tale opus, quod ei rei
tribuit omnipotentiam, quod motus & gemitus hu
manorum cordium audire, & ex presentibus ac fu
turis, corporalibus & spiritualibus, temporalibus
ac eternis malis seruare, & liberare possit.

Solus autem Deus est omnipotens, & scruta
tor cordium ac renum, Et solus dat presentis uel
eternae uitae bona uel mala.

Ergo inuocatio soli Deo tribuenda est iuxta
illud, *Gloriam meam alteri non dabo.*

Qui igitur Sanctos mortuos & absentes in
uocant, tribuunt eis hunc honorem, quod gemitus
cordium nostrorum cognoscere & exaudire, &
bona corporis & animae, nobis donare possint, qui
honor soli Deo omnipotenti debetur. Et manife
stum est ideo inuocari & coli ab aduersarijs San
ctos mortuos, ideo extrui eis aras, templa, ornari
ipsorum statuas & imagines, ideo eos ad ipsas sta
tuas & imagines adorantes procumbere, quod ab
ipsis salutem & corporis & animae sibi pollicentur.

CVR SANCTI NON SINT

Hinc Apollonia, ut dentium, Otilia, ut Oculorum
doloribus medeatur, colitur, & sic ordine alij.

Interim
Augustas
cum.

Sed autores libri Augustani hunc suum erro-
rem hoc colore pingunt: Quod ad exaudiendos Ge-
mitus cordium attinet, dicunt, Non dubitamus quin
ei, qui potest omnia, facile sit efficere, siue per An-
gelorum ministeria, siue alia sibi placita ratione, &
uia, ut nostras petitiones Sancti resciscant. Quis
utiq; hoc praestat, ut Angeli peccatoris conuersionem
cognoscentes in coelo, gaudio exultent &c.

Dicunt se non dubitare, Quid autem si sint
quid dubitent, utrum Sancti nostra uota & gemitus
resciscant & audiant? Qui ratione hoc osten-
dent? Testimonijs certe sacrae scripturae hoc pro-
bare non poterunt, Nam si potuissent, haud dubie
adduxissent in hoc libro, quem tanti fieri uolunt,
ut qui huic assentiri nolint, eos exilijs & carceribus
muletent & puniant.

Primum itaq; iuxta Hieronymi dictum ad hoc
respondemus, Quod de scripturis auctoritatem non
habet, eadem facilitate contemnitur, qua probas

INT

Deinde

INVOCANDI.

Deinde quod ad Angelorum ministeria attinet, certum est eos, ut Epistola ad Hæb. Cap. 1. ait, nobis hos administratorios spiritus ideo esse à Deo adiunctos, ut in illis nobis ministrent & seruiant, quæ ad salutem nostram pertinent, qui cœlestes spiritus ita à Deo sunt conditi, ut quanquam nobis, ut ministri adsint, ad hoc à Deo ordinati, nihilominus tamen & Deo seruiunt, cuius faciem adfiduo contuentur, Quæ sententia non aliquod dubium, sed certum testimonium ipsius CHRISTI Matth. 18. habet ubi ait: Angeli eorum in cœlis uident faciem patris mei qui in cœlis est.

Quare cum Angeli hic etiam in terris sint nostri ministri & spectatores omnium actionum nostrarum, non mirum est eos nostra conuersione exultare, aut ex inobedientia nostra tristitiam capere. Et stulta argumentatio est, Angeli in cœlo cognoscentes peccatoris conuersionem exultant, Ergo & sancti cognoscunt nostrorum cordium gemitus.

Nam de Angelis testatur scriptura, ut dictum est, quod hic adsint nobis, & tamen simul uideant semper faciem cœlestis patris. De mortuis sanctis tale testimonium scripture nullum est. Item penitentiam agentes uident & inde letantur, sed Angelos

CVR SANCTI NON SINT

Solus Deus
scrutator
cordium
inuos
sandus.

gelos cordium nostrorum gemitus & uota nosse, nulla scriptura est quæ hoc affirmat, Solus enim Deus est $\alpha\pi\sigma\tau\omicron\gamma\omega\sigma\tau\omicron\varsigma$, sicuti Hier. 17. scriptum est, Præuum est cor hominis, & inscrutabile, Quis cognoscet illud, Ego Dominus scrutans cor & probans renes, 3. Reg. 8. Tu nosti SOLVS cor omnium filiorum hominum.

Deinde quod fingunt, se non dubitare quin Deus efficere possit, ut per Angelorum ministeria Sancti nostras petitiones resciant, Respondeo, Potest quidem hoc Deus, sicuti omnia, Vtrum autem hoc faciat adhuc in dubio manet.

De hoc quidem extant certa testimonia, Angelos missos qui testarentur à DEO exauditas preces piorum, ut Danielis 9. & 10. Luce 1. inquit Angelus, Ne timeas Zacharia, audita enim est deus precatio tua.

Sancti is
gnorant
ea que hic
geruntur,

Quinimò Augustinus negat sanctos scire ea quæ hic geruntur, tantum abest ut preces, motus ac gemitus cordium nostrorum, illis noti esse possint, sic enim inquit in libro de cura pro mortuis gerenda.

fatendum est nescire quidem mortuos quid
hic 4840

INVOCANDI.

hic agatur, postea uero audire ab eis, qui hinc ad Si Sancti
 eos moriendo pergunt, Non quidem omnia, sed que non sciunt
 sinuntur indicare &c. ea que
 hic geruntur,

Item ibidem, Possunt & ab Angelis qui res tur, quo
 bus que aguntur hic presto sunt, audire aliquid modo igitur
 mortui, quod unumquemque illorum audire debere ius tur gemitus
 dicat, cui cuncta subiecta sunt. Nisi enim essent tus inuocantium
 Angeli qui possunt interesse & uiuorum & mortuorum cantium
 rum locis, non dixisset Dominus IESVS, Contigit se scire
 autem mori inopem illum & ferri in sinum Abrahae, possunt &
 Nunc ergo hic, nunc ibi esse potuerunt, qui hinc illo
 luc, quem Deus uoluit abstulerunt.

Item ibidem infra, Non igitur ideo putandum
 est, uiuorum rebus quoslibet interesse posse
 defunctos, quoniam quibusdam sanandis uel adiuuandis
 Martyres adsunt, sed ideo potius intelligendum
 est, quod per diuinam potentiam Martyres
 uiuorum rebus intersunt. Quoniam defuncti per
 naturam propriam uiuorum rebus interesse non possunt.
 Quanquam ista questio uires intelligentiae meae
 uincat &c.

Hec tota disputatio de Sanctis mortuis, hoc
 loco dubia & incerta est, Neque ulla mentio sit de
 inuocandis.

CVR SANCTI NON SINT

inuocandis Sanctis, etsi fateatur eos posse adesse quibusdam uiuentibus, sed quomodo hæc fiant dicit se ignorare, sicut ibidem in sequentibus uerbis inquit, Res hæc altior est quam ut à me possit attingi, & abstrusior quam ut à me ualeat perscrutari &c. definire non audeo, mallem à scientibus ista perquirere.

RATIO SECUNDA

IN ECCLESIA NIHIL statuendum aut faciendum est, de quo dubitet conscientia neq; certa sit, recte ne aut secus faciat iuxta illud Pauli Rom. 14. Quicquid non sit ex fide peccatum est, Et illud Iacobi 1. Postulet in se de nihil hæsitans, Qui enim hæsitat similis est fluctui Maris, qui à uento mouetur & circumfertur, Non ergo existimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino, Incertum autem est, utrum Sancti uocata nostra audiant nec ne, Ergo stulta & impia ac plena peccati talis incerta inuocatio est.

RATIO TERTIA.

NULLVS CVLTVS IN Ecclesia instituendus est sine expresso mandato quino, iuxta illud, Ne feceris quod bonum

INVOCANDI.

uisum fuerit in oculis tuis, sed quod Ego precipio tibi. Et Matthæi ultimo, docentes eos seruare omnia quæcunq; mandauimus uobis, Et illud Matthæi 23. Frustra uocantur docentes doctrinas & mandata hominum. Nullum autem mandatum de inuocandis Sanctis Dei esse, manifestum est.

Nam quod assertores Inuocationis Sancto-
rum dicitur Iacobi Cap. 5. de inuocandis Sanctis
mortuis allegant, aperta calumnia et corruptela eius
loci est. Precipit enim Iacobus, non ut uiui mortuos
inuocent, sed ut uiuentes inuicem pro se Deum,
non Sanctos orent & inuocent, sic enim ait, Con-
fitemini alterutrum peccata uestra, & orate pro in-
uicem, ut saluemini, Multum enim ualet deprecatio
iusti assidua. Iusti scilicet in hac uita, id quod exem-
plum Eliæ, quod citat, testatur. Elias (inquit) erat
homo similis nobis passibilis, & oratione orauit, ut
non plueret supra terram &c.

Adducitur & ex 2. Machab. Cap. 15. Onias
& Hieremias in somnio uisi à Iuda orantes pro po-
pulo Dei, Et exemplum Angeli Zachariæ, Quo
omnino uera esse credamus, & Angelos & sanctos
qui cum Christo sunt, ut membra orare pro toto cor-
pore Christi.

Sed quæ

CVR SANCTI NON SINT

Sed quæ hæc consequentia, Orant pro nobis ergo sunt inuocandi, imo honores, ut est inuocatio, que soli Deo debentur, sibi fieri prohibent Sancti, ut est cernere in Paulo & Barnaba Acto. 14. Vbi cum Sacerdos Iouis uellet sacrificare Paulo & Barnabæ, scissis tunicis exiliunt in turbas clamantes & dicentes, Viri quid hæc facitis? Et nos mortales sumus similes uobis homines &c. Qui hic in terris, diuinos cultus, qualis est inuocatio auersati sunt, quomodo ijs in beata uita delectarentur, ubi in eis maius incendium amoris erga Deum ardet. Et quomodo ferrent sibi tribui, quæ soli DEO debentur?

Neq; enim inuocatio est cultus θουλαίας, sed proprie λατρείας, qui soli Deo debetur, iuxta illud, Psal. 50. inuoca me in die tribulationis, eruam te & honorificabis me. Hic Deus testatur suum honorem qui ipsi à nobis debetur, esse inuocationem, & quem iuxta secundum præceptum Decalogi, sibi tribui uult, ideo inquit disertis uerbis, Inuoca ME, quasi dicat, Mibi conditori rerum debetur honor inuocati-

Si Angeli tionis, non alicui creaturae &c.

nolunt se adorari, Ideo & Angelus Apoca. 19. sibi honorem adorationis exhiberi uetat, & inquit, Vide ne secus multo minus, Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum, habentium testimonium Iesu, DEVM adora.

Et.

Et Augustinus

INVOCANDI.

Et Augustinus in libro de uera religione Cap. Sanctos ultimo sic scribit. Non sit nobis religio cultus hominum mortuorum, quia si pie uixerint, non sic habent uocandos, ut tales quærant honores, sed illum à nobis colunt, quo illuminante, letantur meriti sui nos esse consortes. HONORANDI IGITUR SVNT PROPTER IMITATIONEM, NON ADORANDI PROPTER RELIGIONEM ETC.

Et ibidem Paulo infra, Hoc etiam ipsos optimos Angelos & excellentissima Dei ministeria uel le credamus, ut unum cum ipsis colamus Deum, cuius contemplatione beati sunt, Neque enim & nos uidendo Angelos, beati sumus, sed uidendo ueritatem (intelligit ipsum Deum) qua etiam ipsos diligimus Angelos, & his congratulamur, Quare honoramus eos charitate non seruitute, Nec eis templa construimus. Nolunt enim se sic honorare à nobis, quia nos ipsos, cum boni sumus, templum summi Dei esse nouerunt. Recte itaque scribitur, hominem ab Angelis prohibitum ne se adoraret, sed unum Deum, sub quo ei esset & ille conseruus.

L

QUARTA

CURS ANCTINONSINT
QVARTA RATIO

SICVTI VNVS EST DE
Sus, ita quoq; unus Mediator Dei & hominum
homo Christus IESVS 1. Timo. 2. Fiducia autem
huius unius Mediatoris accedendum est ad Patrem
Heb. 4. Habentes ergo Pontificem magnum, qui
penetrauit coelos IESVM filium Dei, &c. adeamus
cum fiducia ad thronum gratiae &c. Et Ephe. 2.
Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno
Spiritu ad Patrem &c. Rom. 5. Per quem habet
mus accessum per fidem in gratiam istam &c. Et
Iohannis 14. Nemo uenit ad Patrem nisi per me.

Negat conueniri posse patrem per Sanctos
aut ullam creaturam, nisi per se, Quia enim hic se
metipsum precium redemptionis pro omnibus des
dit, & hac unica hostia placari uoluit & potuit
Pater, neq; alia ulla, Ergo per hunc solum nobis
patet aditus ad patrem, sicut alibi inquit Christus,
Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, id est,
me Mediatore & intercessore uestro inuocato &
nominato, dabit uobis. Inuocantes igitur mortuos
homines tribuunt eis honorem Mediatoris, qui soli
filio Dei, homini & Deo, Domino nostro IESV
Christo debetur.

Quod

INVOCANDI.

Quod uero dicitur, prodesse habere quam plurimos intercessores apud Deum, sit ita sane, intercedant Sancti pro nobis, tamen nullum testimonium, neque exemplum scripturae, quod sint inuocandi, ostendi potest.

Stultum autem est confugere ad preces & intercessionem beatæ Mariæ uirginis, Petri aut Pauli, cum ipsum filium Dei, Dominum rerum aduocatum, Patronum & intercessorem, sedentem ad dextram Patris habeas, & ignores, an Petrus tuos gemitus & preces audiat.

Quanta impietas est, cum certa testimonia scripturae habeas, de ipso filio & Spiritu sancto aduocatis & intercessoribus nostris, illis tanquam spretis, aut abiectis, aut submotis, constituere, contra primum præceptum. Non habebis Deos alienos, propria autoritate alios aduocatos & intercessores, quibus ipsis, ut miseris hominibus, peccato contaminatis, deprecatore filio Dei opus fuit &

De filio & Spiritu sancto aduocatis & Patronis nostris inuocandis extant manifesta præcepta & testimonia, quod interpellent pro nobis.

CVR SANCTI NON SINT

Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis
& onerati estis, & ego reficiam uos.

Psal. 45. Quoniam ipse est Dominus tuus &
adorabis eum.

Psal. 72. Et adorabunt eum omnes Reges terræ,
Omnes gentes seruient ei.

Actor, 7. Domine IESV, suscipe Spiritum
meum.

Spiritus Sanctus est Deus, Ergo adorandus.

Actor. 5. Non mentitus es hominibus, sed Deo,
scilicet, Spiritui sancto. Item, Qui adorant Deum
eos in spiritu & ueritate adorare oportet.

Quod Filius & Spiritus Sanctus sint aduocati
nostri, & interpellent pro nobis, testatur Iohannes
14. Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit
uobis, quo significabat se esse Paracletum & aduo-
catum nostrum, & præter se esse & alium, Spiritum
sanctum nempe.

Rom. 8. Similiter autem & Spiritus adiuuat
infirmitatem nostram, Nam quid oremus sicut o-
portet, nescimus, sed ipse Spiritus postulat pro nobis
Gemitibus inenarrabilibus. Item Christus IESVS est
ad dextera

INVOCANDI.

ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.
 Item 1. Iohannis 2. Si quis peccauerit, aduocatum
 habemus apud Deum IESUM Christum iustum, hic
 est propitiatio pro peccatis nostris &c.

Hos Patronos & aduocatos ac intercessores
 nostros, filium Dei & Spiritum sanctum uera fiducia
 inuocemus, de quibus inuocandis præceptum est,
 & de quorum intercessione pro nobis certa extant
 scripturæ testimonia.

Non queramus aut fingamus ipsi nobis alios
 mediatores, aduocatos aut intercessores, Facile enim
 impetratur semper, quod filius postulat, quæ sententia
 etiam supra ex Tertulliano citata est.

Nam quod hoc loco Monachi fingunt, Sanctos
 esse amicos Dei, Ergo opus esse, ut per ipsorum suffra-
 gationem Deum accedamus, supra refutatum est
 per scripturæ loca, quæ testantur per solum Chris-
 tum nobis patere aditum ad Patrem, non per San-
 ctos, aut per ipsorum merita, aut intercessionem, aut
 suffragationem, Et tantum abest, ut nobis Sanctorum
 quo à Deo exaudiamur, intercessione opus sit, Tauleri dictum.
 ut uerissima sit Tauleri sententia, Deum esse
 magis pronum & auidum ad nos exaudiendos &

CVR SANCTI NON SINT

luandos, quam nos ad petendum simus, sicuti & Angelus Danielis 9. ait: Ab exordio precum tuarum egressus est sermo &c. Et Esaiæ 65. Eruntque antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus, ego audiam.

Extat & egregia de hoc Chrysostomi sententia, de Pœnitentia Homelia 4, Nihil Deo tam gratum, tam amabile est, quàm mitis anima, mansuetæ gratiasq; habens. Aduerte igitur & tu, si quid nimis molestum incidens uideris, impedimentoq; tibi paratum, nequaquam ad homines confugeris, aut ad humanum prospexeris auxilium, sed uniuersos transiens, ad animarum medicamentum (id est, Deum) illud euola. Cor enim curare solus potest, qui sine exit sigillatim corda nostra, & intelligit semper omnia opera nostra, Ipse ergo nostram subire conscientiam, mentem tangere potest, animam flectere &c.

Ad Deum
non ad ho
mines con
fugiendū.

Et mox subiicit, Hæc igitur scientes, ad Deum semper confugiamus, & uolentem & potentem nostras molestias saluare. Atq; homines si quando exorare oportet, & ianitoribus prius occurrere conuenit, parasitisq; histrionibusq; suadere, & longam sepe numero uiam abire, in Deo nihil est tale. Sine Mediatore

INVOCANDI.

Mediatore exorabilis est, sine pecunia, sine impensa precibus annuit, Satis est enim solo corde clamare, lacrymas fundere, atq; illico eum ad misericordiam contraxeris.

QVINTA RATIO.

CVI FIDES TRIBVEN-
da est, eidem & tribuenda est inuocatio, Neq; enim sine fide ulla uera inuocatio fieri potest, iuxta illud, Rom. 10. Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Soli autem Deo tribuenda est fides, ut sonant præcepti & Symboli uerba, NON habebis Deos alienos, Credo in unum DEVM, Ergo soli DEO tribuenda est & inuocatio sicuti fides.

SEXTA RATIO

SEXTA RATIO SVML-
itur ex præcepto & mandato diuino, & ab auctoritate & sentijs sacrae scripturae.

Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illum coles, ac per nomen illius iurabis, Non ibitis post Deos alienos, cunctarum gentium quæ in circuitu uestro sunt. Quoniam Deus amulator Domi-

CVR SANCTI NON SINT

mus DEVS tuus in medio tui, ne quando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ. Quod præceptum Christus Matthæi 4. repetit, cum ait, Dominum Deum tuum adorabis, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, Inuocatio autem, ut supra ostensum est, non δουλείας, Sed λατρείας, cultus est.

Sicuti enim Gentes pecebant & à uero Deo aberrabant, cum mulier parturiens, Dianam aut Lucinam, periclitantes in mari Neptunum, gerentes bella Martem, inuocabant: Ita & hoc tempore impietas & Idolatria est in partu Mariam, in tempestatibus & periculis maris S. Nicolaum, in bellis & uictoria paranda S. Georgium inuocare.

Dare enim foelicem partum, uictoriam ex hoste, sedare procellas Maris, & talia alia multa, non sunt potentie humane, sed tantum diuine & omnipotentis nature, sicuti Psalmus 22. ait: Quoniam tu es, qui extraxisti me de uentre, Spes mea ab uberibus matris meæ. In te proiectus sum ex utero, de uentre matris meæ, Deus meus es tu. Et Psalm. 89. Tu dominaris tempestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas, & Psam. 107. Dixit & exaltat spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus eius etc.

INVOCANDI.

1. Reg. 17. Non in gladio nec in hasta saluat Dominus, ipse enim est bellum, & tradet uos in manus nostras. 2. Paral. 25. Dei est & adiuuare et in fugam conuertere.

Sunt item & alię plurimę sententię scripturę que precipiunt solum Deum colendum & adorandum, ut:

Gene, 35. Abijcite Deos alienos qui in medio uestri sunt & mundamini &c.

Esaie 42. Gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

1. Reg. 7. Preparate corda uestra Domino, & seruite ei soli.

Rom. 1. Qui commutauerunt ueritatem Dei in mendacium, & coluerunt & seruierunt creature potius quam Creatori &c.

1. Iohannis 2. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Deum, IESVM Christum &c.

Romanos 8. Ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Item Christus sedet ad dextram patris, qui etiam interpellat pro nobis.

CUR SANCTI NON SINT

Iohan. 14. Nemo uenit ad patrem nisi per me.

Item: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis.

Eph. 2. Per illum habemus aditum in uno spiritu ad patrem.

Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.

Deut. 32. Videte quod ego sim solus & non sit alius DEVS præter me. Ego occidam & uiuere faciam, percutiam & sanabo.

TESTANTVR ET SE-
quentia testimonia Sanctos mortuos non esse inuocandos, & eos non posse scire actiones, & preces nostras.

Esaie. 8. Nunquit non populus à Deo suo requirit, Num pro uiuis ad mortuos? scilicet recurrendum.

Esaie. 63. Tu pater noster, Et Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos, Tu Domine pater noster & redemptor noster à seculo nomen tuum.

Ecclesiastes Cap. 9. Viuentes sciunt se esse mortuos, Mortui uero nihil nouerunt amplius, nec habent ultra mercedem quia obliuioni tradita est memoria eorum.

Psalmo

INVOCANDI.

Pfal. 115. Non mortui laudabunt te Domine, neq; omnes qui descendunt in infernum.

Pfal. 30. Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabunt veritatem tuam,

Seruetur igitur expressum mandatum Dei, Non habebis Deos alienos coram me, & Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, Non tribuatur honos inuocationis mortuis Sanctis, qui soli Deo omnipotenti debetur, sicuti & Psalmo 50. praecipit. Immola DEO sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua.

Et inuoca ME in die tribulationis, et uoca te, & honorificabis me,

RATIO SEPTIMA.

NULLVM EXEMPLVM
neq; in ueteri Testamento, neq; in primitiua Ecclesia noui Testamenti, inuocationis Sanctorum ostendi potest, Nam quae citantur infra confutabimus. Est igitur nouus cultus sine mandato diuino & exemplo probato ex hominum superstitione in Ecclesiam

CVR SANCTI NON SINT

Ecclesiam introductus. Primitiua enim Ecclesia usque ad tempora Basilij & Gregorij Nazianzeni, qui circa annum 380. post Christum natum uixerunt, in uocationem Sanctorum ignorauit.

DE ORIGINE INVO-
CATIONIS SAN-
CTORVM.

Vnde orta **A**D PARET AVTEM Vnde
ἐπικλησις in Ecclesiam inuenta sit, Cum Sathan per Tyrannos
εἰς δαυόν ex organa sua, magnam seuitiam aduersus Ecclesiam
τωρ. miraculis Dei exerceret, & multi pij homines, propter con-
ad corpora sessionem ecclestis doctrine, in pluribus locis in-
ra Martyr terficerentur, institutum est, ut quoties populus
xum editis Christianus ad ἰεγουγίαρ, ad rem diuinam seu sac-
crificia facienda, ueluti ad audiendas conciones, ad
preces, ad gratiarum actiones, laudes Dei, & ad eccle-
nam, Dominicam conuenisset, ut ante coenam, San-
ctorum Martyrum, qui constantes in confessione
uere doctrine mansissent, nomina recitarentur, ut
sicuti supra dictum est, populus horum exempla ad
constantiam confessionis et ad horum fidem, patien-
tiam & ceteras uirtutes imitandas inuitaretur.

Reponit

INVOCANDI

Reponerantur etiam corpora seu Exuvie
 Sanctorum sub mensis & aris, in quibus habebatur
 communio populi. Vnde Augustinus in fine concio-
 num aliquando significat sequenti die se habiturum *Sacrificia*
 cœtum & concionem seu *εργασιας* Sacrificium, *Patrum.* 1;
 ad mensam Cypriani, Et Ambrosius lib. 36. Epi-
 sto. 85. significat se corpora Sanctorum Marty-
 rum Geruasij & Prothasij condidisse Mediolani sub
 Altari, ubi solebat cœna Dominica haberi.

Quia autem sæpe ad Martyrum sepulchra
 edebantur miracula, sicuti ibidem scribit Ambro-
 sius cœcum ad istum tumulum sanatum, & demones
 fugatos. Et Augustinus Episto. 137. sic scribit,
 Nam & nos nouimus Mediolani apud memoriam
 Sanctorum Martyrum, ubi mirabiliter & terri-
 biliter demones confitentur, furem quendam, qui ad
 eum locum uenerat, ut falsum iurando deciperet,
 compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstu-
 lerat reddere.

*Miracula
 ad sepul-
 chra san-
 ctorum es-
 dita.*

*Deum esse
 autorem
 miraculo-
 rum non
 sanctos, et*

Hec miracula certum est non ab ipsis mortuis
 Sanctis, sed à Deo in primitiua Ecclesia ideo edita,
 ut testaretur Deus, hanc esse suam doctrinam à se
 diuinitus patefactam, & generi humano, ut agnosci,
 inuocari & uerè coli posset, traditam, in cuius con-
 fessione

*tur mira-
 cula apud
 sanctorum
 sepulchra*

CVR SANCTI NON SINT

fectione tales Martyres suam uitam profudissent, & ut his miraculis homines ad illam doctrinam amplectendam & consuetudinem inuitarentur & confirmarentur, Sicuti 4. Reg. 13. quidam mortuus cum in sepulchro Helisei sepeliretur & eius ossa contingeret, reuixit, quo facto Deus Prophetae doctrinam & actiones ad omnem posteritatem probare uoluit.

Talia signa, quibus doctrina confirmaretur & ad eam recipiendam inuitarentur homines, necessaria erant in primitiua Ecclesia, sicuti Christus Marci ultimo ait, Signa eos qui crediderunt, haec sequentur &c. Et 1. Corin. 14. Linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.

Cur miracula cessauerunt.

Posteaquam autem uox Euangelij per totum terrarum orbem sparsa & ingentibus miraculis passim confirmata est, uoluit Deus hanc miraculorum uitam tandem cessare, ne homines magis miraculis quam ipsius uerbo crederent, & ut August. lib. 3. Retracta Cap. 13. inquit, ne anima semper uisibilia quaereret, & eorum consuetudine frangeret genus humanum, quorum nouitate flagrauit.

Quaquam autem in primitiua Ecclesia usque ad tempora Gregorij Nazianzeni, & Basilij magni nulla

INVOCANDI.

qui nulla Sanctorum esset inuocatio, tamen posteritas his miraculis attonita, ad cultum Sanctorum, qui primo tempore, ut supra ostensum est, satis purus fuit, multa superstitiosa addidit.

Testantur autem conciones Basilij & Nazianzeneni de Sanctis, ipsorum tempore Sanctorum inuocationem coepisse, cum in fine concionum nominatim eos compellant, O Athanasi ora pro nobis, quae etsi Rethorica Apostrophe dici possit, tamen uerisimile est, propter plurima miracula edita, Sanctos ideo à uulgo compellatos, quod crederentur pellendis omnibus malis quasi diuinam uim quandam habere, ideo posterioribus seculis, extracta ipsis sunt templa & Altaria, posita in altaribus ipsorum corporum reliquiae, posita item & ornatae imagines, ad quas uota & oblationes ac peregrinationes fierent, quas superstitiones & idolatrias primitiua Ecclesia prorsus ignorauit.

Tollatur igitur superstitio & impietas per Cultus uel lucem uerbi Dei hoc tempore patefacta. Neque enim & necesse enim est ea dogmata & hos cultus qui necessarii sunt ad pietatem, per uocem & predicationem Apostolorum primis Ecclesijs, quae ab ipsis sunt plantatae, esse traditos. Nullum autem, ut supra dictum est, uel

CUR SANCTI NON SINT

est, uel testimonium, uel Exemplum inuocationis
Sanctorum in primitiua Apostolorum Ecclesia est
cernere, quare nullo modo ferenda est.

Neq; uero hic uel Sancti Bernhardi aut ullo-
rum patrum aut hominum, qui inuocationem Sancto-
rum confirmarunt, autoritas potior esse debet
quam ipsorum Apostolorum & primarum Eccles-
iarum, in quibus Apostoli & ipsorum discipuli
docuerunt, à quorum doctrina, Ceremonijs & cultu
tu Dei uero, quam longe posteritas recesserit, magno
cum dolore, experimur & fateri cogimur.

Tot enim hominum traditiones & superstitio-
nes in Ecclesiam inuectæ sunt, ut hæ sordes ante
Iudicium aduentum filij Dei non uideantur omnes repurgari
de Ecclesijs posse, ubi sancti Angeli, Arcam Domini demum
astis con prorsus purgabunt.

controuersijs
ab ipsis
Apostolis
& ex pri-
mitiua
Ecclesia
non ex po-
sterio

IN talibus itaq; controuersijs dijudicandis, quæ
les hodie controuertuntur ut est de Missa, de comu-
nionem utriusq; speciei, de inuocatione Sanctorum,
de Sacrificio pro mortuis, de discrimine ciborum,
de ieiunijs, de uotis Monasticis, de Coelibatu Sacero-
dotum, & alijs huius generis, seruanda sunt præ-
cepta, à ueteribus & primis Ecclesiasticis scriptori-
bus Eccl

INVOCANDI.

bus Ecclesie mandata, ut iudicium ex doctrina Apostolorum & primarum Ecclesiarum de illis con-
trouersijs sanandis sumatur, & ut ad antiquissimas
Ecclesias recurramus, sicuti Irenæus lib. 3. Cap. 4.
monet, Vbi sic inquit.

steriorum
temporum
scriptori-
bus sumen-
dum, Vbi
doctrina

Quid enim si qua de aliqua modica questione
disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas re-
currere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati
sunt, & ab eis de presenti questione sumere, quod
certum te re liquidum est.

iam corru-
pi cepit
Regula
ab Irenæo
tradita.

Et Tertullianus lib. de præscriptionibus. Si
Dominus IESVS Christus Apostolos misit ad præ-
dicandum, Alij recipiendi non sunt predicatores,
quam quos Christus instituit, Quia nec alius patrem
nouit, nisi filius & cui filius reuelauit, & nec alijs
uidetur reuelasse filius quam Apostolis quos misit ad
predicandum, utiq; quod illis reuelauit. Quid autem
predicauerint, id est, quid illis Christus reuelauerit
& hic præscribam, non aliter probari debere, nisi
per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt
ipsi eis predicando, tam uiua (quod aiunt) uoce,
quam per Epistolas postea.

Nihil in
Ecclesia
recipien-
dum, nisi
ab Aposto-
lis sit tra-
ditum.

Si hæc ita sunt, constat proinde omnem do-

M strinam

CVR SANCTI NON SINT

Arinam, quæ cum illis Ecclesijs Apostolicis, matribus & originalibus fidei conspiret, ueritati depurandam, & sine dubio tenentes quod Ecclesiæ ab Apostolis Apostoli à Christo, Christus à DEO suscepit. Reliquam uero omnem doctrinam, de mendacio præiudicandam, quæ sapiat contra ueritatem Ecclesiarum & Apostolorum & Christi & DEI.

Item Cyprianus ad Pompeium contra Epistolam Stephani, Sacerdotes præcepta diuina seruantes, oportet facere, ut in aliquo si nutauerit, & uacillauerit ueritas, ad originem Dominicam & Euangelicam, & Apostolicam traditionem reuertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit.

Omnia ab
Apostolis
tradita,
quæ ad salutem sunt
necessaria

CAETERVM HOC LO
co aduersarij obijciunt, non omnia ab Apostolis esse tradita Ecclesijs, sed successu temporum multa esse reuelata sanctis Episcopis & successoribus Apostolorum, quæ Ecclesijs ad salutem essent utilia & necessaria, Vnde contendunt Ecclesiam & Episcopos multa pro sua autoritate posse mutare, abrogare, & novos Canones, novos cultus, traditiones, Ceremonias, Decreta & dogmata condere.

INVOCANDI.

Hoc fucos aduersarij multos tetros errores suos
pingere & defendere conantur, Quibus omnibus
ipsorum Sophismatibus breuiter eundem autorem
Tertullianum eodem loco, libro & Capite oppono,
Qui tales his uerbis refutat.

Quis integrè mentis credere potest, aliquid Tertullianus
eos ignorasse, quos magistros Dominus dedit, indi-
uiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in con-
uiuio, quibus obscura quæq; differebat, illis dicens
datum esse agnoscere arcana, quæ populo intelligere
non liceret.

Latuit aliquid Petrum edificandæ Ecclesiæ Apostoli
Petram dictum, clauis regni cælorum consecutum nihil igno-
& soluendi & alligandi in cælis & terris potesta- rarunt,
tem? Latuit & Iohannem aliquid dilectissimum Do- quod Eco-
mino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus clesijs sa-
Iudam traditorem demonstrauit, quem loco suo filii lutare est:
um Mariæ demandauit? Quid eos ignorasse uoluit,
quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moisen &
Heliam, & insuper de cælo Patris uocem? Dixerat
plane aliquando, Multa habeo adhuc uobis loqui, sed
non potestis modo ea sustinere, tamen adiciens,
Cum uenerit ille Spiritus ueritatis, Ipse uos ducet in
omni ueritate, Ostendit illos nihil ignorasse, quos
omnem

CVR SANCTI NON SINT

omnem ueritatem consecuturos per Spiritum ueritatis repromiserat &c.

Item idem lib. de uelandis Virginibus, Quae est ergo Paracleti administratio, nisi haec, quod disciplina dirigitur, quod scripturae reuelantur, quod intellectus reformatur, quod ad meliora proficitur &c. Hic erit solus à Christo Magister & discendus & uerendus, Non enim à se loquetur, sed quae mandantur à Christo.

Ministerium Spiritus sancti.

Quia uero nullum mandatum Christi de inuocandis Sanctis, neque exemplum primitiuae Ecclesiae extat, Certum igitur est Spiritum sanctum non esse autorem inuocationis Sanctorum, sed esse nouum commentum & superstitionem ab hominibus, contra & extra praeceptum Dei, in Ecclesiam inuocatum, sicuti alia multa, Verissimum enim est quod Augustinus, lib. 2. Cap. 19. ad inquisitiones Inuicarij scribit, Ecclesiam Dei intra multam paleam multaque Zizania constitutam, multa tolerare, & tamen quae sint contra fidem, uel bonam uitam, non adprobare, nec tacere, nec facere. Nos uero noua omnia (ut Ambrosius lib. 4. de uirginibus inquit) quae Christus non docuit, iure damnamus. Quia fidelibus uia Christus est. Et idem super Epistola

Ambrosij dictum.

1. ad

INVOCANDI.

1. ad Corinth. Cap. 4. Quicquid non ab Apostolis traditum est, sceleribus plenum est.

OCTAVA RATIO.

OCTAVA RATIO SV-
 mitur à Testimonijs Sanctorum Patrum, in
 quibus citandis opus est iudicio. Etsi enim, ut supra
 dictum est, tempore Basilij inuocatio Sanctorum
 mortuorum primum cœperit, tamen scriptores Ec-
 clesiastici qui ante Gregorij ætatem fuerunt, purio-
 res sunt, & quanquam adfirmant Sanctos orare pro
 nobis, id quod & nos non impugnamus, tamen non
 docent mortuos Sanctos inuocandos, quin potius
 præcipiunt, ut DEVM per Mediatorem Christum
 inuocemus.

Diligenter uero Aduersariorum Sophistica
 hic obseruanda est, qui quotiescunq; aliquis ex scri-
 ptoribus Ecclesiasticis affirmat, sanctos orare pro
 nobis, statim inferunt, simul inuocationem per illos
 asseri, id quod falsum & commenticium est. Inuoca-
 re enim rem inuisibilem, est ei tribuere omnipoten-
 tiam, quod gemitus & uota cordis exaudivit, & om-
 nia bona corporalia & æterna dare possit, id quod

CVR SANCTI NON SINT

Solius Dei est, de quo supra satis dictum est, Nunc
quaedam Patrum dicta subijciemus.

Epiphanius.

EPIPHANIUS Lib. 3. To. 2. Cap. 78. contra Antidicomarianitas grauitur in eos, qui Mariam matrem diuinis honoribus coluerunt, & ei Collyridem seu placentam obtulerunt, & in nomine eius sacra celebrauerunt per mulieres quod totum impium esse ac uepharium ait, alienum à praedicatione Sancti Spiritus & addit: Totum hoc opus est diabolicum, & spiritus immundi doctrina. Impletur enim in his hoc, Deficient quidam à sancta doctrina attendentes fabulis & doctrinis Demoniorum. Erunt enim inquit, **MORTVVS CVLTVM DIVINVM PRAESTANTES,** quemadmodum etiam in Israel coluerunt.

Cultus mortuorum damnatur

Item non conuenit colere sanctos ultra decorum, sed honorare ipsorum Dominum. Cesset itaque error seductorum. Neque enim DEVS est Maria neque de caelo corpus habet.

Mariam non esse adorandam

Idem in sequenti Capite aduersus Collyridianos. Reuera uirgo erat ipsa Virgo & honorata, sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum, qui ex ipsa, carne genitus est, de caelis uero ex sinibus paternis accessit.

Item

INVOCANDI.

Item ibidem, Quæ uero scriptura ne hoc narra-
 ruit? Quis Prophetarum præcepit hominem ado-
 rari, ne dum mulierem? Sed neq; Helias, neq; Ioan-
 nes, neq; Thecla, neq; quisquam Sanctus adoratus.
 Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut res-
 linguamus uiuentem & adoremus ea quæ ab ipso fas-
 ta sunt. Coluerunt enim & adorauerunt Creatu-
 ram, præter Creatorem & stulti facti sunt, Sit in
 honore Maria Pater, & filius & Spiritus sanctus
 adoretur, Mariam, nemo adoret, non dico mulierem,
 imo neq; uirum. Deo debetur hoc mysterium neq;
 Angeli capiunt talem glorificationem.

HIERONYMVS AD-
 VERSVS VIGILAN-
 TIVM AD RIPA-
 RIVM PRES-
 byterum.

M 4

NOS

CVR SANCTI NON SINT

NOS NON DICO MARTYRUM reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam non Angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Seraphim & omne nomen quod nominatur in presenti seculo et in futuro, colimus & adoramus, ne seruiamus Creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in secula. Honoramus autem reliquias Martyrum, ut eum, cuius sunt martyres adoremus.

AVGVSTINVS LIB.

22. contra Faustum Cap. 21.

COLIMVS MARTYRES

Cultus
Sanctorum
qualis.

Geo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac uita coluntur Sancti Dei. At illo cultu qui Græce λατρεία dicitur, latine uno uerbo dici non potest, cum sit quedam proprie diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum.

Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio Sacrificij, Vnde idolatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, uel cuiquam Martyri, uel cuiquam sanctæ animæ, uel cuiquam Angelo, & quisquis in hunc errorem dilabitur, corripitur

INVOCANDI.

tur per sanam doctrinam, siue ut corrigatur, siue
ut caueatur, Ipsi enim Sancti uel homines uel Ange-
li exhiberi sibi nolunt, quod uni DEO deberi norunt.
Apparuit hoc in Paulo & Barnaba Actorum 34.

Idem in Epistolam Beati Iohannis tractatu 1.
Clama, aduocatum habemus apud Patrem, Videte
ipsum Iohannem seruantem humilitatem, certe uir
iustus erat & magnus, qui de pectore Domini mys-
teriorum secreta bibebat, ille ille qui bibendo de
pectore Domini diuinitatem ructauit, In principio
erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, ille talis
uir non dixit, Aduocatum habetis apud patrem, Sed
si quis peccauerit. Aduocatum (inquit) habemus,
non dixit, Habetis, Nec me habetis dixit,
nec ipsum Christum habetis dixit, sed & Christum
posuit, non SE, & Habemus dixit, non habetis. Ma-
luit se ponere in numero peccatorum, ut haberet ad-
uocatum Christum, quam poneret se pro Christo ad-
uocatum &c.

Idem de Libero arbitrio Lib. 3.

NON enim ad Creaturam iubemur tendere
ut efficiamur beati, sed ad ipsum Creatorem.

Ambrosius in Epist. ad Rom.
Capite 1.

Ambrosius
suis.

CVR SANCTI NON SINT

Ad Deum, quem utiq; nihil latet, omnium enim merita nouit, promerendum, suffragatore non est opus, sed mente deuota. Vbicunq; enim talis locutus fuerit, respondebit illi.

Idem ibidem paulo infra. Quanta aegritudo, quanta stultitia, hos se Sapientes appellare ad suam damnationem, apud quos plus mortui possint quam uiui, & mortui potiores sunt uiuis. A uiuo enim Deo recedentes, mortuis fauent.

Chrysostomos Homelia de Profectu Euangelij.

OMVLIER MAGNA EST fides tua, Vides quomodo mulier, quæ in illis gna erat, ex assiduitate facta est digna? Vis discere quod etiam per nos ipsos orantes apud Deum plus efficiamus, quam dum alij pro nobis orant? Clamauit hec & accesserunt discipuli, dicunt. Dimitte eam, quia clamat post nos &c. Vides quomodo repulit, cum alij precarentur? Vbi uero ipsamet orans pro dono, clamauit, annuit &c.

Item in Caput Gen. 19. Homil. 44. Quia enim misericors est Dominus noster, non sic annuit cum oratur ab alijs pro nobis, ut cum à nobis ipsis. Ibidem tamen docet confugiendum esse ad Sanctorum preces.

INVOCANDI.

preces, sed tamen non mortuos uerum uiuos intelligit in hac uita.

Idem eadem Homelia.

CAETERVM non opus est Patronis apud Deum, neq; multo discursu, & ut blandiare alijs, sed licet solus sis, Patronoq; careas, & per te ipsum Deum preceris, omnium tamen uoti compos eris, Neq; enim tam facile Deus annuit cum alij pro nobis orant, ut cum ipsimet oramus etiamsi plurimis pleni simus malis.

Ipsi orantes facilius exaudimur, quam per intercessores.

Item ibidem. Cum haec omnia non ignoremus posthac licet peccatores simus, & indigni in quos conferantur beneficia, licet soli simus, & intercessoribus careamus, ne deficiamus orando, ne despondeamus animum, scientes magnum apud Deum patrocinium esse per semetipsum magna alacritate ad Deum contendere &c.

Idem Homelia 16. de Muliere Cananea.

VIDE PHILOSOPHI cam mulieris animam, dicentis. Miserere mei, Non inquit habeo conscientiam bonorum operum, nec rectae uitae fiduciam, ad misericordiam confugio,

Non esse opus intercessoribus apud Deum.

CVR SANCTI NON SINT

fugio, ad tranquillum portum peccantium, ad misericordiam confugio, ubi cessat iudicium, ad misericordiam confugio, ubi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quemadmodum ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad eum? Ego inquit noui quid agam. Vide prudentiam mulieris. Non rogat Iacobum, non obsecrat Ioannem, neq; pergit ad Petrum, neq; intendit Apostolorum Chorum, non quaesuit mediatorem, sed pro omnibus illis poenitentiam accepit comitem, quae aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea inquit, descendit, propterea carnem assumpsit, & homo factus est, ut et ego audeam ei loqui.

Ibidem ubiq; DEVS praesens est, non clauditur loco, Inuocanti, dicit, Adsum, Vbicunq; fueris aut inuocaueris audiet te. Non ostiario, non mediatore, non ministro opus est, sed dicito, Miserere mei, & DEVS illico aderit, adhuc loquente te dicet, Adsum.

THEOPHILACTVS IN

Ioannem Cap. 15. de muliere Chananea.

FIAT TIBI SICVT VIS,
 Ostendit quod nisi fidem habuisset Chananea nihil fuisset assecuta, Atq; ita si uoluerimus & nos, nihil

INVOCANDI.

nihil uetat & nos assequi quæ uoluerimus, Obserua
autem quod licet Sancti orent pro nobis, sicut pro il
la Apostoli, attamen nos pro nobis ipsis petentes ma
gis audimur.

CYRILLVS AD REGI

nas de recta fide ex Euangelio Ioh.

Ipsi petens
tes magis
audimur
quam in
tercessores

ADSUMPTVS est in coelum, sed ut Deus,
Annunciatur præstare petitiones adorantium,
si in nomine eius fecerint preces. Iam cui magis con
uenit facere compotes uotorum sanctos, & largiri
quod petunt, quam ei qui solus natura & uere Deus
est.

Idem in thesauro lib. 4. Cap. 2.

SANCTI ergo per gratiam atq; participationem
Sipsi quidem donum consecuti sunt, sed alijs pro
uoluntate sua dare illud non possunt, filius uero non
sic, sed ut sanctitatis fons, ex propria potestate di
scipulos sanctificat dicens, Accipite Spiritum sanc
tum &c.

Sanctos
non posse
dare donū
ideo non
esse inuo
candos.

Idem contra Iulianum lib. 6.

SANCTOS Martyres neq; Deos esse dicimus, neq;
adorare consueuimus, laudamus autem eos po
tius summis honoribus, quod pro ueritate strenue
certarunt, Cur sancti
laudandi.

CVR SANCTI NON SINT

certarunt, & fidei sinceritatem seruarunt, ita ut & suam animam contempserint & mortis terroribus ualedicentes praua luerint &c.

Hec patrum testimonia sufficiant hoc loco. Nam qui tempora Gregorij Magni sicuti sunt, ut in corrupta doctrina, manifeste inuocationem sanctorum stabiliunt.

CONFVTATIO locorum scripturæ & sententiarum S. Patrum, quæ pro stabilienda sanctorum inuocatione citantur.

CITATUR LOCVS EX Cap. 48. Gen. Et inuocetur super eos nomen meum, nomina quoq; Patrum meorum Abraham & Isaac, Hic (inquiunt assertores inuocationis sanctorum) Iacob in hac religione nepotes suos erudiens nomen suum & Patrum suorum, super ipsos inuocari edocuit.

Magna impudentia & improbitas aduersariorum est, qui cum ipsi sciant, quæ sit sententia huius loci, tamen per sophisticam, eam, ad confirmandam Sanctorum inuocationem, contra conscientiam suam deprauant. Ostendit autem totum illud caput, quæ sit horum uerborum sententia.

Meritum

INVOCANDI.

Moriturus Iacob adoptat duos filios ipsius Iosephi, Ephraim nempe & Manassen in suam familiam, ut uocentur ipsius nomine, filij Iacob & cum reliquis decem filijs ipsius sint heredes, & ut in sortem promissæ terræ Canaan admittantur, adoptantur autem in domum & familiam Iacob nepotes ex filio Ioseph, hi duo, in locum tribus Leui, quod ea Sacerdotio erat destinanda, et non erat habitura sortem & partem in terra Canaan.

Ideo Pater Iacob ad filium Ioseph inquit, Duo filij tui, qui nati sunt tibi in terra Aegypti, antequam huc uenirem ad te, mei erunt, Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon mei sunt. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum uocabuntur in possessionibus suis, id est, uocabuntur filij tui, portabunt nomen tuum, Sed Ephraim & Manasse, uocabuntur filij Iacob, **Sollen nach mir genandt werden /** quam sententiam infra repetit, cum ait. Et uocetur nomen meum in eis, & nomen patrum meorum Abraham & Isaac &c. Id est, uocabuntur simul cum alijs decem, filij Israel seu Iacob, Isaac & Abrahami, hoc est, promissiones factæ mihi & Patribus meis, pertinebunt etiam ad hos duos, Erunt heredes promissionum quæ factæ sunt mihi, deinde

patri

CVR SANCTI NON SINT INVOcANDI.
patri meo Isaac & Auo Abraham, ut ueniant in sortem terræ Canan, & omnium beneficiorum corporali-um & aternorum quæ nobis promissa sunt.

Sic eundem locum & Lyra exponit, Quia uocati sunt, inquit, filij adoptiui Iacob & facti sunt capita duarum tribuum sicut alij filij Iacob.

Ita & Augustinus lib. 1. questionum super Genesin Cap. 164. hunc locum intelligit, ubi ait, Adpellabuntur in nomine fratrum suorum, in sortibus eorum, hoc est, simul hereditatem capient cum fratribus suis, ut simul uocentur filij Israel, Dux quippe ipse tribus adiuncte sunt, ut excepta tribu Leui, quæ sacerdotalis fuit, duodecim essent, quæ terram diuiderent & decimas præberent &c. Sed nihil pudet Aduersarios, locos tam manifestos corrumpere.

Similis corruptela est & sequentis loci, quem ex Cap. 32. Exodi allegant, ubi cum Deus minatur se deleturum populum propter idolatricum cultum uituli aurei, Moyses pro populo orans, ut Deum ad misericordiam flectat, ne omnem furorem accendat, commonefacit eum promissionis sub iuramento factæ Abraham, Isaac, & Iacob, Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare

DE MERITIS SANCTORVM ETC.

dare Abraham, Isaac, & Israel seruatorum tuorum;
quibus iurasti per teipsum &c.

Non inuocantur hic mortui Patres, Abraham,
Isaac & Iacob, neque precatum ut propter ipsorum
merita, sed propter datam ipsis promissionem, de ser-
uanda & multiplicanda ipsorum posteritate, popu-
lo parceret Deus, Hæc ex ipso textu manifestissima
sunt.

DE MERITISSAN-
CTORVM ET DE

Doctrina Iustificationis.

PRIVS VERO QVAM RELI-

quos locos consutemus, breuiter respondendum
est ad ea, quæ de sanctorum meritis magnifice prædi-
cantur.

Faciunt initio discrimen inter merita Christi
& merita sanctorum. Merita Sanctorum non
talia esse asserimus (inquiunt aduersarij)
qualia in Christo inuenimus, qui semet-
ipsum pro nobis impendens, & sanguis
nem suum pro nobis fundens, plenam
cum Deo reconciliationem promeruit.

N Hic

Doctrina
libri Inten-
rim editæ
Augusti
in comi-
tibus, Anno
1548.

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

His de Christi meritis quæ recte dicuntur, at-
 texunt postea corruptelas & sententiam impiam &
 contumeliosam in Christi merita et beneficia, cum di-
 cunt, Sancti uero merita sua, quibus &
 ipsi saluati sunt, & nobis suffragantur ex
 eodem omnis salutis & totius meriti fon-
 te, Christi uidelicet passione hauserunt.
 Non enim si iusticiæ rigorem spectemus,
 cuiquam Sanctorum operationes suæ
 quantumuis uirtuosæ ad propriam salu-
 tem suffecissent, iuxta illud, Non iustus
 ificabitur in conspectu tuo omnis uiuens,
 Et illud Christi, si feceritis omnia quæ
 præcepta sunt uobis, dicite, Quia serui
 inutiles sumus, Et illud Pauli, Non sunt
 condignæ passionis temporis huius, ad
 futuram gloriam, quæ reuelabitur in uos-
 bis, Ex Dei autem misericordia (Obserua
 & hic addi corruptelam) & liberalitate, &
 Christi gratia, non solum ipsis ad salu-
 tem, Sanctorum merita conducunt, sed
 etiam nobis ad protectionem, & gratiæ
 diuinæ impetrationem, prosunt, Deo in
 eis misericorditer complente, quod ueræ
 citer

DOCTRINA IVSTIFIC:

citer promisit, cum ait, Ego sum Deus
fortis zelotes, uisitans iniquitates filiorum
in tertiam & quartam generationem &c.

Fatentur hic scriptores noui libri Interim, si-
cuti & in capite, de Redemptione per Christum, &
de Iustificatione, per sanguinem Christi mundo res
conciliationem, promeritam, sed ubiq; dictionem,
(SOLA M) uitant.

Nam ut sua & sanctorum opera, ad iusticia-
am & eternam uitam promerendam, una cum
Christi meritis quoq; necessaria esse, & indulgen-
tias Papales, de quibus tamen nihil aperte dicere
audent, & alios plurimos errores asserere possint.
nusquam dicunt nos SOLI V S Christi meritis sal-
uari, Ideo hoc loco Christi meritis hanc corruptelam
assuunt, cum affirmant Sanctos suis meritis & ip-
sos saluatos, & ijs nobis suffragari, & hanc uim
suorum meritorum, Sanctos ex fonte omnis salutis
Christi passione haussisse &c.

Ostendant queso isti uel unicum scripturae
testimonium, quo probari possit aliquem Sanctorum
suis,

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

suis meritis deleuisse sua peccata, & salutem, iusticiam & eternam uitam sibi aut alijs promeruisse et uicerint.

Solius
Christi
merito nos
saluari.

Firmissime igitur tenendum est SOLIUS Christi merita plenissime & perfectissime ualere ad delenda peccata totius Mundi, ad promerendam iusticiam, salutem & uitam eternam, nec hac in alia quam parte aut societate uocanda esse nostra aut Sanctorum merita aut opera, sicuti Augustanus liber docet, nobis partim ex Christi, partim etiam ex nostris meritis contingere salutem, iusticiam & uitam eternam, cum dicit, Sancti meritis suis & ipsi saluati sunt, & nobis suffragantur.

Nam quæ hic, de sanctorum suffragio, & quod Sancti ex fonte omnis salutis, passione Christi, sua merita hauserint, dicuntur, meræ prestigie uerborum sunt, ad Christi merita obscuranda inuenta, & ut homines à Christo abducantur, & fiduciam, non in illius, sed Sanctorum & suis meritis ponant, hoc est, ut supra arenam edificent, & contra primum præceptum alienos Deos, opera manuum suarum, quasi idolum sibi constituent.

Estq; horribilis doctrina, blasphema in Deum & contumeliosa in Christum filium Dei, docere, in iusticiam, salutem & uitam eternam non gratis, neq; ex sola

DOCTRINA IUSTIFICAT:

ex sola gratuita misericordia propter SOLIUS Christi, sed etiam propter nostra aut sanctorum merita, nobis contingere, *Quæ doctrina ex hac imaginatione orta est, quod Doctores scolastici imaginantur, esse discrimen, inter Redemptionem per Christum factam & inter iusticiam, salutem & uitam eternam.*

Negant enim credenti quod sanguine filij Dei sit redemptus & reconciliatus Deo, hanc fidem imputari ad iusticiam, & ex ea esse iustum gratis propter Christum, negant tali credenti donari salutem & uitam eternam, sed contendunt fidem acceptantem redemptionem per Christum factam, esse initium tantum iustificationis, quæ nondum sit completa & perfecta, sed adhuc per charitatem, hoc est, per nostra bona opera & merita complenda & perficienda sit, & fidem nihil aliud esse (Sic enim loquuntur) quam gratiam, donum seu beneficium diuinitus infusum, quo hominis uoluntas præuenitur & ad iusticiam preparatur, quæ per fidem coepit per charitatem absoluenda & perficienda, quæ fides cum dilectione, est gratia operans, unde omnia bona merita incipiunt.

*Doctrina
scolasticorum de
loco iustificationis.*

Plane eadem autorum noui libri doctrina est, quæ est Scolasticorum doctorum, in capite De redemptione

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

redemptione per Christum dominum nostrum, ubi sic scriptum legitur:

Redemit quidem nos, & Deum Patrem ita placavit, ut idem Pater miseros nos & peccatis inquinatos, ob sanguinem ipsius absolueret, ac sibi reconciliaret &c.

Redemit, inquiunt, quidem nos, sed aduersariam, qua absoluenda erat instituta sententia, calide & ueteratorie omittunt, dicturi quasi (ut ibidem in sequenti capite de iustificatione, sese declarant)

Vide poro Sed hæc redemptio per Christum facta ad iusticiam, tentam & salutem & uitam æternam consequendam non sufficit, Verum hic dilectione & nostris quoq; meritis & operibus ad hæc promerenda opus est, ideo aiunt, Quod nobis miseris deest, possumus ex uulneribus Christi mutuari, & ad liberationem salutemq; nostram usurpare. Item, Concurrunt quidem Christi meritum & iusticia inherens &c.

Est igitur aduersariorum hæc doctrina & imaginatio, Triplicia merita ad iusticiam, salutem & uitam æternam esse necessaria. Primum ipsius Christi, quo ad redemptionem, & ad primam gratiam promerendam, fidem scilicet, cum dilectione nobis

Triplicia
merita scilicet
cundum Socrates
philosophus.

DOCTRINA IUSTIFIC:

nobis infundendam, & quo ad hanc primam gratiam, iustificamur gratis, id est, non propter nostrum aliquod meritum (cum prima gratia fides scilicet, nobis gratis infundatur) sed propter solius Christi meritum, ideo fidem præuenientem & præparantem nos ad iusticiam, per charitatem perficiendam, uocant gratiam gratis datam Scholastici.

Gratia

gratis da-

ta.

Deinde necessaria ad ea sunt quoque nostra necessitas & opera, quæ fides per dilectionem, ad perficiendam iusticiam inchoatam, operatur.

Tertio, ad salutem & æternam uitam promouendam, necessaria quoque sunt Sanctorum mortuorum merita, quibus, ut liber adfirmat, non solum ipsi saluati sunt, sed & nobis suffragantur, & docent, cum nostra merita nobis non sufficiunt, confugiendum esse ad Christi & Sanctorum merita. Hæc est doctrina aduersæ partis de nostris & Sanctorum meritis.

Firmissime igitur, ut supra dictum est, iuxta Pauli, imò omnium Prophetarum & Apostolorum doctrinam, tenendum est, propter solius Christi merita deleri peccata, placari iram Dei, aboleri mortem, imputari nobis iusticiam credentibus in hunc Mediatorem, donari Spiritum sanctum, salu-

Propter so-

lius Chris-

ti merita

deleri pecc-

ata.

DE MERITIS SANCTORVM ET Domini

tem & uitam eternam, neq; hæc dari uel propter nos-
tra, uel propter ullius sancti merita.

Nam de Christi meritis, quod talis sit ipsorum
effectus, certa & manifesta extant testimonia in sac-
ra scriptura, De Sanctorum meritis uero quod pro-
pter illa uelit placari Pater, uel donare uitam & sa-
lutem, prorsus nullum testimonium scripturae adduc-
ei potest.

Si igitur Sanctorum meritis confidendum est,
& inuocandi sunt Sancti, ut nos protegant, aut suis
meritis nobis suffragentur, necesse est extare pro-
missionem, qua in inuocatione fides nitatur, Nulla
autem extat promissio, quod propter Sanctorum me-
rita Deus iusticiam & eternam uitam dare uelit. De
Christo autem quod propter illius merita nos uelit re-
cipere Pater, extant & promissiones & plurima tes-
timonia

Genesis 3. Ipsam semen mulieris conteret ca-
put Serpentis, diserte dicitur, solum mulieris semen,
non Angelos, non ullos Sanctos, non ullam Creatu-
ram destruere diaboli & mortis potentiam, & res-
tituere uitam & immortalitatem.

Gene. 22. In semine tuo benedicentur omnes
gentes terræ, quem locum Paulus Gala. 3. sic inter-
pretatur, Non dicit, In seminibus, quasi in multis,
sed quasi

DOCTRINA IVSTIFIC:

sed quasi in uno, & in semine tuo, qui est Christus. Per solum
 Negat Paulus propter Sanctos aut ipsorum merita Christum
 nos benedici, sed affirmat propter SOLVM Chris- non per
 tum unicum Semen nos seruari et benedici, sicuti et sanctos
 ad Ephesios hunc locum exponens inquit, Benedi- nos bene-
 ctus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui dici.
 benedixit nos in omni benedictione spiritali in coele-
 stibus in Christo.

Deut. 32. Vbi sunt Dij eorum, in quibus fidu-
 ciam habebant, Videre quod ego sim solus, & non
 sit alius Deus præter me, Ego occidam et ego uiuere
 faciam, percutiam, & Ego sanabo &c.

1. Reg. 30. Vos hodie proiecistis Dominum
 Deum uestrum, qui solus saluauit uos, de uniuersis
 malis & tribulationibus uestris.

Esa. 43. Veruntamen seruire me fecisti in peccatis
 tuis, præbuiisti mihi laborem in iniquitatibus tuis,
 Ego sum, Ego sum, ipse, qui deleo iniquitates tuas
 PROPTER ME, Ego inquit, non Angelus aut Sanctus
 aliquis, sed ego sum ipse qui deleo iniquitates
 tuas, & addit, propter Me, hoc est, non propter te,
 aut tua, aut ullorum Sanctorum merita, Et ut omni-
 bus Sanctis propriam iusticiam & merita sua detra-
 hat, ne illis confidant, subiicit, Narra si quid habes
 ut iustificeris &c.

DE MERITIS SANCTORVM ETC.

Esai. 53. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Item, Liuore eius sanati sumus. Item, Noticia sui seruus meus iustus, multos iustificabit, ipse enim portat peccata ipsorum.

Solius
Christi me-
ritis fiden-
dum.

Huius igitur SOLIUS meritis fidendum & nitendum est, qui SOLVS portauit peccata nostra, & pro nobis redimendis posuit animam suam, Cuius etiam SOLIUS liuoribus & uulneribus sanati sumus, Neq; enim Sanctorum martyrum liuoribus tribuenda sunt, quæ SOLI Christo debentur, iuxta illud, Gloriam meam alteri non dabo.

Quantum
Sanctorum
meritis tri-
buitur,
tantum de-
trahitur
meritis
Christi.

Neq; etiam hæ diabolicæ prestigie audiendæ sunt, Sanctos ex uulneribus Christi haurire, ut ipsorum merita alijs prodesse possint. Vbi enim de hoc est testimonium ullum scripturæ? Et certum est quantum Sanctorum meritis tribuitur, tantum meritis Christi detrabi.

Christus transulit à nobis in sese, poenam quam nos merueramus, & nostrum debitum ipse SOLVS & nemo alius exoluit, sicuti Psal. 69, ait. Quæ non rapui, tunc exoluebam, Ergo ad illius SOLIUS merita confugiendum est, neq; alij mediatores constituendi sunt, cum unus sit mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.

DOCTRINA IUSTIFICAT:

Nam quam differentiam Aduersarij inter mediatores redemptionis & intercessionis faciunt, cum nullum scripturae testimonium habeat, & palam sit, eos ex sanctis non modo mediatores intercessionis, sed & redemptionis facere cum aperte & sine aliqua fronte dicant, sanctos non modo ipsos suis meritis saluatos, sed & nobis ipsis ad nostram salutem, & ad protectionem & ad gratiae diuinae impetrationem prodesse & suffragari, nullo modo haec doctrina contumeliosa in ipsum filium Dei ferenda est.

SUNT ITEM PSALMI PLENI

Sunt talium testimoniorum, quae docent fiduciam non in nostra aut sanctorum merita seu opera, sed in sola Dei misericordia ponendam, & ad solum Dominum confugiendum esse, ut Psal. 2. Beati omnes qui confidunt in eo.

Psal. 3. Apud Dominum est salus, & super populum tuum benedictio tua.

Psal. 32. Sperantem in Domino misericordia circumdabit.

Psal. 37. Salus iustorum à Domino, & protector eorum in tempore tribulationis.

Psal. 40. Beatus uir qui posuit Dominum spem suam.

Matth. 1. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum

DE MERITIS SANCTORVM DE

saluum faciet populum suum à peccatis eorum, Neq̃ enim est in alio salus, Actor. 4.

Iohannis 3. Qui credit in filium habebit uitam eternam.

Iohannis 14. Ego sum uia, ueritas & uita, Nemo uenit ad patrem nisi per Me, Ergo ne Sancti ipsi quidem per sua merita seruati sunt, tantum abest, ut illis alijs suffragari, aut ad salutem prodesse possint.

Actor. 10. Ipse est qui constitutus est à Deo iudex uiuorum & mortuorum, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipete per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Hæc sententia docet ad solum Christum confugiendum & ab hoc solo remissionem peccatorum iusticiam & uitam petendam & expectandam esse, fide, hoc est, certa fiducia misericordiæ propter hunc unicum mediatorem promissæ.

Rom. 5. Iustificati fide pacem habemus cum Deo, Per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem &c. Neq̃ enim corda nisi in hoc unico mediatore & Pontifice nostro acquiescere possunt, qui solus est pax nostra, & ita nos dilexit, ut semetipsum pro nobis in oblationem & hostiam Deo Patri tradiderit, Ephe. 5.

1. Iohannis

DOCTRINA IUSTIFIC:

1. Iob. 2. Ipse (non Petrus aut Paulus) est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Item, Sanguine Christi emundat nos ab omni peccato, Ergo non Martyrum nos non opus est sanguine Martyrum ad emundationem nostrorum peccatorum, & ad promerendam salutem, quos & ipsos huius preciosi agni & immaculati Christi sanguine emundari necesse fuit.

Sed quorsum refert plura testimonia adferre, cum tota scriptura testetur SOLIVS Christi meritis nos saluari.

Hec testimonia etsi manifesta sint, tamen aduersarij hoc modo eludunt, sicuti & Petrus Lombardus hæc dicta interpretatur, Dicunt sicuti & sum pra ostendi, Fides non est ex ui nature nostræ, quia est pure donum Dei. Fidem enim cum dilectione, quam donum seu beneficium Dei uocant, dicunt esse gratiam præuenientem et præparantem uoluntatem, non uocant fidem fiduciam misericordie promissæ propter mediatorem Christum & in hoc mediatore acquiescentem, sed intelligunt donum infusum, cum charitate, & hoc donum fidei, dicunt esse gratuitum, non dari ex meritis præcedentibus scilicet fidem, cum ex ea primum bona hominis merita incipiant, per quæ postea homo perfecte fit iustus, præparatus antea, per

Sanguine
Christi
non Mar
tyrum nos
mundari
à peccato

Quid fides
significet
aduersarij.

Scolastico
rum do
ctrina de
fide.

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

te a per fidem cum dilectione. Ita & per dictionem
GRATIS, dicunt excludi merita precedentia fidem,
sed nullo modo opera & merita, quae fidem & charis-
tatem sequuntur.

Nullis me-
ritis nos
saluari. **S**ED retinenda firmissime sententia est, quae docet
Nullum hominem iustificari nec saluari meritis
suis fidem seu precedentibus seu sequentibus, sed sola
gratuita misericordia propter Christum.

Non enim inquit Paulus Rom. 8. Condignae
passiones huius temporis sunt ad futuram gloriam

Omnes
Sancti
sunt &
manent de-
bitores
Dei. Præterea nullus sanctorum in hac uita sufficien-
ter implet legem, sed omnes cum tota Ecclesia orant,
Dimitte nobis debita nostra. Quum enim confiteantur
se adhuc esse debitores Dei, ostendunt se in hac
uita debitum minime persolvere posse, ideo suppliciter
orant ut Dominus, cuius infinita bonitas & mi-
sericordia est, eis debita remittat & condonet pro-
pter filium mediatorem, qui factus maledictum pro
nobis totum debitum exoluit, quod & Psalm. 32.
docet, cum ait, Pro hac orabit ad te omnis Sanctus
&c.

Cum igitur quam diu in hac uita uiuitur, omnes
Sancti sint & maneant debitores Dei, quo modo uel
sibi uel alijs salutem & æternam uitam promereri
poterunt

DOCTRINA IUSTIFIC:

poterunt, quæ nisi precio omnium maximo Sancti
mo, sanguine & morte filij Dei empta & promereri omnes in
ta esset, & propter illum gratuito nobis donaretur, hac uita
nemo hominum suis operibus & meritis promereri peccato
potuisset unquam quanquam sanctissimus. res.

Sic enim uiri sanctissimi summis uirtutibus or
nati, coram Deo & tota Ecclesia de sese loquuntur
& confitentur, ut Moyses Exod. 33. Nullus apud
te per sese innocens est.

Et Dauid summus Prophetæ plenus Spiritu
sancto, Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia in
constitu tuo non iustificabitur omnis uiuens, Item,
Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sus
sinebit? Item Psal. 25. Propter nomen tuum Do
mine propitiaberis peccato meo, non inquit, propter
merita mea, Et eodem Psalmo, Reminiscere misera
tionum tuarum Domine, & misericordiarum tuar
um &c.

Et Paulus Rom. 8. Scio quia non habitat in
me, hoc est, in carne mea, bonum. Nam uelle adiacere
mibi, perficere autem bonum non inuenio &c.

Præterea Christus inquit, Cum feceritis omnia,
quæ præcepta sunt uobis, dicite, Serui inutilis
sumus, quod debuimus facere, fecimus, Quid igitur
mereatur?

DE MERITIS SANCTORVM DE

mereatur, qui debitor est & per omnem uitam manet?

Sic etiam sapientes Virgines Matth. 25. cum timeant ne satis olei pro sese habeant, ad fatuas dicunt, ne forte non sufficiat nobis & uobis, ite potius ad uendentes & c.

SED præter hæc scripturæ sacræ testimonia, existant & multorum sanctorum Patrum sententiæ, ex quibus apparet, qui sit consensus Catholice & orthodoxe Ecclesiæ de hoc articulo. Nam etsi plerique etiam ueterum doctorum Ecclesiæ in multis scriptis, sanctorum merita, sæpe non satis distincte adprobent & commendent, tamen tandem necessitas eo eos decurrere cogit, ut, relictis suis & omnium sanctorum meritis, ad solam misericordiam Dei & solius Christi mediatoris & propitiatoris merita confugiant, & in illis solis, in agone conscientie acquiescant, sicuti testantur sequentes patrum sententiæ.

Augustinus ad innocentium Papam Epist. 95.

OMNES tunc Sacerdotes necesse habebant ex Lege Dei primitus pro peccatis suis offerre sacrificium, Deinde pro populo, sicuti nunc per orationis

DOCTRINA IUSTIFIC:

rationis sacrificium conuincimur, non esse sine peccato, quoniam iussi sumus dicere, Dimitte nobis debita nostra.

Item ibidem, Nobis sufficit quod nullus in Ecclesia Dei fidelium reperitur in quolibet profectu excellentia atq; iustitia, qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis dominica, Dimitte nobis debita nostra & dicat se non habere peccatum, ne se ipsum decipiat, & ueritas in eo non sit, quamuis iam sine querela uiuat.

Omnes sancti peccatores.

Idem Hieronymo Episto. 29.

ITAQ; & non iustificabitur in conspectu Dei omnis uiuens, & tamen iustus ex fide uiuit, Et induti sunt sancti iusticia, alius magis, alius minus, & nemo hic uiuit sine peccato, & hoc alius magis, alius minus, Optimus autem est, qui minimum.

Idem ibidem, Et ut generaliter breuiterq; complectar, quam de uirtute habeam notionem, quod ad recte uiuendum attinet. Virtus est Charitas, qua id quod diligendum est diligitur. Hec in alijs maior, in alijs minor, in alijs nulla est, Plenissima uero, que iam non possit augeri, quam diu hic uiuit homo, est in nemine, quam diu autem augeri potest,

Plena charitas in nullo.

Neminem implere legem.

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Potest, profecto illud, quod minus est, quam debet
 ex uitio est, Ex quo uitio non est iustus in terra,
 qui faciat bonum, & non peccet, Ex quo uitio non
 iustificabitur in conspectu Dei omnis uiuens, Pro-
 pter quod uitium si dixerimus, quia peccatum non
 habemus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis
 non est. Propter quod etiam quantumlibet profes-
 cerimus, necessarium est nobis dicere, Dimitte nobis
 debita nostra cum iam omnia in Baptismo, dicta, facta,
 & cogitata dimissa sint.

Sanctos
 non salua-
 ri suis me-
 ritis nec a-
 lijs patro-
 rum.

Si igitur, ut hoc loco Augustinus uir sanctus
 ipse fatetur, plena charitas in hac uita in nullo Sane-
 cto est, & ex hoc uitio non est iustus in terra, qui
 faciat bonum & non peccet, quo igitur modo Sane-
 cti suis operibus & meritis, quae etiam quia plena
 & perfecta in hac uita non sunt, peccata sunt, salua-
 uari possunt, aut illis etiam alijs ad salutem suffra-
 gari?

Iusticia
 piorum.

Neque enim certe per peccata quis saluabitur.
 Erit igitur iusticia & salus nostra, sola fiducia mi-
 sericordiae, quod, iuxta promissionem, Deus, pro-
 pter filium mediatorem, nobis non sit imputaturus
 peccata, sed iusticiam & uitam aeternam gratis don-

Gregorius naturus.

Bona nos
 tra.

Sic & beatus Gregorius in fine moralium in-
 quit.

DOCTRINA IUSTIFIC:

quit, Quis inter ista remanet salutis locus, quando nequaquam
& mala nostra, pura mala sunt, & bona nostra, quae pura a bonis
nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt?
sunt?

Si igitur nequaquam pura bona sunt, quomodo
modo per illa, uel nobis uel alijs salutem mereri
possumus? Ideo recte inquit Paulus, Ut omne os ob-
struatur, & reus fiat omnis mundus Deo, Item,
Conclufit Deus omnia sub peccatum, ut omnium miseretur.

Sic & Iob ait, Verebar omnia opera mea, sciens,
quod non parceres delinquenti. Ecce uir sanctus (in-
quit Gregorius) in omnibus, non malis (quae non fa-
ciebat sanctus, ut testatur Dominus de eo in princi-
pio libri) timet & deliquisse se sentit ac minus fecisse.

Hieronymus lib. 2. aduersus P
lagianos Psalm 32.

DIXI pronuntiabo aduersum me iniustici-
am meam Domino, et tu dimisisti impietatem
cordis mei. Pro hac (impietate) orabit ad te Omnis
sanctus &c. sanctus est, quomodo orat pro iniqui-
tate? Si iniquitatem habet, quomodo sanctus appella-
tur? Iuxta illum uidelicet modum, qui & in alio loco
scribitur, Septies in die cadit iustus & resurget.

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Iusti indige-
rent Dei
miserico-
rdia.

Et ibidem paulo infra, Certe iustus est qui in die iudicij uix saluatur. Saluaretur autem facile si nihil in se haberet macule, Ergo iustus est in eo quod floret multis uirtutibus, & uix saluatur in eo, quod in quibusdam Dei indiget misericordia.

Ibidem pro nihilo (inquit) saluos faciet eos, haud dubium quin iustos, qui non proprio merito, sed Dei saluantur elementia.

Item, in aeternum misericordia edificabitur. Nullum enim tempus est, quo non edificetur misericordia in singulis quibusq; Sanctorum & his, qui de peccatis transeunt ad uirtutes.

Omnis cre-
atura indi-
get Dei mi-
sericordia iecta est, & indiget misericordia eius.

Item, Vnde & nos dicimus esse iustos, Sanctos uiros, & post peccata placentes Deo, non suo tanto merito, sed eius elementia, cui omnis Creatura sub-

Idem lib. I. aduersus Pelagianos.

Iusticia no-
stra, non
ex merito,
sed Dei mi-
sericordia

TUNC iusti sumus, quando nos peccatores sciamur, Et iusticia nostra, non ex proprio merito, sed ex Dei consistet misericordia.

Item haec est hominis uera sapientia, imperfectum

DOCTRINA IUSTIFIC:

imperfectum esse se nosse, atq; (ut ita loquar)
Cunctorum in carne iustorum imperfecta
perfectio est.

Augustinus de uerbis Apostoli,

Sermo: 15.

PRO nihilo, inquit, saluos facies illos, Quid est Deus salo
pro nihilo saluos facies? Nihil in eis inuenis uat gratis
unde salues, & tamen saluas. Gratis das, gratis
saluas. Omnia merita precedis, ut dona tua conse-
quantur merita tua. Proxus gratis das, gratis sala-
uas, qui nihil inuenis unde salues, & multum inue-
nis unde damnes.

Augustinus in Enchiridio,

Cap. 107.

VNDE & ipsam uitam aeternam, que certa Vita aet
merces est operum bonorum, gratiam Dei ap- na gra
pellat Apostolus, stipendium enim peccati, inquit, tia Dei.
mors, gratia autem Dei, uita aeterna in Christo Iesu
Domino nostro &c. Gratia uero nisi gratis sit, gra-
tia non est. Intelligendum est igitur etiam
ipsa hominis bona merita, esse Dei mun-
dera, quibus cum uita aeterna reddis

DE MERITIS SANCTORVM DE
tur, quid nisi gratia pro gratia reddi-
tur?

Idem Psalm. 60. Vniuersæ uie [Domini misere-
ricordia & ueritas. Misericordia dicitur, quia non
merita nostra attendit Deus, sed bonitatem suam, ut
peccata nobis omnia dimitteret, & uitam eternam
promitteret. Veritas autem, quia non fallit, reddere
que promisit.

Idem lib. 1. Retract. Omnia mandata imple-
tur, quando quicquid non impletur, ignoscitur.

Idem lib. Confessionum 9. Vt hominum uita
quantumcumlibet laudabili, si remota, misericordia
iudicetur.

Ambrosius de uocatione Gentium.

Sola fide
sine operū
meritis sal-
uamur.

HOC constitutum est a Deo, ut qui
credit in Christum, saluus sit sine op-
ere, SOLA fide, gratis accipiens rem-
issionem peccatorum.

Chrysostomus Homilia 3: in

Matth. Cap. 1.

NOLI te putare quicquam fecisse, cum sece-
ris, & plenissime cuncta fecisti.

Et

DOCTRINA IUSTIFIC:

Et paulo infra, Vis agnoscere quemadmodum
uer. e Deo gratiæ referantur? Audi tres pueros in
medio ignis loquentes, peccauimus, iniquè gessimus,
iustus es Domine in omnibus quæ fecisti nobis, quo-
niam in uero iudicio omnia induxisti super nos, Hoc
est, enim referre gratias Deo, peccata ei propria con-
fiteri, & mille se aliquis reum fateatur malorum,
& tamen nulla pro his indigna se arbitretur ferre
supplicia &c.

Noli ergo mercedem reposcere, ut merearis ac-
cipere. Tu saluari te Dei gratia confitere, ut se ille
tibi debitorem fateatur, nec modo pro operibus tuis,
uerum etiam pro hac gratia humiliq; sententia.

Idem de muliere Chananea, Homelia 16. Mi-
serere mei, Non inquit, habeo conscientiam bonorum
operum, nec rectæ uitæ fiduciam, ad misericordiam
confugio &c. Vide locum supra citatum.

Gregorius in Ezech. libro 1.

Homelia 7.

IUSTVS igitur aduocatus noster, iustos nos de-
scendet in iudicio. Quia et nosmetipsos cognosci-
mus & agnoscimus iniustos. Non ergo in fle In Christo
tibus, non in actibus nostris, sed in ad- confiden-
uocati nostri, allegatione confidamus. dum.

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Basilii in sermone de Humi-
litate.

SOLA
FIDE.

DICIT autem Apostolus, Qui gloriatur, in
Domino gloriatur. Hæc est enim perfecta
& integra gloriatio in Deo, quando neq; propter
iusticiam suam aliquis effertur, sed intelligit se in-
digere uera iusticia *ἡ δὲ μόνη τῆ ἐν ἐξ ἁγιστοῦ*
ἁδικασίῳ μενῶν, Fide autem SOLA in Christum ius-
tificari.

Bernhardus in Annunciatione Be-
ate Mariæ Sermo: 1.

SPIRITVS ipse perhibet testimonium spiritui
nostro, Porro hoc testimonium in trib. consistere
credo.

Necesse est enim primo omnium credere, quod
remissionem peccatorum habere non possis, nisi per
indulgentiam Dei.

Deinde quod nihil prorsus habere queas operis
boni, nisi & hoc dederit ipse.

Nullum
meritum
tunc eter-
ne.

Postremo, quod aternam uitam nullis potes
operibus promereri, nisi gratis detur & illa.

Et ibidem mox infra. Neq; enim talia sunt ho-
minum

DOCTRINA IVSTIFIC:

minum merita, ut propterea uita eterna debeat ex
iure, aut Deus iniuriam aliquam faceret, nisi eam do-
naret &c.

Idem super Cantica Sermo. 68.

SIC non est quod iam queras, quibus meritis spe-
remus bona, presertim cum audias apud Pro-
phetam, Non propter uos, sed propter me, Ego fa-
ciam dicit Dominus. Sufficit ad meritum,
scire quod non sufficiant merita.

Ibidem, Merita habere cures, habita data nos-
ueris, fructum speraueris Dei misericordiam, & om-
ne periculum euasisti.

Idem in Psalmum, Qui ha-
bitat &c.

QUONIAM in me sperauit, liberabo eum, Dula-
cissima liberalitas, in se sperantibus non des-
esse. Hoc enim totum hominis meritum, si totam
spem suam ponat in eo, qui totum hominem saluum
facit. Et idem (ut habetur in eius uita) Cum à Sa-
thana Improbis pulsaretur accusationibus ait, fateor
non sum dignus ego, nec proprijs possum meritis
regnum obtinere cœlorum: Ceterum duplici iure
illud

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

illud obtinens Dominus meus, hereditate scilicet patris, & merito passionis: Altero ipse contentus, Alterum mihi donat &c. Cuius dono iure aliud mihi vendicans, non confundor &c.

Dictum
Bernardi.

De hoc S. Bernardo ita refert Gerson in Sermone in die S. Antonij, quem Constantie habuit. Sic oblitus fuerat deuotissimus Bernardus, qui senex in seruitio Dei, dum egrotaret aliquando, gemitat ad Dominum, Vapule, sane, quamtenus miseraris adfecto, qui non reperis in me bonum, quod remuneres. Tempus meum perdidisti, quia perdidisti uixi, pro quo quid agam non habeo, nisi quod cor contritum & humiliatum Deus non despicias.

Consensus
Catholicae
Ecclesiae
de meritis
Sanctorum.

HAec testimonia sacrae scripturae et sanctorum Patrum ideo collegi, ut appareat qui sit consensus Catholicae & orthodoxae Ecclesiae Christi, de doctrina Meritorum, Nullis nempe meritis aut operibus promereri nos posse, ut tollantur nostra peccata, ut detur nobis iusticia, salus & uita aeterna, sed illa gratis ex solius Christi meritis nobis donari, & haec tanta munera, fide accipienda esse.

Qui enim certamina & agones conscientiae experti sunt, illi sentiunt neque in proprijs, neque in
lorum

DOCTRINA IUSTIFIC:

lorum Sanctorum meritis, sed in sola fiducia misericordiae, propter Christum Mediatorem promissae, credenda acquiescere posse, iuxta illud Pauli: Iustificati fide pacem habemus cum Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, non per nostra aut sanctorum merita.

Falsa igitur doctrina Aduersariorum est, qui contendunt Sanctos, non modo suis operibus saluatos, sed & per ea alijs ad salutem suffragari.

Illud tamen negandum non est, imò populo saepe inculcandum est, etsi multum imbecillitatis & sordium in renatis adhuc maneat reliquum, tamen illorum opera iuxta praecepta Dei, & in agnitione Mediatoris facta, quia fide insiti sunt Christo, & iam facti sunt filij Dei & coheredes Christi, adeo placere Deo, quanquam toti Legi non satisfaciant, ut illi propter Christum Pontificem nostrum grata sint sacrificia, & propter illa dari praemia spiritualia et corporalia in hac uita, et post hanc uitam, sicut clare hoc multi loci Scripturae testantur, uidelicet, 1. Timo, 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens uitae, quae nunc est, & futura.

Marci 10. Recipient centuplum in hac uita, sed cum tribulatione, & post hanc uitam, uitam aeternam.

Quae sint
sanctorum
merita.

Idem

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Idem ostendit Parabola de negotiantibus,
Matth. 25. ubi dicitur, Omni habenti dabitur.

Item Matth. 5. Merces uestra copiosa est in caelis, & Rom. 2. Reddet unicuique secundum opera sua.

Est enim certissimum, Deum, qui iudex iustus est pro malis operibus reddere poenas, pro bonis vero premia, cum in hac tum in altera uita.

Sed ex his proxime citatis locis non sequitur, quod inde extruunt aduersarij, nempe remissionem peccatorum, iusticiam, & uitam aeternam deberi nostris operibus, & per illa haec esse promerenda, quae certum est (sicuti supra est ostensum) dari gratis propter Mediatorem in ipsum credentibus.

Manifestum enim est (sicuti Paulus Rom. 4. docet) Hereditatem gratis ex sola promissione creditibus dari, Sola enim fides est, quae nos filios & Heredes Dei efficit, Iohan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius.

Vita aeterna
quomodo
merces
honorum
operum,

Patrimonium autem aeternae uitae tam amplum est, ut non solum sit hereditas filiorum, sed & praenium & merces qua compensantur bona opera pia
operum

DOCTRINA IVSTIFIC:

ortum. Et maius est patrimonium aeternae vitae, quam quod precio nostrorum imperfectorum & contaminatorum meritorum emi possit, sicuti inquit Paulus, Non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, Hanc enim nobis necesse fuit emi precio omnium maximo, morte & sanguine filij Dei.

Commendatur autem inde charitas & bonitas Dei erga nos, quod etiam imperfecta & contaminata nostra opera in agnitione Mediatoris facta & presentibus & aeternis bonis vult ornare, & nobis ea compensare, & multa mala aut mitigare, aut etiam prorsus tollere, quae bonitas Dei nos ad bene operandum invitare debet, ut haec alibi copiosius in doctrina bonorum operum traduntur.

Q Vae loci de meritis Sanctorum citati, ut sunt Exo. 20. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes visitans iniquitatem, & faciens misericordiam in millia, Et Gen. 26. & alij similes falso detorquentur eò, quod propter sanctorum merita remittantur peccata & detur vita aeterna, Sed tales sententiae testantur Deum, vel propter promissiones factas Patribus, vel etiam propter ipsorum bona opera & obedientiam sibi praestitam mitigare poenitentiam

Confutatio locorum qui citantur pro meritis sanctorum

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

poenas, uel bona dare cum ipsis, tum alijs & ipsorum posteris in hac uita, tueri Ecclesiam, seruare Rem-pub. &c. Vt 3. Reg 19. dicitur. Protegam urbem hanc, & saluabo eam propter Me, & propter Dauid seruum meum.

Hoc testimonium aduersarij quoq; ad merita Sanctorum detorquent, quasi urbs seruata sit propter merita Dauidis, cum Deus clare dicat, saluabo urbem propter Me, id est, Propter Ecclesiam & templum, propter promissiones editas.

Hierosoly
ma sedes
Dei. Erat enim Hierosolyma sedes Dei, quam iuxta promissionem, usq; ad nouum regnum Christi Domini stare necesse erat.

Addit autem & propter Dauid seruum meum. Quia illi facta erat promissio 2. Reg. 7. Stabiliam thronum regni eius usq; in sempiternum. Nam quamquam postea Hierosolyma sit euersa, tamen thronus regni Dauidis in Christo mansit, manebitq; in sempiternum.

Debuit autem hic thronus etiam corporaliter manere usq; ad aduentum Christi ut sonat promissio. Non auferetur Sceptrum de tribu Iuda, & Dux de femore eius, donec ueniat, qui mittendus est &c.

Locus ex 41. Cap. Ezechielis ibidem citatus
profus

DOCTRINA IUSTIFIC:

proorsus contrarius est ipsorum opinioni, ut textus manifeste ostendit, Sic enim ibidem scriptum est: Si fuerint tres uiri in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, ipsi iusticia sua liberabunt animas suas, hoc est, illis, sicuti Noe, Loth, & alijs parceretur, cum accensa fuerit ira Dei, sed illi non poterunt suffragari relique impiæ multitudini &c.

Citatur locus Danielis 3. ex cantico trium puerorum, ad stabiliendam inuocationem & merita Sanctorum, cum clarum sit ibi non inuocari sanctos, & rogari, ut propter ipsorum merita, sed propter promissiones, factas patribus, Ecclesiam & pios seruare uelit Deus, Hæc enim sunt uerba: Ne quæsumus tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum neq; auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, et Israel sanctum tuum, quia locutus es, pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas cæli &c.

STatuat igitur pia mens sibi remitti peccata, se recipi, exaudiri, & seruari non propter suorum aut ullorum Sanctorum meritorum dignitatem, sed gratis propter solum mediatorem Dominum nostrum Iesum Christum, & hoc ideo, ut

Cur credendum sit nos gratis propter Christum iustificari.

iuue.

DE MERITIS SANCTORVM DE

suus honos reddatur Christo, & conscientia firmam consolationem in agone habere possit, & ut retineatur discrimen Legis & Euangelij, & uera inuocatio sine hesitatione prestari possit.

Sic Daniel Propheta & uir sanctissimus inuocans Deum non nititur dignitate suorum meritorum, sed solo Mediatore, ut Danielis 9. Non in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis, Exaudi Domine, placare Domine, attende & fac, Ne morieris PROPTER DOMINVM Deus meus &c.

Sciunt autem pie mentes etiam hoc, quod sentiti propter unius aut paucorum scelera multi puniuntur, ut propter Dauidis peccatum plebatur populus, & propter paucorum scelus tota pene tribus Benjamin deletur, Iudicum 19. & 20. Sic & propter paucorum iusticiam multis saepe benefacit Deus, quae res studium bene operandi in nobis excitari debet.

Quaquam autem Sanctorum opera, multa communia bona in hac uita impetrent etiam alijs, cum illa ad iustificationem & ad uitam eternam promerendam alijs applicari non possunt, ut supra ostensum est, cum illa ne nobis quidem ad iusticiam promerentur.

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Hæc de Sanctorum meritis hoc loco breuiter
monuisse satis sit, Nunc nobis redeundum est ad con-
suetudinem aliorum locorum, quibus inuocationem
sanctorum aduersarij confirmare conantur.

CONFVTATIO ALIO-
rum locorum de inuocatione
Sanctorum.

Matth. 25. Quicquid fecistis uni
ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis,
Ergo inquit honor exhibitus Sanctis exhibetur
Deo, sed quis non uidet Christum loqui, eo loco, de
Sanctis, qui hic in terra sunt, iuuandis, non de mor-
tuis inuocandis?

Accumulantur præterea multæ sententiæ quibus
probant, & Angelos & Sanctos orare pro nobis, ad
quæ loca omnia supra respondimus, quod etsi orent
pro nobis, non tamen inde cogi posse, ut ideo sint in-
uocandi. Idem quoq; respondemus ad patrum dicta,
quibus ostendunt Sanctos pro nobis orare.

Restat locus Lucæ 16. Facite uobis amicos de
mammona iniquitatis, ut cum, defeceritis, recipiant
uos in æterna tabernacula. Hæc sententia uidetur
hoc uelle quod Sancti propter nostra bona opera, nos
in ætere

DE MERITIS SANCTORVM ET DE
inuocandi. Idem quoq; respondemus ad patrum d^{ic}
t^{as}, quibus ostendunt Sanctos pro nobis orare.

Restat locus Lucæ. 16. Facite uobis amicos de
mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant
uos in æterna tabernacula. Hec sententia uidetur
hoc uelle quod Sancti propter nostra bona opera, nos
in æternam uitam recipiant, Quæ si uera sunt stabili-
liuntur nostra merita & simul inuocatio Sancto-
rum.

Primum autem certum est nos non propter nos-
tra merita recipi & saluari, sed gratis propter me-
diatorem & propter illius solius merita, ut supra
pluribus ostensum est.

Deinde certum & manifestum est & illud, non
Sanctos, sed solum Deum recipere nos in æterna ta-
bernacula, hoc est, dare salutem & æternam uitam,
(Sic enim quidam æterna tabernacula interpretan-
tur) hoc enim nullius creature, sed solius Dei opus
est, Id quod Parabola Matth. 25. de decem Virgini-
bus docet, & 1. Petri 4. dicitur, iustum uix salu-
uari. Item Iohan. 3. Nemo ascendit in cælum
nisi, qui descendit de cælo, filius hominis qui est
in cælo. Opus igitur hæc sententia interpre-
tatione.

Initio

DOCTRINA IUSTIFIC:

Initio uerissimum est, quod quanquam bona opera non sint causa, cur iustificemur & recipiamur, tamen ideo necesse est illa a renatis fieri, ut sint testimonia uera & internae iusticiae, quae coram iudicio Dei ex sola fide in Christum est, sicuti inquit Christus, Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uideant opera uestra bona, et glorificent Patrem uestrum, qui in caelis est.

Cur et ad
quid bona
opera sint
necessaria

Lux in cordibus piorum accensa, est fides & uera agnitio Dei, quae ubi est, iam statim propter Mediatorem, quem fides amplectitur, a Deo Patre recipimur, iustificamur & donamur aeterna iusticia & uita gratis, iuxta illud, Iustificati fide pacem habemus erga Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum.

Modus ius
tificationis

Sed hanc lucem coram Deo in corde, per agnitionem Mediatoris lucentem, necesse est quoque lucere coram hominibus per bona opera, ut homines bonis operibus a nobis adfecti, fiant nobis amici ei, hoc est, testentur nos uere renatos & esse uere filios Dei, & ita patrem in caelis propter nos glorificent, Hoc est quod ait, facite uobis amicos de maona iniquitatis, Et loquitur Christus, non de Sanctis qui sunt in caelis, sed qui sunt in terra, illos uult conciliari & adiungi nobis nostris officijs, ut sint amici & testes nostri, quod cum ipsis simus uera & uiua

Lux fidei
lucere deo
bet coram
hominibus

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Sancti in membra Ecclesie, Sancti enim mortui & in celo terra. cum Christo uiuentes, non opus habent nostra manumona ope aut operibus, illi cum uiuerent, suos habuerunt, qui per mammonam iniquitatis eos sibi testes adiunxerunt.

Deinde & hec uerba. Ut recipiant uos in eterna tabernacula, opus habent interpretatione. Hoc recipere nihil aliud est, quam quod sancti in hac uita nostris beneficijs adfecti, testantur cum in hac uita tum in altera, nos dignos fructus poenitentiae fecisse, & nos non fuisse arbores malas, sed fragiferas, sicuti Christus in extremo iudicio, & suo & talium miserorum nomine, testis erit, Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & detistis mihi bibere &c.

Recipere
eterna ta
bernacula

Postremo, Aeterna tabernacula intelligatur non tantum aeterna uita, sed & Ecclesia in hac uita, in qua, aeterna uita, in uera agnitione Dei et nouitate uitae, inchoatur, ut inquit Christus Ioan. 17. Hec est uita aeterna, ut cognoscant te solum Deum uerum & quem misisti Iesum Christum.

Mirum autem est quomodo se S. Augustinus in hoc dicto explicando lib: 21. Cap. 27. de ciuitate Dei torserit, Sic enim ibi inquit, Est quidam uita
modus

DOCTRINA IUSTIFICAT:

modus nec tam malus ut his qui eam uiuunt, nihil pro-
 sit ad capessendum regnum caelorum, largitas Eleec-
 mosynarum, quibus etiam iustorum sustentatur in-
 opia, & sunt amici, qui in tabernacula aeterna sus-
 ceipiunt, nec tam bonae, ut ad tantam beatitudinem
 adipiscendam eis ipsa sufficiat, nisi eorum meritis,
 quos amicos fecerint, misericordiam consequantur
 &c.

Et Paulo infra, Sed quis iste sit modus & quae Augusti-
 sint ista peccata, quae ita impediunt peruentionem ad nus dubia
 regnum Dei, ut tamen sanctorum amicorum meri- an sanctos
 tis impetrent indulgentiam, difficilimum est inueni- rum meri-
 re, periculosissimum definire, Ego certe usq; ad hoc ta nobis
 tempus, cum inde satagerem, ad eorum indagine. possint sus-
 perucire non potui. fragari. |

Cum igitur, etiam ipsius S. Augustini testimo-
 nio, periculosissimum sit definire, quod propter san-
 ctorum merita impetretur indulgentia, acquiesca-
 mus in solius Christi meritis, quae & certa sunt & in
 agone conscientiae nobis sola sacra debent esse an-
 chora.

Libet autem in fine huius loci de Inuocatione
 Sanctorum, adijcere uerba Ioannis Eccij, qui-
 bus in Enchiridio suo hunc eundem locum tantus

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Eccij testi Patronus, & quasi prima & potissima Columna
monium Papatus, concludit, ex cuius ipsius defensione &
de inuoca confessione apparet, inuocationem sanctorum nihil
tione Sans esse quam commentum humanum, Sic enim inquit
ctorum.

Explicite non est præcepta sanctorum inuoca
tio in sacris literis, Non in ueteri Testamento, ubi
populus alioqui erat propensus in Idolatriam, & Pa
tres erant in limbo nondum beati, Esa. 63. Abra
ham nesciuit nos, Israel ignorauit nos.

Sub Euangelio etiam non fuit præcepta, ne gen
tiles conuersi crederent se iterum induci in cultum
terrigenarum, ut pro ueteri more sanctos, non ut
Patronos, sed ut Deos adorassent, sicut Lycaonia,
Paulo & Barnabæ sacrificare uolebant.

Porrò si Apostoli & Euangelistæ docuissent
Sanctos uenerandos, arrogantie datum eis fuisset, ac
si ipsi post mortem gloriam illam quæsiuissent. Nolu
it ergo Spiritus sanctus expressis scripturis docere uo
nerationem Sanctorum, sed eiusmodi firmatos in fide,
de, docuit per miracula & Sanctorum auxilia, fuis
ad eos precibus, illos uenerandos, quamuis dispari
cultu à Deo, qui latria colendus est, sicut Maria Hyp
perdulia, & Sancti Dulia, quæ extense etiam adorac
tio dicitur.

DOCTRINA IUSTIFICAT.

Hoc loco precipue obseruandum est, quod Ec-
clesiæ Patronus Romani Pontificis, claris uerbis ipse
fatetur, Spiritum sanctum noluisse expressis scriptu-
ris docere uenerationem sanctorum, Certum autem
est nullum cultum placere Deo, nisi ab eo præceptum
& mandatum, iuxta illud, Ne feceritis quod bonum
uisum fuerit in oculis tuis, sed quod ego præcipio ti-
bi, Et Matth. 15. Frustra me colunt docentes do-
ctrinas & mandata hominum, Cultus enim est opus Quid sit
cultus.
& Deo expressis uerbis præceptum, quo in agnitione
Mediatoris, fide nempe prælucente, se coli & hono-
re adfici uult Deus & præstari sibi obedientiam.

Quia autem, etiam aduersariorum testimonio
constat inuocationem mortuorum Sanctorum non
præceptam diuinitus, ergo manifestum est, huma-
num esse inuentum.

Ostendimus autem supra unde illa Sanctorum
inuocatio in Canonem Missæ irrepserit, nempe ex
illa ueteris Ecclesiæ consuetudine, quæ ante Coenam
dominicam, memorias Sanctorum Martyrum celes-
brare ideo solebat, ut in persecutione Ecclesiæ, illo-
rum exemplo infirmiores confirmarentur ad confes-
sionem caelestis doctrine & similia certamina sube-
unda &c. quæ supra copiosius sunt tractata.

DE MERITIS SANCTORVM (ET DE

Nunc ueniendum est ad quartam Canonis partem cuius hæc sunt uerba.

QUARTA CANONIS
PARS.

HANC igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine ut placatus accipias, diesq; nostros in tua pace disponas, atq; ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari, per Christum Dominum nostrum, Amen.

HIC ITERVM CONSYDERA stulticiam, seu potius impietatem sacrificuli, qui panem & quidem nec dum consecratum, offerri Deo Patri, propter tres causas, ut placatus, & meritis Sanctorum, & his donis pacem & corporalia bona donet, deinde etiam æterna, liberationem nempe ab æterna damnatione, & donationem uitæ æternæ, quæ bona non propter nostras oblationes aut merita, sed propter solam oblationem & meritum Christi placatus Pater, gratis credentibus donat.

DOCTRINA IVSTIFIC:

bus donat, sicut Rom. 6. inquit Paulus, Stipendia peccati mors, donum autem Dei uita eterna, in Christo Iesu Domino nostro.

SEQVITVR ORATIO.

QVAM oblationem tu Deus in omnibus quæsumus bene & discretam, adscri & ptam, ra & tam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi.

Græcus Canon sic habet ἔτι προσφέρω μὲν σοι πῶν λογικῆν τὰν τεκν, καὶ ἀναιμάκτου λατρείαν, Etiam offerimus tibi rationale hoc & incruentum obsequium. Item paulo infra τοῦ μὲν ἕξτορ τῶν τιμίον σῶμα τῷ χριστῷ σου, fac panem hunc preciosum corpus Christi tui.

Mirum autem est, cum supra aliquoties panem & uinum, nondum factum corpus & sanguinem Christi obtulerit, ut hostiam immaculatam, pro peccatis & offensionibus populi, pro redemptione animarum, quod hic primum petit illam oblationem

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

tam antea aliquoties factam, & Deo patri exhibetur
benedici, adscribi, ratam haberi &c. Ita adparet
autorem Canonis omnia sine iudicio confudisse.

Vide autem hic iterum impietatem, Petit filium
Dei quem se oblaturum Deo Patri existimat, benedici
ei, adscribi, ratam haberi &c. cum is ab eterno sit
benedictus, & per illum & in illo omnes benedicantur
& ad consortium eterne vite adscribantur
sicuti sonat promissio, In semine tuo benedicentur
uniuersae cognationes terre.

Deinde adduntur hic characteres crucis tres,
quarum uirtute, stolidi putant panem & uinum
transmutari in corpus & sanguinem filij Dei.

Quaquam autem uerum sit non omnem panem
sed accipientem benedictionem, Christi corpus
esse, tamen sciendum est, non propter characteres
illos, sed propter promissionem & institutionem
suam, & propter usum Sacramenti adesse uere
Christum.

Hanc precationem sequuntur in Canone
uerba promissionis, seu institutionis Coenae Domini
ticae.

Qui pridie

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

QVI pridie quàm pateretur, accepit panem in sanctas ac uenerabiles manus suas, & eleuatis oculis in cœlum, ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, bene ✠ dixit, fregit deditq; discipulis suis dicens, Accipite & manducate ex hoc omnes, Hoc est enim corpus meum &c.

IN his uerbis primum hoc obseruandum est, quod præcipua uerba, quibus fides sumentium Sacramentum, confirmatur & erigitur, omissa sunt, nempe hæc (Quod pro uobis traditur) ut sumentes meminerint, se hunc panem, qui est corpus Christi, tanquam certissimum pignus gratiæ & reconciliationis factæ, recipere, cum corpus Christi pro ipsis reconciliandis sit traditum in mortem &c. in quibus uerbis uis & præcipuus usus Sacramenti ostenditur, quæ fraude Diaboli ideo sublata sunt, ut uerus Sacramenti usus, qui in fide consistit, obscuraretur, & homines existimarent non fide propria, sed tantum sacrificuli opere, sibi applicari Christi beneficia, cum nulla applicatio, nisi per fidem propriam, hic fieri possit.

*Vsus Sacramenti
& eius applicatio*

Deinde

DE MERITIS SANCTORVM ET DE

Deinde de poculo Domini clavis & manifestis
uerbis dicitur, Accipite & bibite ex eo omnes, &
tamen contra hanc manifestissimam institutionem
Christi, Romane Ecclesie Episcopi, propria auto-
ritate ausi sunt à poculo Domini arcere (ut uocant)
Laicos.

Verba promissionis, seu ut ipsi uocant, consec-
rationis, sequitur hæc precatio.

VNDE & memores Domine, nos
serui tui, sed & plebs tua sancta,
Christi filij tui Domini nostri, tam beatæ
passionis, nec non & ab inferis resurrectio-
nis, sed & in cœlos gloriosæ ascensionis,
offerimus præclaræ Maiestati tuæ, de tua
is donis ac datis hostiam ✠ puram, hostiam
am ✠ sanctam, hostiam ✠ immaculatam,
panem ✠ sanctum uitæ æternæ, et calicem
✠ salutis perpetuæ.

QVI fuerit mos ueteris Ecclesie
ostendimus supra, nempe quod populus, tum
cum ad sacra conueniret, in usus pauperum, solitus
sit ad mensam Domini offerre panem, uinum & alia,
ex quibus postea Sacerdos partem panis & uini, ad
consecrationem

DOCTRINA IUSTIFIC:

consecrandum & distribuendum desumebat, sicuti Vocat Sa^s
 ex Cypriano liquet, qui diuitem, nihil ad mensam crificium,
 domini offerentem, pauperibus offerentibus, obiur^s oblationē
 Gat, Quid inquit, Corbonam omnino non respicis, panis &
 in dominicum sine sacrificio uenis, qui partem de sa^s uini-
 crificio, quod pauper obtulit, sumis &c.

Reliqua uero oblata, distribuuntur inter pau^s
 peres, quæ distributio antequam fieret, prius Sacer^s
 dos, nomine offerentium & totius Ecclesiæ agebat
 gratias Deo, quod uictum & cetera bona corpo^s
 ralia humano generi ex sua liberalitate impertis
 ret, & oblata à populis dona, in conspectum Dei &
 populi quasi offerens, hoc est, gratias pro ijs agens,
 ducebat seu eleuabat, unde & nostra eleuatio in usu
 cene Domini remansit in Ecclesia, Ideo & hæc uer^s
 ba in græco Canone leguntur, τὰ δὰ ἐκ τῶν δῶν
 σοι προσέφομεν, quæ in latinum Canonem trans^s
 lata ex illo ueteri ritu apparet, Offerimus de tuis do^s
 nis ac datis, id est, ex his donis, quæ primum per te
 sunt data, et iam hic à pijs in pauperum usus oblata,
 offerimus inquam tibi, hoc est, gratias agimus, quod
 illa nobis larga manu ad hanc corporalem uitam sus^s
 tentandam suppeditas. Offerimus item pro donata
 nobis in salutem, passione, resurrectione & ascen^s
 sione gloriosa filij tui &c.

Preces

DE QUARTA CANONIS PARTE

Preces enim, gratiarum actiones & laudes, more scripturae, uocabant sacrificia & oblationes, Hæc enim sunt græci Canonis uerba, Tua ex tuis tibi offerimus in omnibus & per omnia, te glorificamus, te benedicimus, tibi gratias agimus Domine, & deprecamur te Deus noster. Item, Etiam offerimus tibi rationabile hoc & incruentum obsequium, & quaesumus & deprecamur & supplicamus & petimus, demitte Spiritum tuum sanctum super nos & super apposita munera ista &c. Et in Missa Basilij extat hæc oratio pro offerentibus munera ad aram communionis.

Μνησθητι κυριε των τα δωρα σοι ταυτα προσκομισαντων, και υπερ ων, και δι ων, και εφ' οισ ευτα προσκομισαμ.

Observabis autem in prioribus uerbis, quæ ex Canone græco sumpta sunt, offerri, hoc est, gratias agi pro rebus ad aram oblatis, non tantum à Sacerdote, sed & à plebe, ideo hæc oblatio, hoc est, gratiarum actio, non solius Sacerdotis, sed & plebis est.

Apparet autem posteriora uerba, quæ in Latino Canone subiiciuntur, Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum uitæ
eternæ

DOCTRINA IVSTIFIC:

eternae, & calicem salutis perpetuae, ab aliquo in-
docto & superstitioso esse adiecta, qui non preces et
gratiarum actiones, sed filium Dei offerri putabat,
id quod nullius hominis, sed solius filij Dei est, qui
ut Græcus Canon habet, est $\pi\rho\sigma\sigma\phi\acute{\epsilon}\gamma\omega\rho\ \eta\gamma\epsilon\ \pi\rho\sigma\sigma\phi\acute{\epsilon}\gamma\omega\rho$
 $\phi\acute{\epsilon}\rho\omega\ \mu\epsilon\lambda\ \theta\epsilon\omicron\upsilon$ offerens & oblatio.

Hic enim Pontifex & hostia, ut Ephe. 5. dicitur,
Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, &
hostiam Deo in odorem suavitatis. Et Heb. 9. Chris-
tus Pontifex per proprium sanguinem introiit se-
mel in sancta, & semetipsum obtulit immaculatum
Deo &c. Et Cap. 30. Sanctificati sumus per obla-
tionem corporis Iesu Christi semel &c.

Cogita autem quanta sit blasphemia sacrificio-
rum, affirmantium, se filium Dei in Missa pro peccatis
populi, pro redimendis animabus offerre, cum
Christus semel & unica sui oblatione nos sanctificas-
sit, & redemerit, quasi uero oblatio ipsius Christi
non sufficiat, nisi & Sacerdotis oblatio accedat.

Tales igitur missatores contumeliosi sunt
in passionem, mortem &
resurrectionem
Christi.

Seq̄itur

DE QUARTA CANONIS PARTE.
SEQVITVR IN
CANONE.

SVPRÀ quæ propicio ac sereno uultu respicere digneris, & accepta habere, sicut accepta habere dignatus es, munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ Abrahamæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Hanc precationem, si de filio Dei, quem se sacrificuli offerre affirmant, intelligas, sicuti sentiunt omnes assertores Missæ, nihil potest horribilius cogitari.

1. Pet. 2. Precatur enim Sacerdos homo miser & peccator, ut Deus Pater, unigenito filio, qui solus peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, tanquam peccatori uelit esse propicius, & cum sereno uultu respicere, & habere acceptum, sicuti munera Abelis &c. Cum tamen uox Dei Patris, de cælo sonans, testetur hunc esse dilectum filium suum in quo delectetur, sine quo nihil potest esse gratum et acceptum Deo patri, sicuti **1. Petri. 2.** dicitur.
Ceterum

DE QUARTA CANONIS PARTE.

Caterum, certum est hanc precationem siue à Scholastico, siue à quocunq; consarcinateore, ex Missa Basilij in latinam Ecclesiam non sine corruptione translata esse, sic enim in græca Basilij Missa hæc leguntur.

RESPICE super nos ó Deus, super hunc cultum nostrum & accipe hunc, sicut accepisti munera Abel & Sacrificia Noe &c. Intelligit autem per λατρείαν seu cultum, preces, gratiarum actiones, laudes, Elemosynas & oblationes munerum ad aram, & totam illam εὐχαριστίας actionem.

Ideo etiam subijcitur, Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum, in conspectum diuinae Maiestatis tuæ, sicuti et Græcus Canon habet, προσδεξαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέησην, καὶ πρόσαγαγε τῷ ἁγίῳ σου θυσιᾶς κείνης &c.

Verum nostri sacrificuli intelligunt hæc uerba, non de precibus & gratiarum actione, sed de pane & uino conuersis in corpus & sanguinem Christi, quæ si per Angelum perferantur in Altare caeleste, quid ipsis reliquum erit, de quo comedant & bibant &

DE MERITIS SANCTORVM

Et bibant? Ita stolidi ipsi ignorant quid petant aut
in illa actione Missæ agant.

Postremo sequitur commemoratio seu precatio
pro mortuis, Nam de cæteris partibus sequentibus
brevitatis causa nihil dicam. Sunt autem hæc pre-
tationis uerba:

MEMENTO etiam Domine famulorum famularumq; tuarum
N. qui nos præcesserunt cum ligno fidei,
& dormiunt in somno pacis, Ipsos Domine & omnibus in Christo quiescentibus,
locum refrigerij, lucis & pacis ut in-
dulgeas deprecamur, Per eundem Christum
Dominum nostrum, Amen.

RECTE hoc loco piæ memoriæ
in consutatione Canonis, inquit Lutherus,
Orat pro dormientibus in somno pacis, & quiescentibus
in Christo, & habentibus signum fidei, Si quiescunt
in Christo, nonne insanis, qui pro ipsis intercedis?
Quomodo eis indulgebitur locus refrigerij & pacis,
cum iam nunc pace & quiete fruantur? Ita quid dicant
nescientes, omnia inuoluunt mendacijs.

ANNE

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR:

AN NECESSE SIT
ORARE ET OF-
FERRE PRO

mortuis, & an sit purgatorium.

SED HIC AGITATUR

Quaestio, Vtrum necesse sit orare & offerre pro mortuis, & utrum sit Purgatorium?

Supra aliquoties dictum est, prodesse ad dijudicationem controuersiarum Ecclesiasticarum, tenere ritus ueteris Ecclesiae, ex quibus non recte intellectis multi posterioribus temporibus superstitiosi cultus nati sunt.

Fuit apud Ethnicos mos, ut in diebus nataliis & in funerum pompis, epulae darentur populo, & praesertim egentibus.

Quin etiam cibus & potus ponebatur super tumulos defunctorum, quem ritum Augustinus Sermone 15. de Sanctis, grauibus uerbis taxat, Miror inquit, cur apud quosdam infideles hodie, tam perniciosus error increuerit, ut super tumulos defunctorum cibus & uina conserant, quasi egressae corporibus animae, carnales cibos requirant &c.

DE QVARTA .

Hic mos ex gentilitate, duravit etiam aliquan-
diu apud eos, qui ex gentibus ad Christum conuersi
erant. Ideo ibidem inquit Augustinus, Cessate fra-

Animas tres ab hoc gentili infidelitatis errore. Animæ enim
piorum es sanctæ quæ in hoc seculo, aut per uitæ innocentiam
se cum pura sunt, aut pœnitentiæ satisfactione purgantur,
Christo, à saluatore nostro recipiuntur, & cum eo esse cre-
non in pur dende sunt, secundum Apostoli dictum, Cupio dis-
gatorio. solui, & esse cum Christo.

Hic igitur mos apud Christianos, ut supra quoq;
ostensum est, correctus & emendatus est hoc modo,
ut in templum & ad aras in cœna Domini & in fun-
neribus fierent oblationes panis, uini, & aliarum
rerum in usus pauperum.

Ac in funeribus quidem hic mos seruabatur, ut
non modo pauperibus distribuere oblationes pa-
nis & uini, oblata ab amicis defunctorum, sed &
preces & gratiarum actiones, & funebres oratio-
nes in cœtu publico fierent.

Vetus cœ-
remonia
in funeris
bus.

PRincipio enim sicut hæc à Dios-
nyso in Hierarchia Ecclesiastica describun-
tur, Sacerdos defuncti exuias in templo ante sa-
crarium statuit, & ibi in cœtu populi, nomine totius
Ecclesiæ gratias agit Deo æterno Patri Domini nos-
tri Iesu Christi, quod per mortem & resurrectio-
nem

CANONIS PARTE.

nem filij sui; destruxerit eum, qui mortis habebat imperium, id est, Diabolum, & per eum donauerit credentibus in ipsum uitam & immortalitatem.

1.

Peraeta gratiarum actione canuntur à Sacerdote & Choro aliquot sacri Psalmi.

2.

Tertio leguntur de resurrectione mortuorum & promissione uitæ æternæ, certi loci ex scriptis Prophetiis & Apostolicis, qui enarrantur & exponuntur populo.

3.

Quarto dimittuntur Catechumeni ex templo

4.

Quinto, habetur commemoratio Sanctorum defunctorum in Christo, & huius euocati ad consortium cœlestis uitæ, in qua commemorat sanctorum & huius defuncti uirtutes, constantiam in professione fidei, timorem & amorem Dei, castitatem, studium uerbi Dei, officia charitatis, patientiam, & ceteras uirtutes, & ostendit eum in uera poenitentia, agnitione, confessione, & ardenti inuocatione filij Dei ex hac uita ad Christum migrasse, ac circumstantes hortatur, ut horum sanctorum fidem & uirtutes imitentur, & tales exitus ex hac uita petant à Deo.

5.

Postremò adstans pheretro Sacerdos, precatur Deum, ut huic defuncto, omnia peccata, per infirmitatem humane naturæ commissa, propter filium suum

6.

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR.

uum dimittat, & eum in luce statuat & regione uiuorum, in sinibus Abrahe, Isaac & Iacob, in loco ubi non sit dolor, tristitia & gemitus. Post hanc orationem ualedicit & bene precatur defuncto, ac idem pariter omnes adstantes faciunt, deinde super defunctum funditur oleum, & exuuie in honesto loco collocantur.

Ex hac ueteris Ecclesie funebri ceremonia ortum est postea, ut & in coena dominica fieret memoria defunctorum, sicut & S. Augustinus libro 9. Confessionum Cap. 12. & 13. de matre sua refert, eam, memoriam sui ad altare fieri, desiderasse, talia etiam commemorat in libro de cura pro mortuis gerenda.

Sed haec mortuorum memoria seu commendatio, non ita fuit superstitiosa sicuti hoc tempore. Hosteni enim sacrificuli, dicunt se offerre corpus & sanguinem Domini pro uiuis & mortuis, pro redemptione animarum, quae sunt in purgatorio, Cum coena Domini pro uiuis solum, non etiam pro mortuis, qui non comedunt, neque bibunt, à Christo sit instituta.

Illam uero Augustini aetate, sicut Graecus Canon habet, tantum hoc petebat, ut Deus defunctis remitteret commissa peccata, & eorum animas collocaret in requie & in loco luminoso, ἐν δὲ τῷ πρῶτῳ ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως, ἕως τῆς κρίσεως, ubi non esset dolor neque gemitus.

Et ille

ET AN SIT PURGATORIUM.

Et illo tempore, sicuti dictum est, fiebant oblationes panis, uini & aliarum rerum, pro reficiendis uinis pauperibus, non pro animabus ex purgatorio redimendis.

Nam quod Augustinus de uerbis Apostoli Sermo. 32. sic inquit, Hoc enim à Patribus traditum uniuersa seruat Ecclesia, ut pro eis qui in corporis et sanguinis Christi communionem desuncti sunt, cum ad ipsam sacrificium loco suo commemorantur, oretur, & pro illis quoque id offerri commemoraretur, non intelligi debet, Augustinum sensisse corpus & sanguinem Christi offerri pro mortuis, quod alterius opere aut oblatione, nemini alij siue uiuenti, seu mortuo applicari potest, sed necesse est quening; uiuum, edentem corpus & bibentem sanguinem Domini, propria fide sibi applicare, iuxta illud, Iustus fide sua uiuet, Verum Augustinus per illud sacrificium intelligit, sacrificium & oblationem precum, quæ ibi pro mortuis fiebant, sicuti orationes sæpe more scripture sacrificium uocata

Oblatio
pro mortuis.

Ceterum certissimum est, nullum in tota scripture extare expressum mandatum, quod pro mortuis sit orandum aut sacrificandum, aut quod sit locus purgatorij alicubi.

Nam quod illud 2. Macab. 12. obijciatur, san-

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR.

Haec est & salubris cogitatio pro defunctis exorare
&c. Constat librum illum non receptum in Canone
nem, & nepharium est, hoc unicum exemplum totius
scripturae consensui & auctoritati praeferre.

Citatur & pro purgatorio asserendo locus
Pauli 1. Corinth. 3. Si quis superaedificat super
fundamentum hoc aurum, argentum, lapides precio-
sios, ligna, stipulam &c. uniuscuiusque opus quale
sit, ignis probabit, si cuius opus arserit, detrimentum
patietur, ipse autem saluus erit, sic quasi per ignem,
quem ignem intelligunt Purgatorium, cum ex in-
ferno nulla sit liberatio.

Huius loci quae sit sententia manifestum est,
Fundamentum est doctrina Prophetarum & Apo-
stolorum summo angulari lapide ipso Iesu Christo,
Eph. 2.

Architecti seu aedificatores, sunt doctores Ec-
clesiae Dei, quorum alij aurum, argentum, lapides
preciosos, hoc est, utilem & necessariam explicatio-
nem, & ueros ac spirituales cultus supra fundamen-
tum extruunt.

Alij autem lignum, foenum, stipulam, id est, hu-
manas traditiones & opiniones tales, quae multum
erroris secum tradunt, & puram doctrinam obscu-
rant, ut sunt Monachus, Doctrina de satisfactionibus

AN SIT PURGATORIVM

bus, de sacrificio Missæ, de inuocatione Sanctorum, et tales plurimæ aliæ.

Locus 1.

Corin: 3.
explicatus

Hæc uero opera qualia sint, dies, hoc est, tempus declarat, an scilicet sint opera firma, perpetua, solida, an duret aut euanida sit ipsorum doctrina sicuti dies declarauit traditiones de delectu ciborum, de coelibatu & alias, esse stipulas, ideo euanuerunt, cum fundamentum doctrina Prophetica & Apostolica tot persecutionibus, tanquam igni probata contra inferorum portas, contra totius mundi potentiam, manserit inconcussa & firma.

Vtitur enim more scripturæ similitudine sumpta ab auro & argento, quod in igne probatur, sicuti Psalm. 12. dicitur: Eloquia Domini eloquia munda, argentum igne examinatum, in uase terreo purgatum septies.

Ita hic dicit singulorum doctorum Ecclesiæ doctrinas per diem & ignem, hoc est, per tempus tentationis afflictionis & persecutionis probari, sicuti 1. Pet. 1. scriptum est. Nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei uestre, multo preciosior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudem & gloriam & honorem. Et 1. Petri. 4.

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR.

Charissimi ne miremini, dum per ignem exploramini
ei, quæ res ad experimentum uestri sit &c.

Ligna igitur, scænum & stipule humanarum
traditionum, ut est doctrina de coelibatu, uotis mon-
nasticis, de prohibitione ciborum, de inuocatione
mortuorum Sanctorum, & talia alia à Gregorio,
Bernhardo, Bonauentura & alijs pijs et sanctis uixis
per ignorantiam, supra fundamentum doctrinæ Prop-
heticæ & Apostolicæ extructæ, reuelatæ per diem
lucis uerbi Dei & probatæ per adflictiones exuruntur,
neq; consistere possunt, cum ex eis conscientia
firmam consolationem habere nequeant, ipsi tamen
edificatores, quia fundamentum Christum retinent,
& fiducia huius Mediatoris contra peccatum &
mortem sese sustentant, saluantur, sed sic tanquam
per ignem, hoc est, quod tandem pœnitentiam ag-
gunt, agnoscunt stipulas & errores suos, & in so-
lo fundamento consistunt, sic multi Sancti Patres
seruati sunt &c.

Citantur pro extruendo purgatorio & multe
aliæ sententiæ, Quales sunt.

Matth. 12. Qui dixerit uerbum contra Spi-
ritum sanctum non remittitur ei, neq; in hoc seculo
neq; in futuro.

Et Matth. 5. Esto consentiens aduersario, cio
lo dum es in uia cum eo, ne forte tradat aduersarius
te iudici

ET AN SIT PURGATORIVM.

te iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris, Amen dico tibi, non exibis inde donec reddas nouissimum quadrantem.

Horum locorum una est & simplicissima sententia, peccatura contra Spiritum sanctum nunquam remitti, & cum qui perseueret in odio aduersus fratrem usq; ad extremum halitum, nunquam egressurum carcerem eterne mortis & damnationis.

Item, Psalm. 65. Transiimus per ignem & aquam, Que sententia non de purgatorio, sed de persecutionibus loquitur, sicuti illa Psal. 17. Igne me examinasti.

Allegantur etiam huc Augustini, & quorundam aliorum Patrum autoritates, quos constat fuisse in ea sententia, ut putarent esse Purgatorium, Sed horum autoritas non debet allegari contra manifestum uerbum Dei, cuius prima autoritas esse debet, Sunt autem multi ex illis ipsis Patribus, qui purgatorium esse negant, & ipsi sibi in hoc sunt contrarij, ut postea ex ipsorum scriptis ostendemus.

Manifesti scripture loci sunt, pios ex hac uita discedentes, quiescere, & esse sine dolore beatos & esse cum Christo &c. Impios autem in tenebris, in morte & dolore, & torqueri eternis po-

Non esse
purgato-
rium

Apocal.

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR^a.

Apocalyp. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur.

Sapientie. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Et ibidem Cap. 4. Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

Luce 16. Diues impius torquetur in inferno, Lazarus pauper, pius in sinu Abraham, fruitur uitæ & æterna consolatione &c.

Iohannis 5. Amen, amen dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in iudicium non uenit, sed transijt à morte in uitam. Negat eos transire in Purgatorium, sed à morte in uitam, sicuti & Latroni credenti promittit Christus, Hodie mecum eris in Paradiso, cui certè homicide magnis & multis peccatis contaminato, opus erat purgatorio, si quod esset, aut unquam fuisset &c.

Philip. 1. Cupio dissolui & esse cum Christo.

Iohan. 3. Qui credit in filium habet uitam æternam, qui autem incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum.

Tales plurimæ sunt sententiæ scripturæ, que testantur tantum duo esse loca, post hanc uitam, Vnum piorum, Alterum autem impiorum, Quare non credimus ijs, qui tertium purgatorij fingunt.

ET AN. SIT PURGATORIUM.

CVM igitur pij ex hac uita migrantes, à morte, iuxta dictum Christi, in uitam transeant, Primum non est necesse neq; orare Non oratur pro eis, neq; sacrificare, quia non extat in scriptura, dum aut neq; præceptum, neq; exemplum receptum & pro offerendū batur, ut pro mortuis oretur, quos, si in agnitione pro mortuis in inuocatione filij Dei ex hac uita discesserint, iuxta editas promissiones omnino credendum est, esse cum Christo, sicut Stephanus ex hac uita discessurus plenus fiducia orat, Domine Iesu, suscipe Spiritum meum, ita omnium credentium in Christum animas credamus suscipi à Christo, Frustra igitur oratur pro ijs, qui iam consuetudine æterna & dulcissima Christi filij Dei, & sanctorum Angelorum fruuntur.

Deinde in libris Moysi & Regum, multorum Patrum & piorum hominum excessus ex hac uita commemorantur, & funera ac exequiæ describuntur copioso sermone, Verum nusquam inuenias pro mortuis factas peculiare preces aut oblationes. Est autem impietas credere ad expianda peccata, uel uiuentium uel mortuorum, opus esse alia oblatione, quàm illa unica Christi æterni Pontificis nostri, qui una oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos, Heb. 10.

Nostram

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR.

NOstram sententiam confirmant
& hæc sanctorum Patrum dicta.

Ambrosius libro de bono mortis.

QVI hic non receperit remissionem
peccatorum, illic non erit (scilicet in com-
munionē sanctorum) non erit autem, quia ad uitam
eternam non potuerunt peruenire, quia uita eterna
remissio peccatorum est.

CYPRIANVS contra Demetria-
num tract. 1.

QVANDO istinc excessum fue-
rit, nullus iam locus poenitentiae est, nullus
satisfactionis effectus. Hic uita aut amittitur, aut
tenetur, hic saluti aeternae, cultu Dei & fructu fidei
prouidetur &c.

HIERONYMVS qui citatur 13.
q. 2. C. In presenti.

IN presenti seculo scimus, siue ora-
tionibus, siue consilijs, inuicem nos posse adiu-
uari, cum autem ante tribunal Christi uenerimus,
nec Iob, nec Daniel, nec Noe rogare posse pro quocumque
quam, sed unumquemque portare onus suum &c.

AVGVSTINVS in Euangelium

Iohannis, tractatu 49.

Habens

ET AN SIT PURGATIO ?

HABENT omnes, cum de seculo
 Hæxierint, diuersas receptiones suas, habent
 gaudium boni, & mali tormenta. Sed cum facta fue-
 rit resurrectio & bonorum gaudium amplius erit,
 & malorum tormenta grauiora, quando cum cor-
 pore torquebuntur. Recepti sunt in pace sancti Pas-
 triarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, boni fidei-
 les, Omnes tamen in fine recepturi sunt, quod pro-
 misit Deus, Promissa enim etiam est carnis resurre-
 ctio, mortis consumptio, uita æterna cum Angelis.

Hoc simul omnes accepturi sumus. Nam requie-
 em, que continuo post mortem datur, si ea dignus est,
 tunc accepit quisq; cum moritur. Si una omnibus est
 requies, non minus pro quouis ex grege fidelium su-
 peruacuum fuerit orare, quam pro Isaiâ uel Paulo,
 sed pro his certe orandum aut offerendum non est,
 cum pie credatur, ipsos, cum sint cum Christo, pro
 nobis orare.

Non oran-
 dum pro
 Isaiâ aut
 Paulo.

Sic Græcus Canon ait, Offerimus tibi rationas
 bile hoc obsequium pro his, qui in Christo requie-
 scunt Propatris, Patribus, Patriarchis, Prophetis,
 Apostolis &c. Certe non hic fit oblatio ut sancti Pas-
 triarchæ, Prophetæ, Apostoli, liberentur ex purga-
 torio, aut à pœna et culpa, quos Ecclesia credit frui-
 tum æterna uita.

Quærit

AN NECESSE SIT ORARE PRO MOR.

Oblatio in coena Domini quid fuerit. **Q**VARE illa oblatio quæ in cœna Domini fiebat, nihil aliud erat, quàm gratiarum actio, quod horum ministerio & uoce Ecclesiam collegisset Deus, quod uerbum dedisset & propagasset per totum orbem terrarum, & suam uoluntatem reuelasset. Hæc manifesta sunt, nequæ aduersarijs negari possunt, qui tamen uerbum oblationis semper de oblatione corporis & sanguinis Christi intelligunt.

AVGVSTINVS contra Pelag:

Hypognost: libro 5.

PRIMUM fides Catholicorum, diuina autoritate Regnum credit esse cœlorum, unde, non baptisatus, excipitur.

Secundum gehennam, ubi omnis Apostata, uel à Christi fide alienus, supplicia experiatur.

Tertium poenitus ignoramus, imò nec esse in scripturis sanctis inuenimus.

Et alibi, Optimum esset in incerta re, de qua scripturæ non modo tacent, sed etiam contrarium dicunt, ne quid asserent, secundum sententiam sapientis Senecæ: De rebus incertis non debes affirmare, sed incertum iudicium tene.

Hæc de memoria mortuorum & cæteris partibus, Cap

CONFUTATIO ARGUMENTO: ETC.

bus Canonis monuisse sit satis. Nam omnia uelle pers
sequi infiniti propemodum laboris est, nec etiam ita
necessarium aut opere præcium esse arbitror.

Nunc igitur, per texta historia de Missa, ad su
pra in initio institutam confutationem nobis rede
undum est.

CONFUTATIO AR
GUMENTORVM,
quæ pro assertione Miss
sæ allegantur.

PRIMA RATIO EX QVA

Missam asserere conantur Pontificij, sumitur
ex uerbis institutionis Cœnæ Dominicæ. Adfirmant
enim duo continere uerba institutionis, Primum dis
tributionem & sumptionem corporis & sanguinis
Domini, Deinde præceptum de sacrificio comme
moratiuo.

Hæc enim uerba (Hoc facite in mei
commemorationem) contendunt referenda
esse, non tantum ad sumptionem, sed etiam ad oblati
onem.

Obtestamur per Deum omnes piæ mentes, ut

R

uerba

3.
Ex uerbis
institutionis
cœnæ
dominicæ

CONFUTATIO ARGVMENTOR: QVAE
uerba institutionis Domnicæ cœnæ, diligenter &
sine Sophistica ac dextrè expendant, quæ cum certa
& manifesta per se sint, non opus habent longiori
explicatione.

A natura
Sacramen
ti.

Certum est Sacramenta esse signa externa con
iuncta cum promissione, in quibus Deus sua dona
NOBIS offert & dat, non in quibus nos Deo aliquid
offerimus, aut damus.

Vt in Baptismo nihil à nobis offertur, aut dar
tur ipsè Deo, sed Deus per lacrum aqua, signum
externum, & per promissionem attestatam illi signo,
(Qui crediderit et Baptisatus fuerit saluus
erit) nobis in filium Dei credentibus, & lotis ac
mundatis eius sanguine, quem Baptismus refert, of
fert & dat gratis propter filium remissionem pecc
atorum, donum Spiritus sancti, & hereditatem uit
æ aeternæ.

Sic & in cœnâ cum pane & uino, corpore &
sanguine suo, & addita promissione, Christus SVA
dona & beneficia NOBIS offert & communicat,
non nos offerimus Christo aut Deo Patri nostra dona
aut beneficia.

Mar. 14.

Sic enim sonant uerba, Accipit panem
& benedicens fregit, ac dedit discipulis,
dicens, Accipite, comedite, hoc
est caro

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN.

est corpus meum &c. Et accepto calice
gratias agens dedit eis &c.

Hic Christus suum corpus & sanguinem dat
& offert discipulis, non discipuli dant aut offerunt
ipsi Christo, inquit enim Accipite, uult Christus
SUA DONA ab ipso nobis oblata, nos accipere,
non illa à nobis dari aut offerri.

Frangit autem & dat non ut ipsum offerant,
aut sacrificent, Sed ut oblatum per ipsum corpus
& sanguinem suum comedant & bibant, Accipite,
inquit, Comedite & bibite, quod certe non
est dare aut offerre, sed oblati uesci & frui.

At quæ comedere & bibere, in nostrum usum
ad confirmandam fidem nostram, iubemur, certe illa
Deo offerri non possunt. Pugnans enim respectu eius
dem rei accipere & offerre.

Quæ Deus in meum usum mihi offert, ut acci-
piam, certe illa nullo modo ei offerre aut reddere
debeo, sed pro oblati à Deo, & à me acceptis, ut
hic est corpus & sanguis Christi, gratias ei ago &
offerro, non corpus Christi ab ipso mihi oblatum, quod
comedi, neq; sanguinem quem bibi, sed offerro sacri-
ficium

CONFUTATIO ARGUMENTOR.: QVAE

Oblatio **Gratiarum** **actionis.** **f**icium gratiarum actionis pro his tantis donis, à Christo & aeterno Patre mihi & Ecclesiae datis, unde & ἱεροῦσιν hoc Sacramentum dicitur, quod sit gratiarum actio pro exhibito et donato beneficio, & agere gratias, est testari se à Deo accepisse, non illi aliquid offerre aut dare.

Sed quod tanta bonitas Dei est, quod hanc Gratiarum actionem, sacrificij loco velit acceptare, in hoc nihil est, quod ego de meo possim gloriari aut per hoc promereri, uel mihi uel alijs, sed eo magis ipsius bonitatem praedicare & admirari debeo, qui etiam gratiarum actionem, sacrificij & doni loco uelit acceptare &c.

Discrimen **Sacramenta** **et sacrificia.** Sic Patres hoc Sacramentum per ἱεροῦσιν uocant Sacrificium, cum sicuti supra dictum est, Sacramenta sint proprie in quibus Deus sua dona nobis offert, Sacrificia uero in quibus nos Deo aliquid offerimus, atq; illa quidem oblatio, quae hic fit, nihil aliud est, quam gratiarum actio, quod filium suum caelestis Pater nobis donauit.

Ceterum posteriora uerba institutionis (Hoc facite in mei commemorationem) non loquuntur de sacrificio, ut aduersarij contendunt, sed

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

sed de sumptione. Nam hæc uerba refert Christus ad priorem totam actionem, Accipite, comedite, hoc est Corpus meum &c. Bibite ex hoc calice omnes, Et ita comedentes & bibentes, Facite hoc ad mei recordationem, nempe, quod corpus meum pro uobis tradiderim, & sanguinem meum pro uobis effuderim, in remissionem peccatorum.

Ita Paulus hæc uerba, non de sacrificio, sed sumptione interpretatur, cum inquit, Hoc facite quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem, Quotiescunq; enim, ait, comederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciate, donec ueniat.

Coniungit commemorationem cum sumptione, quam assertores Missæ à sumptione separant, et ex ea sacrificium, contra Christi institutum & præceptum extruunt.

Est enim manifesta sententia, quod in hac publica coena, in qua eius corpus comeditur, & sanguis preciosus bibitur, uult cum hac actione coniungi simul celebrationem beneficiorum suorum, & pro ijs gratiarum actiones non uult offerri corpus

CONFUTATIO ARGUMENT: QUAE

Et sanguinem suum, sed illud comedi et bibi. Deinde beneficia sua nobis exhibita celebrari et late spargi, quam celebrationem nominis diuini, et preces ac gratiarum actiones, coniunctas cum sumptione Sacramenti, si quis, more sanctorum Patrum, sacrificium, id est, sacram actionem appellare uelit, faciat id sane, modo ne intelligat Christum Deo Patri pro ignorantibus populi, pro peccatis, pro redemptione animarum nostrarum, pro spe salutis (sicuti Canonis uerba sonant) a sacrificulo iterum offerri, qui una oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos.

Quid nos
in coena
Domini
offeramus

Neque enim quisquam filium Dei offerre potest, quam ipse sese, ipse enim est $\pi\sigma\sigma\phi\epsilon\gamma\omega\pi\ \kappa\epsilon\gamma\ \pi\sigma\sigma\phi\epsilon\gamma\omega\mu\upsilon\theta$, offerens et oblatio, ut graecus Canon habet, et ueteres dixerunt. Offerimus autem non corpus et sanguinem Christi, qui nobis non ad offerendum, sed ad comedendum et bibendum, ab ipso Christo offertur et datur, sed preces, laudes, et gratiarum actiones, quas coenae dominicae coniungimus, sicuti praecipuum est, Hoc facite in mei commemorationem.

Hanc explicationem uerborum institutionis coenae dominicae esse ueram, propriam et manifestam, sciunt omnes pie mentes.

SECUNDA assertio Missæ sumpta
est ex traditione Apostolica, Adfir-

mant enim Apostolos Missam à Domino accep-
tam, sic Ecclesijs tradidisse. 2.
Quia tra-
dita ab
Apostolis.

Vtinam coena Domini ita perpetuo in Ecclesijs
esset seruata, sicuti à Domino acceptam Ecclesijs
tradiderunt Apostoli, profecto nihil in ea habere-
mus idolatrie & superstitionis, non essent Missæ
privatæ, non fierent oblationes pro mortuis aut ui-
uis, non pro animabus ex Purgatorio redimendis,
non pro delendis peccatis, non esset sacrificium pro-
piciatorium, non essent tot aræ, tot sacratæ uestes,
nulla esset mortuorum inuocatio, memoria uiuorum
& mortuorum, quibus Missa applicatur, non habe-
rentur Missæ pro foelici mercatu & uenatu, pro
peregrinantibus, contra pestem, contra bella, sa-
mem, febrim, non essent sacrificuli rasi, uncti, in-
duti alba, stolis, manipulis etc. Est enim infinitus
prope Missarum abusus.

Quomodo autem Missam seu potius coenam
Dominicam acceptam à Domino Ecclesijs tradide-
runt Apostoli, manifeste testantur Euangelistæ &
præcipue Paulus 1. Corinth. 11. de quo cum supra
in capite, Quomodo & per quos Missa subinde ad-

CONFUTATIO ARGUMENTO : QVAE

iectis ceremonijs, & accumulatis superstitionibus & abusibus sit aucta, plurima sint dicta, non est necesse ea hic repetere.

III.

TERTIO Dicunt Missam ab ipsis Apostolis auctam, & ad uerba consecrationis, à Petro additam orationem Dominicam, & eo modo Petrum ipsum Missam celebrasse, & Iacobum fratrem Domini, Ac Basilium præcepisse celebrationem Missæ, quæ qua facilitate, sine ullo scripturæ testimonio, asseruntur, eadem etiam reprobari possunt.

Fieri potest, quod in ecena Domini publica, Apostoli orationem Dominicam dixerint, sed nullam ab ijs Missam priuatam, pro uiuis & mortuis, nullam sanctorum inuocationem ab illis esse celebratam manifestum est, neq; enim Missa multis seculis aliud fuit quàm ecena seu communio corporis & sanguinis Domini in cœtu publico, ut supra ostensum est.

Ridiculum uero & manifestum mendacium est, quod fingunt Iacobum & Basilium contemporaneos, quorum Iacobus circa annum Domini 62. mortuus est, Basilius circa annum 360. post Christum natum uixit.

[Quarto

3.
Quia autem
ita ab Apostolis et
sic serua-
ta.

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN.

IIII.

QVARTO allegatur autoritas discipulorum Apostolorum, qui eodem modo missas celebrarint, quo nunc habentur, Et citatur hic dictum Ignatij ex Epistola ad Smirnaenses, Propterea non licet sine Episcopo neq; sacrificium immolare, neq; missas celebrare.

4.
 Obserua
 ta Missa
 ab Aposto
 lorum dis
 cipulis.

Intelligunt Pontificij, Ignatium de suo sacrificio, iam multis modis contaminato & prophanato, loqui, cum simplex sit sententia, non licere sine discrimine & ordine, omnibus & quibus uis agere & conuocare cœtus & conuentus publicos & Ecclesiasticos, neq; ad sacrificia immolanda, hoc est, ad doctrinam Euangelij, seu ad preces, aut gratiarum actiones, quæ officia & Ecclesiastica, à ritu ueteris Testamenti & more scripturæ, Patres, Apostoli, & Apostolorum discipuli, uocabant sacrificij immolationem.

Ignatius.

Quid sit
 sacrificij
 imolatio.

Neq; etiam licere passim omnibus sine uocatione, conuocare populum ad Missam, hoc est, ad Synaxin & conuentum cœnæ Dominicæ.

Citant homines imperiti græci sermonis interpretes latinos, qui *κωάξες* publicos conuentus,

R S Missas

CONFUTATIO ARGUMENTORUM: QUAE

Missas
quia uoca-
runt.

Missas uerterunt, ubi apud Ignatium, Sozomenum et ceteros grecos Ecclesiasticos scriptores sunt uerba ἐκκλησιάζειν, συναγαγειν, ποιειν συναγωγας συναξας ἐπιτελειειν, quae uerba nihil aliud significant quam conuocare, congregare populum, habere conuentum, ut Socrates lib. 3. Cap. 9. οἱ ἄλλοι μελιτιῶν ἀκολουθίσαντες, ἰδίᾳ σωθήγοντο. Quod Epiphanius uertit, Melitij sequaces, Missis facientes seorsum, quod uertendum erat seorsum conueniebant.

Missae pub-
lici con-
uentus po-
puli.

Intelligit autem Epiphanius non Missas Pontificias, quas eius temporis Ecclesia prorsus ignorauit, & si nouisset, execrata esset, sed publicos conuentus populi ad facienda sacra, hoc est, ad audiendum uerbum Dei, ad preces, Gratiarum, actiones, ad coenam Domini &c.

Oblatio-
nes ueteris
& noui
Testamen-

Sicut enim ueteris Testamenti populus pecudum sacrificia, certis temporibus immolabat, ita noui Testamenti populus, per Episcopo, Presbyteros & ministros uerbi certo tempore propter ἑνταύθα conuocatus, offert uitulos labiorum, sacrificia laudis, gratiarum actionis, precum &c.

Scelerè faciunt igitur qui sanctorum hominum dicta ad stabiliendas abominationes Missarum Pontificiarum

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

tificarum titant, quos corruptores, si uiuerent uel Apostoli uel illorum discipuli, non secus atq; Iohannes Cherinthum, aut Polycarpus Marcionem, aut ceteros adulteratores coelestis doctrine execrarentur.

V.

QVINTA ratio sumitur e sententia Patrum, & consensu totius Ecclesiae omnium temporum, quod Argumentum omnium speciosissimum est.

CVM enim ab initio mundi semper in Ecclesia Dei fuerint sacrificia & oblationes, necesse est igitur & in nouo Testamento retineri sacrificia in Ecclesia usq; ad finem rerum, & hoc sacrificium seu hanc oblationem, affirmant esse sacrificium Missae, ubi filius Dei per Sacerdotes, Patri coelesti offertur, & hunc sic esse offerendum, contendunt esse consensum totius Ecclesiae & omnium ueterum Scriptorum & Doctorum.

Principio uero allegatur Irenaei ut uetustissimi, & Apostolorum temporibus uicini autoris sententia, lib. 4. contra haereses cap. 32. quia autem illa sententia truncata recitatur ab aduersarijs, rogo
omnes

CONFVTATIO ARGVMENT: QVAE

omnes pios Lectores, ut integra duo capita 32. & 33. perlegant, & perpendant, quæ sit autoris sententia, ac considerent, de qua oblatione Irenæus loquitur, Nimis autem prolixam & molestum fuerit, tota duo capita hic subijcere, tantum monendi Lectoris causa, quædam inde excerpemus.

Irenæi locutus. Status totius disputationis & controuersie, quam illis duobus capitibus tractat Irenæus, est hic, quod longa serie orationis, multis scripturæ locis & Exemplis citatis, docet quæ sint uera sacrificia, non illa externa tantum in Lege præcepta, sed & interna, ueluti ueram fidem & agnitionem Dei, uerum timorem & dilectionem Dei, obedientiam erga Deum, patientiam in afflictionibus, dilectionem, erga proximum, & reliquos cultus cordis internos & spirituales, qui nisi cum externis cultibus & sacrificijs sint coniuncti, nihil aliud sunt externi cultus quam abominationes, sicuti ibidem citatur Hieremiæ sententia, Quo mihi thus de Saba affertis, & Cinamomum de terra longinqua? holocaustomata & sacrificia uestra non delectauerunt me, intulit, Audite sermonem Domini omnis Iuda &c.

Item, non sum locutus ad Patres uestros, nec de holocaustomatibus & sacrificijs præcipi eis, quæ die eduxi

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

eduxi eos de AEGYPTO, sed sermonem hunc præcepit
eis, dicens, Audite uocem meam, & ero Deus uester
&c.

Talia multa testimonia citantur ibi ab Irenæo,
Tandem serè circa finem eius capituli sic concludit.

Ex quibus omnibus manifestum est,
quia non Sacrificia & holocaustomata
quarebat ab eis Deus, sed fidem & obedi-
entiam, & iusticiam, propter illorum
salutem, sicut in Osea Propheta, docens
Deus suam uoluntatem, dicebat, Misericordiam uolo, quàm sacrificium, & agnitionem Dei super holocaustomata.

Sed & Dominus noster eadem
monebat eos, dicens, Si enim cognouissetis, quid est, Misericordiam uolo quàm sacrificium, nunquam condemnaretis immerentes, testimonium quidem reddens Prophetis, quoniam ueritatem prædicabant, illos autem arguens sua culpa insipientes.

Hactenus

CONFUTATIO ARGUMENTO: QVAE

Externi Hactenus Irenaeus ostendit plurimis testimonijs
cultus nō scripturae, Deum damnare & execrari Sacrificia ea
profunt si opinione facta quod ex opere operato, etiam sine fide
ne inters de, sine poenitentia, sine obedientia & dilectione Dei
nis. & proximi, ualeant ad promerendam eternam uitam,
 Et Deum ideo instituisse hos externos cultus & ceremonias,
 ut nos de internis & ueris cultibus commonefaciant,
 uidelicet de fide, dilectione &c. Sicuti & Ioan. 4. dicitur,
 Veri adoratores, adorabunt Patrem in spiritu & ueritate,
 Et Petrus ait, Offerentes hostias spirituales, acceptabiles per Christum.

Fides. Omnibus enim Sacrificijs & operibus, fidem in
 olim promissum & iam exhibitum Mediatorem, prae
 lucere necesse est, alioqui sunt ingrata Deo, quia per
 hunc solum patet nobis accessus ad Patrem.

**Quid Irenaeus oblationem ap-
 pellet.** Vocat autem oblationem noui Testamenti, non
 oblationem corporis & sanguinis Christi, quae Sa-
 cerdotem Deo patri offerre fingunt assertores Mis-
 sae, sed totum cultum illum externum et spirituales,
 uidelicet primum spirituales, ueram poenitentiam,
 cor ex agnitione peccati & timore Dei contritum et
 humiliatum, ac fiducia mediatoris confugiens ad De-
 um, petens & credens sibi propter illum gratis remitti
 peccata, ac gratias agens eterno patri, quod
 miseris

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

miserit et dederit filium hostiam pro peccatis nostris,
& hanc fidem sumptione sacrosancti corporis et sanguinis Domini testificans & confirmans seu obfirmans, Studium item propagandi Euangelij Christi &c.

Deinde etiam docet coniungendos esse externos cultus his spiritualibus, uidelicet nouam obedientiam, dilectionem proximi, & ceteras uirtutes, Et loquitur præcipue de Eleemosynis, quæ in cœna Domini distribuebantur pauperibus, quas uocat oblationes primitiarum, modo loquendi sumpto ex ueteri Testamento, ubi primitiæ fructuum ex præcepto Domini offerebantur. Sic etiam in nouo Testamento inquit Christum præcepisse, ut oblationes fiant in usus pauperum, quæ in primitiua Ecclesia ferè tum fiebant & offerebantur cum Dominica cœna haberetur. Hæc autem sunt Irenæi uerba:

SED & suis discipulis dans consiliū
Cum primitias Deo offerre ex suis
Creaturis, non quasi indigenti, sed ut
ipsi nec infructuosi nec ingrati sint,
eum, qui ex Creatura panis est, accepit,
& gratias egit dicens, Hoc est meum
corpus, Et calicem similiter, qui est ex
creatura, quæ est secundum nos, suum
sanguinem

CONFUTATIO ARGUMENTO: QUAE
sanguinem confessus est, & noui Testame-
menti nouam docuit oblationem, quam
Ecclesia, ab Apostolis accipiens, in uniu-
uerso mundo offert Deo, ei, qui alimen-
ta nobis praestat, primitias suorum mun-
nerum in nouo Testamento, de quo in
duodecim Prophetis Malachias sic prae-
significauit, Non est mihi uoluntas in uos-
bis dicit Dominus omnipotens, & sacrifi-
cium non accipiam de manibus uestris,
Quoniam ab ortu Solis, usque ad occasum
nomen meum glorificatur inter gentes,
& in omni loco incensum offertur non
mihi meo & sacrificium purum.

HUNC totum locum Irenaei &
sententiam Malachiae detorquent aduersarij
ad stabiliendum sacrificium Missae, de quo et Irenaeus
et Malachiam hic loqui affirmant.

Sed expendentibus uerba tum Irenaei, tum Ma-
lachiae facilis est sententia, Qui Missam asserunt, dic-
unt post consecrationem panem non esse creaturam
seu panem, sed transmutari & conuerti in corpus
Christi.

CONFUTATIO ARGUMENTO: QUAE

Christi, & dicunt se eterno Patri offerre, seu ut Offerre
nunc loquuntur, sistere filium suum, Filius autem ex creatis
Dei certe Creatura non est, sed omnium creaturas primis
rum Creator. At Irenæus inquit, Dominum dedisti Dno.
se consilium Discipulis suis, ut ex creaturis suis, of-
ferant primitias Deo.

Apparet igitur Irenæum non de sacrificio filij
Dei in Missa loqui, sed de oblationibus & muneris
bus, quæ fiebant ad altare, tum, cum cœna Do-
mini habebatur, de precibus et gratiarum actionibus,
de predicatione Euangelij inter gentes per totum ter-
rarum orbem, quæ ipsa predicatione Euangelij, est
sacrificium, sicuti paulus Rom. 15. ait. Sum mis-
nister Iesu Christi, in gentibus, sacrificans Euange-
lium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta & sanctio-
ficata in Spiritu Sancto, in quam sententiam Irenæ-
us, etiam Malachiam citat, cuius manifesta uerba
sunt, cum de toto nouo & spirituali cultu noui Te-
stamenti, non de Missæ sacrificio loqui, sicuti Ire-
næus ipse ibidem hunc locum Malachie exponit,

Interp.

quam interpretationem Irenæi, autores libri

Augustani omiserunt, priori parte

sententiæ tantum citata, Sic

quibus addit Irenæus.

CONFUTATIO ARGUMENTO: QUAE

QVONIAM magnum est Nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens, manifestissime significans per hæc, quoniam prior quidam populus cessauit offerre Deo, omni autem loco sacrificium offertur ei & hoc purum, Nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Quibus uerbis clare ostendit Irenæus, Malachiam non de Missæ, sed Euangelij sacrificio uaticinari, cuius odor fragrans & incensus, seu sparsus inter gentes per totum terrarum orbem, gratissima Deo hostia est, sicuti & Paulus 2. Cor. 2. ait. Deo gratias, qui odorem noticiæ suæ manifestat per nos in omni loco.

Interpretatur autem Irenæus ipse sese, de quo sacrificio locum Malachie intelligat, cum in sequenti capite ait. Incensa, Iohannes in Apocalypsi, orationes ait esse Sanctorum.

Ita & Tertullianus in libro aduersus Iudeos hunc Malachie locum, de toto noui Testamenti cultu spiritali intelligit. Hæc autem sunt ipsius uerba.

Cur Itaq;

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

CVR itaq; postea per Prophetas
prædicat Spiritus, futurum, ut in
omni terra aut in omni loco offerantur
sacrificia Deo, sicut ipse per Malachiam
Angelum unum ex duodecim Prophetis
dicit, Non recipiam sacrificium de mani-
bus uestris, Quoniam ab oriente Sole,
usq; ad occidentem Nomen meum glori-
ficatum est in omnibus gentibus, dicit
Dominus omnipotens. Et in omni loco
offerentur sacrificia munda nomini meo.
Item in Psalmis Dauid dicit, Adferre
Deo patriæ gentium.

*Indubitate (inquit Tertullianus) quod in omni
terra exire habebat prædicatio Apostolorum.*

*Idem ibidem mox paulo infra, de spiritualibus
sacrificijs addit dicens, Et in omni loco sacrificia
munda offerentur nomini meo dicit Dominus.*

*Sic veteres Doctores Ecclesie, vicini Aposto-
lorum temporibus hunc Malachie locum exponit.
quem aduersarij pro asserendo Missæ sacrificio alle-
gant.*

Ceterum

CONFUTATIO ARGUMENTO: QV AB

Ceterum quæ sit oblatio, quam Ecclesia ab Ap^{osto}l^o postolis accipiens in uniuerso mundo offert Deo, docet Irenæus ibidem clavis uerbis, quæ callidè & ueteratoriè autores nouæ reformationis omiserunt, cum statim subiicit:

Ei, qui alimenta nobis præstat, primitias suorum munerum in nouo Testamento.

Vocat primitias munerum, oblationes illas panis, uini & ceterarum rerum quæ ad altare fiebant in usus pauperum, cum cœna Dominica haberetur.

Ita & in sequenti capite sese interpretatur.

Per munus (ait) erga Regem & honos & affectio ostenditur, quod in omni simplicitate & innocentia Dominus uos lens nos offerre prædicauit dicens, Quum igitur Offers munus tuum ad altare &c. Postea addit, Offerre igitur oportet Deo primitias eius creaturæ, sicut & Moises ait, Non apparebis uacuis ante conspectum Dei tui,

Vult

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

Vult autem Irenaeus cum illa externa oblatione munerum, coniungi quoque spirituales cultus & oblationes, fidem, charitatem, spem, conscientiam puram &c. Sic enim refert:

Oportet nos oblationem Deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori Deo, in sententia pura, & fide sine hypocrisis, & spe firma, in dilectione ferventi, primitias earum, quae sunt eius creaturarum offerentes, & hanc oblationem Ecclesia sola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius.

Hic iterum dicit creaturam offerri Deo, Filius autem Dei non est creatura. Ergo in caena Domini ea offerri non potest filius Patri.

Clare autem ostendunt postrema verba capituli 33. Irenaeum loqui de Eleemosynis, quae pauperibus in caena Domini distribuebantur, & simul de ipsa caena, precibus, & gratiarum actionibus, quae in caena Domini fiebant, & haec omnia ex consuetudine eorum temporum, ab ipso uocari oblationem, Sic vero ait.

CONFUTATIO ARGUMENTO : QUAE

Offerimus ei, non quasi indigenti
 sed gratias agentes donationi eius, & fan-
 ctificantes creaturam. Quemadmodum
 enim Deus non indiget eorum, quae à
 nobis sunt, sic nos indigemus offerre
 aliquid Deo, sicut Salomon ait, Qui
 miseretur pauperi, foeneratur Deo. Qui
 enim nullius indigens est, Deus, in se ali-
 sumit bonas operationes nostras, ad hoc,
 ut prestet nobis retributionem bonorum
 suorum, Sicut Dominus noster ait, Ve-
 nite benedicti Patris mei, percipite prae-
 paratum uobis Regnum. Esuriui enim
 & dedistis mihi manducare, Sitiui & pos-
 tatis me &c. Sicuti igitur non his indigens,
 attamen à nobis propter nos fieri
 uult, ne simus infructuosi, Ita ad ipsum
 uerbum dedit populo praeceptum facien-
 endarum oblationum, quamuis non
 indigeret eis, ut disceret seruire. Sic &
 ideo nos quoque offerre uult munus ad
 altare frequenter sine intermissione, Est
 ergo altare in caelis, Illuc enim preces
 nostrae, & oblationes nostrae diriguntur.

Oblatio-
 nes sunt
 preces.

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLE.

ur, & ad templum, quemadmodum
Iahannes in Apocalypsi ait, & apertum
est templum Dei & tabernaculum, Ec-
ce enim inquit tabernaculum Dei, in quo
habitat cum hominibus.

*Hec de Irenaei sententia & simul de loco Me-
lachia dicta sufficiant.*

CYPRIANVS EPISTO-
larum lib. 2. Epist. 3.

SI Iesus Christus Dominus & Deus
noster ipse est summus Sacerdos
Dei Patris, & sacrificium Deo Patri
ipse primus obtulit, et hoc fieri in sui com-
memorationem praecipit, utiq; ille Sa-
cerdos uice Christi uere fungitur, qui
id quod Christus fecit imitatur, Et sacri-
ficium uerum & plenum tunc offert
in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offer-
re, secundum quod ipsum Christum ui-
deat obtulisse.

CONFUTATIO ARGVMENTOR: QVAB

Certum est Cyprianum non loqui de Missis priuatis, quae illis temporibus ignotae fuerunt, sed de distributione Sacramenti & communionem populi. Sicut enim Christus in ara crucis seipsum Deo Patri obtulit, & ut perpetua huius suae oblationis memoria cum gratiarum actione, in Ecclesia seruetur, cenam instituit, panem fractum corpus suum distribuit discipulis comedendum, Et calicem uinum non sola aqua mixtum (ut quidam Cypriani tempore miscebant quorum morem in hac Epistola reprehendit:) sanguinem suum dedit bibendum, Ita Sacerdos distribuens corpus & sanguinem Christi, iuxta eius institutionem, gratias agens Deo Patri pro passione & oblatione Christi in ara crucis semel facta, uice Christi uere fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur.

Et quod addit Cyprianus, & sacrificium ueterum & plenum tunc offerri in Ecclesia Deo Patri. Si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum uideat obtulisse, Non intelligatur Sacerdos solus stans ad aram & offerens Deo Patri filium suum, sed distribuens populo corpus & sanguinem Christi, & ut dictum est, preces ac gratiarum actiones pro unico Christi sacrificio offerens Deo Patri. Hoc enim sic est offerre, sicuti Christus in cena obtulit,

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

tulit, Nam in coena non obtulit sese Deo Patri, Sed
ut uerba institutionis sonant, Manducantibus illis,
accepit Iesus panem, & benedicens fregit & dedit
eis, & ait, Sumite, hoc est corpus meum, Et accepto
calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo
omnes.

Offerre igitur in coena Domini, eo modo quo
Christus obtulit, significat gratias agere, precari
Deum, & corpus ac sanguinem Christi distribuere.

Hanc esse sententiam Cypriani, testantur se-
quentia eius uerba, An illa sibi aliquis con-
templatione blanditur, quod etsi mane
(intelligit coenam Dominicam ad quam mane plebs
conuocabatur) aqua sola offerri (hoc est plebs
distribui) uidetur, tamen cum ad coenam
dum uenimus (nempe in conuiuio priuato domi-
nium calicem offerimus, (id est, conui-
uis distribuimus, neque enim merum ille gentes bibe-
bant, sed uinum mixtum aqua.)

Et addit Cyprianus, Sed cum coenamur, ad con-
uiuium nostrum plebem conuocare non pos-
sumus (scilicet sicuti mane plebs, ad dominicam
coenam celebrandam, conuocatur) ut Sacramen-

CONFUTATIO ARGVMENTOR: QV AB
ti ueritatem, fraternitatem omni præsen-
te celebremus.

Oblatio Apparet igitur illam oblationem, de qua Cy-
tempore prianus loquitur, fuisse distributionem Sacramenti,
Cypriani. & gratiarum actiones et communionem populi, sicut
ti ibidem se interpretatur cum inquit, Quia passio-
nis eius. mentionem in sacrificijs omnibus facimus
& Passio enim Domini est sacrificiũ quod offerimus
nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus.
Scriptura enim dicit, Quotiescunq; ederitis panem
istum, & calicem istum biberitis, mortem Domini
annunciabitis quoadusq; ueniat. Quotiescunq;
ergo calicem in commemorationem Domini & pasa-
sionis eius offerimus, id quod constat Dominum fec-
cisse, faciamus. Hæc Cyprianus.

Sacrifici- um & ob- Citantur & aliorum Patrum dicta, quos cer-
lacionem tum est sacrificium et oblationem uocare totam acti-
onem eũx agisias, suaptionem Sacramenti, preces,
quid San- gratiarum actiones, commemorationem passionis.
cti Patres & omnium beneficiorum Christi &c. & sacrifici-
appellent. um seu oblationem non appellari ab eis tantum ip-
sius sacerdotis opus, sed & ipsius populi. Vnum
enim opus & una oblatio sacerdotis & populi est,
non aliud offert sacerdos, aliud populus, sed & Sa-
cerdos

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

cerdos & populus simul offerunt & sacrificant Deo, sicuti clarè ex hac Chrysostomi sententia supra cita ta adparet, Patres sic de sacrificio Missæ sensisse cum Cap. 8. Homel. 18. in 2. ad Corinth. sic inquit:

Est ubi Sacerdos nihil differt à subdito, ut quando fruendum est reuerendis mysterijs. Similiter enim omnes, ut illa percipiamus, digni habemur. Non sicut in ueteri lege partem quidem Sacerdos comedebat, partem autem populus, & non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps erat Sacerdos. Sed nunc non sic, uerum omnibus unum corpus proponitur & poculum unum.

Quia & in precibus uiderit quis populum multum simul offerre, cum pro energumenis, tum pro poenitentibus. Communes enim preces fiunt & omnes unam dicunt orationem etc.

Et paulo infra. Ea quæ sunt Eucharistiæ, communia sint omnia. Neq; enim ille solus gratias agit, sed etiam omnis populus &c.

Sacerdos nihil differt à laico in usu coenæ Domini.

Sacerdos et populus simul sunt participes corporis et sanguinis Domini.

Populus et Sacerdos simul offerunt, preces nempe et gratiarum actiones.

CONFUTATIO ARGUMENTO: QUAE

Vides hic oblationem non esse Sacerdotis tantum, sed & populi, & eam uocari totam actionem Eucharistiae, unde apparet, quid S. Patres per uocem sacrificij seu oblationis intellexerint, & quid ad Patrum sententias omnes citatas, sit respondendum.

V I.

SEXTO citatur exemplum Melchisedech, & ad hoc confirmandum allegatur dictum Augustini lib. 3. Cap. 20. contra aduersarium Legis & Prophetarum, ubi, Noverint, inquit, qui legunt, quid protulerit Melchisedech, quando benedixit Abraham, & si iam sunt participes eius, uident tale sacrificium nunc offerri Deo toto orbe terrarum, Vnde alius Propheta dicit, 'ad eum quae secundum carnem est Israel, Non est mihi uoluntas in uobis.

Nibil pudet aduersarios, Missae assertores, citare patrum dicta pro stabiliendis Missae impietatibus, Augustinus hic manifestis uerbis citans Malachiae locum supra à nobis tractatum, ostendit Melchisedechi sacrificium non esse de Missae, sed totius noui Testamenti sacrificio intelligendum, de propagatione Euangelij per totum terrarum orbem.

de LINO

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLEGAN:

de Inuocatione, Gratiarum Actione, timore & amore Dei, & ceteris spiritualibus cultibus & oblationibus, sicuti & Tertulliani expositionem supra retulimus. Et ut maxime Melchisedech oblationem ad cenam dominicam referas, tamen intelligenda erit de tota actione sicuti iam saepe dictum est.

VII.

SEPTIMO obicitur, Omnibus seculis ab Abel usq; fuisse sacerdotium & certa sacrificia, ideo & nouo Testamento iuge sacrificium retinendum esse, iuxta dictum Pauli, Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec ueniat. Quare iuge Missae sacrificium in Ecclesia usq; ad aduentum Domini retinendum est, & scelerate faciunt qui hoc abrogant.

Facilis est responsio. Primum uerum est omnibus aetatibus fuisse sacerdotium & sacrificia diuinitus instituta & praecpta. De perpan tuo sacerdotio.

Nam cum semper fuerit Ecclesia & mansura sit in omnem

CONFUTATIO ARGUMENTO : ETC.

fit in omnem eternitatem, ideo etiam necesse est, fu-
isse & esse semper Sacerdotium & sacrificia.

Abel Sa-
cerdos.

Sic Abel fuit Sacerdos uera Ecclesie Dei, qui
(ut Epistola ad Hebraeos inquit) Fide uberio-
rem hostiam quam Cain Deo obtulit, id est, uera agnitio-
ne & fiducia promissi seminis Mediatoris, uera in-
uocatione, poenitentia & cæteris spiritualibus sacri-
ficijs coniunctis cum externa oblatione, cum Cain
solo opere sacrificij niteretur, & esset sine agnitio-
ne & fiducia promissi seminis liberatoris.

Sacerdos
tes Dei.

Tales Sacerdotes in Ecclesia Dei postea fue-
runt, Enoch, Noe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob,
Ioseph, qui & externa & spiritualia sacrificia,
quibus fidem suam in promissum Semen testati sunt,
Deo obtulerunt.

Externum
Sacerdoti-
um insti-
tutum.

Post hos Patriarchas, ut promissio de Semine
liberatore conseruaretur, Deus ex posteritate Abra-
he delecto populo, instituit externum Sacerdotium,
cum externis ceremonijs & sacrificijs, quæ de unico
& eterno sacrificio Messie, qui se ipsum hostiam
Deo patri, pro reconciliando genere humano obla-
turus esset populum commonesacerent. Sed hoc sa-
cerdotium, hæc ceremonia & sacrificia, tantum ad
illum po-

PRO ASSERTIONE MISSAE ALLE.

Illum populum pertinebant, non etiam ad alios, Ideo
diserte inquit Deus, Loquere filiis Israel. Nem, Hæc
facietis in generationibus uestris.

Erat enim illud Sacerdotium Aaronis & Le-
uitica sacrificia alligatum ad certum populum, tem-
plum, locum, & tempus quoq; præfinitum, quo hæc
omnia essent abroganda, sicuti Danielis 9. et passim
in Psalmis & scripturis Prophetarum hæc præce-
pta sunt.

Sacerdoti-
um Leuiti-
cum.

Abrogato igitur ueteri Sacerdotio cum omni-
bus sacrificijs, quæ fuerunt umbra futurorum, Chri-
stus æternus Pontifex & Sacerdos, sedens ad dex-
tram Patris constitutus est, qui semel sese Deo Patrium Chris-
offerens, una oblatione consummauit in æternum sti-
sanctificatos, ita, ut iam nulla alia Hostia, pro expi-
andis peccatis opus sit, Hic enim est $\pi\alpha\sigma\sigma\phi\epsilon\lambda\gamma\omega\pi$
 $\nu\epsilon\gamma\ \pi\alpha\sigma\sigma\phi\epsilon\lambda\gamma\omega\pi$.

Et hoc est uerè iuge & æternum sacrificium, Iuge et æ-
ternum sa-
Hic enim assiduo Pontifex, Mediator & intercessor, ternum sa-
seden s ad dextram Patris, placat eius iram, & inter-
terpellat pro nobis. quod sit.

Deinde & hic in terris æternum sacerdotium
& sacrificia ab ipso instituta & præcepta, ipse con-
seruat.

CONFUTATIO ARGUMENTO : ETC.

seruat, Dat enim alios Apostolos, Prophetas, Pastores &c. Conseruat Sacerdotium & ministerium uerbi, usum Sacramentorum, ueram inuocationem & alios spirituales cultus. Semper erunt aliqui in Ecclesia, qui puritatem doctrine & uerum usum Sacramentorum retinebunt, & qui Deum in spiritu & ueritate colent, etsi quoque magne sint facturae tenebrae.

Quare & nos qui puritatem doctrine profitemur, & uerum usum Sacramentorum cum uera poenitentia retinemus, habemus iuge illud sacrificium, propagationem caelestis doctrine, eius confessionem, preces, gratiarum actiones, Baptismum, eorum nam Domini iuxta institutionem Christi &c.

Execrandi autem sunt illi, qui loco huius aeterni sacrificij, abominationes Missarum uolunt esse uerum sacrificium.

Hec de praecipuis argumentis & scripturae locis ac patrum sententijs, quibus pro stabiliendo Missae sacrificio abutuntur, hoc tempore dixisse satis.

Nunc de certis quibusdam patribus Missae, quae ad eam necessariae esse putantur dicemus.

DE VOCABVLO
SACRIFICII ET
oblationis.

SVPRĀ IN INITIO TRĀS

Statu ostendimus Missam à grecis alias λειτουργία, alias ιερουργία uocari, & λειτουργία in genere significare ministerium, Et Missam ideo uocari λειτουργία quod λειτουργός. hoc est, minister, bonum publicum, id est, Sacramentum alijs administrat seu dispensat, sicuti Paulus Rom. 15. se uocat λειτουργόν ministrum Iesu Christi in gentes qui sacrificet Euangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta & sanctificata in Spiritu sancto, ubi Paulus utraq; uoce λειτουργίας & ιερουργίας usus est.

ιερουργία igitur in genere significat sacris operam dare, sacrificare seu rem sacram facere. Sic Herodianus ιερουργουσα αυτον περι τω βασιλειου χορευοντα. Ita sancti Patres Tertullianus, Cyprianus & alij ueteres, uoce sacrificij, simpliciter in genere pro eo utuntur, quod est rebus sacris operam dare.

Sic Augustinus libro 10. Cap. 6. de ciuit.

T

Dei,

Omne bonum
opus
sacrificiū.

DE VOCABULO SACRIFICII.

Dei, Omne (inquit) bonum, opus Deo placitum, quod propter ipsum fit, & ad Deum refertur, sacrificium dicitur.

Et Epiphanius lib. 3. contra Collyridianos, Apostoli sacrificantes per terram Euangelium unum cum Paulo & Barnaba, & reliquis.

Item Cyprianus in sermone de Eleemosynis, Locuples & diues, dominicum celebrare te credis, quæ Corbonam omnino non respicis, quæ in dominicum sine sacrificio uenis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis.

Hic Eleemosynas & oblationes panis, & uini in Ecclesia & ad cœnam in usus pauperum oblatas, uocat sacrificium & oblationem, sicuti & Paulus Philip. 4. Habeo omnia & abundo, repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis in odorem suauitatis, hostiam acceptam, & placentem Deo. Sic quoque Eleemosynas Irenæus in sententia supra ex Cap. 32. libro 4. sacrificium & oblationem uocat.

Oratio sacrificium
& oblatio

Vocarunt etiam more scripturæ preces & gratiarum actiones sacrificia & oblationes sancti Patres, ut Tertullianus in Apologetico, Offero ei opinam

ET OBLATIO.

opimam & maiorem hostiam quam ipse mandauit,
orationem de carne pudica, de animo innocenti &c.

Idem ad Scapulam, Sacrificamus pro salute
Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius, sed quomodo
præcepit Deus, pura prece.

Et Augustinus ad Innocentium Papam Epistola
95. Sicuti nunc per orationis sacrificium conuincimur,
sic & in Missa græca extat oratio, Domine Deus omnipotens, qui solus es Sanctus & suscipis
sacrificium laudis ab inuocantibus, te ex toto corde oro,
suscipe etiam nostras peccatorum preces &c.

Ideo Augustinus in Epistola 59. ad Paulinum Cur missa
ostendit, cur Missa uocetur oblatio, à precibus nempe uocetur
pe per Antistitem oblatis, Sic enim refert, Vouens oblatio
tur autem omnia quæ offeruntur Deo, maxime
Sancti altaris oblatio, quo Sacramento prædicatur
nostrum aliud uotum maximum, quo nos nouimus
in Christo mansuros esse, utiq; in compage corporis
Christi. Cuius rei Sacramentum est, quod unus
panis, unum corpus multi sumus. Ideo in huius sanctificatione
& distributionis preparatione, existimo Apostolum iussisse proprie fieri προσευχὰς
ad est, orationes, uel ut nonnulli minus perite interpretati

DE VOCAAVLO SACRIFICII ET OBLA.

pretati sunt, adorationes, hoc est enim ad uotum,
quod usitatus in scripturis nuncupatur *εὐχὴ*. In
terpellationes autem sunt, cum populus benedici-
tur. Tunc enim Antistes, uelut aduocati, suscepto-
tos suos per manus impositionem misericordissime
offerunt potestati &c.

Hic Augustinus & preces, seu (ut ipse uocat)
uota populi & interpellationes seu orationes Epi-
scopi, quæ pro populo sunt, uocat oblationes, Vnde
de Missa seu coena Domini nomen oblationis prae-
cipue habet apud S. Patres.

Preces ob-
lationes.

Item Epistola ad Ebre. Cap. 5. uocat preces
oblationes, Qui in diebus carnis suæ, preces sup-
plicationesq; ad eum, qui posset illum saluum fa-
cere à morte, cum clamore ualido & lachrymis
offerens exauditus est. Item Cap. 13. Per ipsum
offeramus hostiam laudis &c.

Hæc de uocabulo Sacrificij & oblationis
sufficiant, Nunc de re ipsa
dicemus.

NEMINEM

NEMINEM POSSE
OFFERRE CHRISTVM
DEO PATRI, AVT FACE

re sacrificium pro tollendis peccatis,
præter ipsum filium Dei, Domi-
num nostrum Iesum
Christum.

PRIMA RATIO.

PRIMARATIO SVMI
tur ex definitione, Offerre enim significat se
subijcere uoluntati Patris, in se deriuare iram, & *Quid sit offerre.*
penas pro nostris peccatis luendas, uel se sistere sa-
crificium seu uictimam, gestantem peccata populi,
destinatam iræ Dei, & exitio propter iram Dei
aduersus peccata, quod est esse rem ream, damna-
tam, esse maledictum, sicuti Esaias inquit, Ponet
animam suam peccatum, id est, hostiam pro pecca-
to, & Paulus, eum qui non nouit peccatum, fecit
peccatum, Et Baptista, Ecce agnus Dei qui tollit
peccata mundi, id est, qui gestat iram Dei qui ma-
status & oblatus placabit iram Dei accensam ad-
uersus peccata.

Talis agnus & uictima, & qui talem uictimam
offerat, sacerdos, solus Christus est, qui per propri-
um sana

NEMINEM POSSE.

um sanguinem introiuit semel in sancta, & semetipsum obtulit immaculatum Deo. Item Iohannis 17. Ego sanctifico me ipsum pro eis, id est, Ego me ipse sum offero uictimam & sacrificium pro eis, Nemo enim alius me offerre potest, cum ego unicus sim Sacerdos æternus, & unicus agnus Dei, hoc est, uictima, qua placatur Pater.

Hic igitur solus est offerens & oblatio. Est igitur horrenda præsumptio, Deo Patri uelle offerre filium suum, aut aliud sacrificium pro peccatis & ignorantibus populi, pro redemptione animarum, pro spe salutis, ut sonant Canonis uerba.

II.

SECUNDA RATIO sumitur à typo & figura Sacerdotij ueteris Testamenti, sicuti solus Pontifex ingreditur in sancta sanctorum cum sanguine, ita & solus Christus summus Sacerdos non per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta Heb. 9.

Item sicuti soli Aaroni & filiis eius licet offerre pro peccato populi Leuit. 9. ita solus Christus offert sese pro

OFFERRE CHRISTVM.

se se pro expiandis peccatis populi, & nulli alij pro peccatis offerre quicquam licet.

Item sicut in ueteri Testamento, cum Sacerdos offert pro suis & populi peccatis, & ut Leui. 36. precipitur, cum Pontifex offert hircum uiuentem, & posita utraq; manu super caput eius consistetur omnes iniquitates filiorum Israel & uniuersa delicta atq; peccata eorum, quæ imprecans capiti eius, emittit illum per hominem paratum, in desertum, Hæc, inquam Sacerdos faciens fatetur se neq; sua neq; populi peccata expiare posse ullis sacrificijs, sed testatur alium pontificem & aliam hostiam uenturam quæ peccata populi & totius mundi & iram Dei contra peccata in se deriuatura sit, cuius unius sacrificio peccata sint semel expianda.

Ita quoq; in nouo Testamento nullius sacerdotis aut sacrificij oblatio ualeat ad delenda peccata & promerendam uitam æternam, quam unius Christi sacrificium, qui Pontifex semetipsum æterno Patri obtulit.

Veteris enim Testamenti expiationes tantum ad hoc proderant, ne ex politia & Synagoga populi tali modo mundati, eijcerentur, Impossibile enim erat sanguine taurorum & hircorum auferri pec-

NEMINEM POSSE OFFERRE.

cata, Vnius autem Christi sanguis tanquam agni
immaculati conscientiam nostram emundat ab omni-
nibus peccatis, Heb: 9. & 10. Pet. 1. loh. 1.

III.

TERTIA ratio sumpta est à cir-
cumstantia temporis. Tempus noui Testa-
menti, est tempus, remissionis peccatorum, Vbi au-
tem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato,
Hebreor. 10.

Quia enim per unicam oblationem Iesu Chri-
sti, iam parata est remissio peccatorum, ideo hoc tem-
pore non aliquo sacrificio pro peccato, sed tantum si-
de opus est, qua tibi hoc unicum & æternum Christi
sacrificium applices, & statuas propter hunc Pon-
tificem, & hanc solam uictimam tibi remitti peccata,
te recipi, tibi donari uitam & salutem.

Duo tan-
tum tem-
pora, Pri-
mum obla-
tionis, Se-
cundum re-
missionis
peccatorū

Duo enim tantum à condito mundo, usq; ad
finem rerum sunt tempora.

Prius est ab Adam usq; Christum, quod est
tempus sacrificiorum, ubi necesse erat fieri sacrifi-
cia, non quidem ut per illa tollerentur peccata &
placaretur

OFFERRE CHRISTVM.

placaretur ira Dei, sed ut essent testimonia uenturae
hostiae, seminis mulieris & Abrahae, quae unica hos-
tia esset expiatura peccata & placatura iram Dei.

Posterius tempus à Christo resuscitato, est
tempus remissionis peccatorum, tempus oblatis iam
illius unici sacrificij filij Dei pro peccatis mundi,
tempus reconciliati Dei, quo tempore non sacrificio
aliquo pro peccato, quod iam deletum est sanguine
filij Dei, sed tantum fide applicante nobis hoc Chris-
ti sacrificium, et gratiarum actione opus est.

Tempus à
Christo re-
suscitato,
est remissi-
onis pec-
catorum.

Sic Heb. 10. de hoc utroq; tempore scriptum
est. Omnis quidem Sacerdos, praesto est quotidie
ministrans, & easdem saepe offerens hostias, quae non
possunt auferre peccata, Hic autem unam pro pec-
catis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextra
Dei, de cetero expectans, donec ponantur inimici
eius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione con-
summauit, in sempiternum sanctificatos.

Quare tempore noui Testamenti non opus est
ἀναστήσει seu propiciatorio, sed tantum εὐχαριστήσιον
sacrificio, ut gratias agamus pro unico et eterno sa-
crificio Christi, & pro donata remissione & salute,
& eam fide acceptemus, nobisq; applicemus.

QUARTA RATIO *cura*
 Christus semel & unica hostia consummavit
 in aeternum sanctificatos, Ergo non opus est, iterari
 hoc sacrificium pro peccatis tollendis quotidie, uel
 eandem hostiam, uel alias offerre, sicuti Heb. 7.
 scriptum est, Christus Pontifex non habet necessita-
 tem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro
 suis delictis hostias offerre, deinde pro populi, hoc
 enim fecit semel, seipsum offerendo. Et quod Chri-
 stum hostiam nemo praeter semetipsum offerre posse
 sit, supra ostensum est.

CONFUTATIO.

Sed hic obijciuntur dicta sanctorum
 Patrum, Ambrosij, Chrysostomi, Theophilacti
 & aliorum, quorum haec est sententia, In Christo se-
 mel oblata est hostia, ad salutem sempiternam po-
 tens, Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offe-
 rimus? Sed ad recordationem mortis eius, &
 una est hostia, non multae, quia semel oblatus est Chri-
 stus. Hoc autem sacrificium, exemplum est illius,
 id ipsum, & semper id ipsum, proinde hoc idem
 est sacrificium. Item Pontifex ille est, qui hostiam
 obtulit

OFFERRE CHRISTVM.

obtulit nos mundantem. Item ipsam offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata est, consumi non potest, quod nos facimus in commemorationem sit eius, quod factum est, Hoc enim facite (ait) in meam commemorationem.

Hæc sententia interdum paululum commutatis uerbis sæpe in Patrum scriptis repetitur, Quam quidam ita intelligunt cum patres dicant unam esse hostiam quam Christus obtulerit, & quam ipsi offerant & se offerre nunc, quæ tunc oblata est, ut putent se filium Dei tenere in manibus & illum Deo Patri offerre pro peccatis & ignorantibus populi. Sed hanc non esse Patrum sententiam ipsorum uerba ostendunt.

Nulla hostia ad salutem amplius opus

Cum enim (ut Ambrosij uerba hic clare sonant) semel in Christo oblata hostia, potens sit ad salutem sempiternam, Igitur nec illius, nec alterius hostie oblatione ad salutem amplius opus est, quæ propter semel oblatam hostiam Christum, omnibus credentibus datur.

Magnum igitur discrimen est inter sacrificium seu hostiam, quam Christus ipse semel obtulit & quam se Patres quotidie offerre dicunt.

NEMINEM POSSE.

Christi ho-
stia quo-
modo pos-
tens,

Christi hostia, sola & semel oblata, potens
est ad salutem, ad delenda peccata, ad promerendam
vitam æternam, præter hanc, nulla alia hostia tam
potens est.

Quæ igitur est vis seu efficacia sacrificij seu
hostiæ de qua Patres loquuntur? Hæc est, ut son-
nant hoc loco uerba Ambrosij, & aliorum Patrum,
ut sit annunciatio, seu recordatio mortis Domini,
& exemplum illius sacrificij quod Christus obtulit
semetipsum hostiam nos mundantem, ita nos offerri-
mus in commemorationem eius quod factum est, si-
cuti præcepit Christus: Hoc facite in mei com-
memorationem.

At quæ est illa oblatio & commemoratio,
quam Christus præcepit, & de qua Patres loquun-
tur? Num ut sacrificium & oblatio fiat pro tol-
lendis peccatis? Aut pro redimendis animabus ex
purgatorio? Minime gentium.

Nam ubi peccatorum remissio est, iam non
est oblatio pro peccato. Et quia hostia in Christo
oblata potens est ad salutem sempiternam, ergo non
amplius opus est illius aut alterius hostiæ oblatione
pro salute aut animabus ex purgatorio redimendis.

Hæc

OFFERRE CHRISTVM.

Hæc enim oblatio pro peccato, semel per Christum facta, repeti & iterari per nullum hominem aut per ullam creaturam, neq; potest neq; debet, cum ipse solus sit offerrens & oblatio.

Hoc igitur sacrificium, seu hæc oblatio, de qua Patres loquuntur, & quam Ecclesia quotidie offert, & quod iuge sacrificium recte uocari potest, multa complectitur & propemodam totum cultum noui Testamenti spiritualem, Videlicet, ueram poenitentiam, gratiarum actiones pro rebus corporalibus & spiritualibus, pro liberatione per Christum facta, & omnibus eius beneficijs, commemorationem ipsius passionis, mortis & sacrificij pro nobis facti. Vnde & commemoratiuum sacrificium uocant, usum cœnæ dominicæ, cum edendo corpus, & bibendo sanguinem Christi, fide sua quisq; sibi beneficia eius applicat, Orationes pro Ecclesia, pro pace publica, pro Magistratibus, pro calamitosi, & alijs necessitatibus. Postremo propagatio Euangelij & tota nouitas uitæ sacrificium est, ut sicuti Christus semetipsum tradidit Deo oblationem & hostiam in odorem suauitatis pro nobis, ita & nos offeramus nostra corpora, hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, pro gratiarum

Oblatio
per Christum
semel facta
neq; potest
neq; debet
iterari

Noui Testamenti
sacrificium.

NEMINEM POSSE

gratiarum actione illius unici & aeterni sacrificij
Christi &c. Rom. 12.

Hæc tota actio recte uocatur sacrificium eua-
ngelismop, seu commemoratum passionis & mor-
tis Christi, & omnium beneficiorum ipsius, sed quod
non per Sacerdotem fit applicatum alijs, pro delens
dis peccatis, aut pro foelici prouentu frugum, seu al-
ijs talibus rebus, sed quod quisq; sua fide sibi appli-
cat, ut iam dicitur.

Cœnæ Do-
mini obla-
tio cum
communi-
one popu-
li appella-
ta.

Certum autem est tempore Augustini & alio-
rum sanctorum Patrum, quorum sententia pro
stabilenda Missa citantur, quiq; ante Gregorium
uixerunt, Missam seu potius ecenam Dominicam, non
uocatam oblationem sine communionem populi, sicuti
nunc unius solius Sacerdotis opus, oblationem uo-
cant, sed oblatio quam Patres intelligunt, semper
coniunctam habuit communionem populi, sic refert
Augustinus contra Faustum libro 20. Cap. 18.

Sacrificia Hebreorum erant prælicamenta ueni-
turi unius uerissimi sacrificij, quod pro peccatis
omnium credentium offerri oporteret, quod Chris-
tus obtulit. Unde iam Christiani, per acti eiusdem sa-
crificij

OFFERRE CHRISTVM.

sacrificij memoriam celebrant, sacrosancta oblatione
& participatione corporis & sanguinis Christi.

Hic audis oblationem & participationem populi coniuncta esse, quia una est sacerdotis & populi actio & oblatio, nisi quod Sacerdos distribuit, sed non offert solus, sed simul cum ipso populus.

Ei ibidem Cap. 23. Sacrificium laudis gloriae scabit me, & illic uia est, ubi ostendam illi salutare meum. Huius sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi, per uictimas similitudinum promittebatur, passione Christi per ipsam ueritatem reddebatur, post ascensum Christi per Sacramentum memoriae celebratur.

Hic iterum uocat sacrificium communionem corporis & sanguinis Christi, quae in coena a toto populo fit, Sicuti eandem, ad Bonifacium Epi. 23. immolationem uocat, cum inquit, Nonne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in Sacramento, non solum per omnes Paschae solennitates, sed omni die populis immolatur. Ecce, dicit Christum in coena populis, non Deo Patri immolari, id est, offerri seu distribui.

Addit autem & declarat cur participatio coenae Do-

Christus
immola-
tur popu-
lis non
Deo patri

NEMINEM POSSE

Coena Domini Dominicae uocetur oblatio seu immolatio, nempe
 mini oblatio ex similitudine, Sic enim inquit, Nec utiq; mentio
 uocatur, qui interrogatus, cum responderit immolari.
 tur ex similitudine Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum
 rerum quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino
 Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine
 plerumq; etiam ipsarum rerum nomina accipiunt.

V.

QUINTA ratio, Sicuti in ueteri
 Testamento uictimae, quae quotidie offerrebantur,
 non debebant populi peccata, sed ut Theophylactus ait,
 ostendebant indissolubilia esse peccata, & sanguine
 Taurorum & Hircorum auferri non posse, Ita qui post
 oblationem à Christo semel factam, Christum in Missa
 iterum & quotidie pro delendis peccatis offerunt,
 ostendunt per oblationem à Christo factam,
 non esse expiata peccata, quae summa blasphemia est
 in mortem & sanguinem filij Dei, quo abluti &
 sanctificati sumus. Si autem dicant aduersarij,
 esse tantum commemoratiuum & *εὐχαριστικὸν* sacrificium,
 Ergo non potest applicari pro peccatis delendis,
 pro redemptione animarum, tollendus igitur &
 delendus est Canon.

O horrendum
 auditu.

Sexta

NEMINEM POSSE.

VI.

SEXTA RATIO, Nemo sibi
 Smit sibi honorem, ut offerat dona & sacrificia
 pro peccatis, sed qui uocatur à Deo, Heb. 5. Solus
 Christus uocatus est à Deo, ut sit Sacerdos in æternum
 secundum ordinem Melchisedech, qui semetipsum
 offert uictimam pro tollendis peccatis mundi,
 Ergo hic honos nulli alij competit.

Solus Christi
 Sacerdos et Hostia
 pro peccatis.

VII.

SEPTIMA RATIO, Nemo
 Uenit ad Patrem, inquit Christus, nisi per me,
 Et Ephe. 2. dicitur, Per hunc habemus aditum ad
 Patrem, Item Heb. 5. Hunc habentes Pontificem,
 ad eam cum fiducia &c. Qui fingunt se in Missa
 offerre Deo filium suum, accedunt ipsi Deum sine
 Mediatore, Ergo inanis & frustranea est ipsorum
 oblatio, Orant enim, ut Deus uelit habere acceptum
 filium suum sicuti munera Abel.

VIII.

OCTAUA RATIO, Sicuti
 aliquis ex populo sumens corpus & sanguinem

V mentis

NEMINEM POSSĒ.

nem Christi, non dicitur offerre, ita nec Sacerdos offerre, Quia sacerdotis opus nihil differt à sumendis opere, nisi quod est minister publicus, qui sacramenta alijs distribuit. Sic enim in sepius citata sententia inquit Chrysostomus, Est ubi Sacerdos nihil differt à subdito, ut quando fruendum est reuerendis mysterijs &c. Et si qua hic fit oblatio, ut est precum, gratiarum actionis, ea est communis populi & Sacerdotis.

Quid sit offerre Deo filium suum. **B**re Deo filium suum, nihil aliud esse quam credere, quod per hunc sit placatus Pater, & propter hunc non imputari nobis peccata, ac nos recipi, donari nobis iusticiam, Spiritum sanctum, & uitam æternam, Cuius oblationis seu fidei testimonium, est ipsa cœna Domini, ut comedens corpus & bibens sanguinem Domini, testetur hoc tanquam signaculo, te credere, quod corpus Christi sit pro te traditum, quod sanguis eius sit effusus pro tuis peccatis delens, hoc est uere offerre, seu, ut nunc loquuntur, consistere Deo filium suum, quæ oblatio fit propria cuiusque fide.

Sic necesse est singulos offerre Deo filium suum, ut ipse sit scutum seu umbraculum nostrum contra

OFFERRE CHRISTVM.

tra iram Dei, contra terrorem peccati & mortis.
Hunc enim proposuit Deus propiciatorem per fidem
in sanguine ipsius &c. Et Esaiæ 4. dicitur, Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab aestu, & in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia.

DE APPLICATIONE ET VSU COENAE DOMINI.

EODEM ETIAM MODO

Ede Applicatione sentiendum est, eam non esse opus Sacerdotis, sed suam cuiusq; fidem, qua sibi beneficia Christi applicet, iuxta illud, Iustus sua fide uiuet, Et Christus inquit, fides tua te saluam fecit. Neq; enim cuiquam remissio peccatorum contingit, nisi eam fide propria accipiat.

Fide propria non sacerdotis opere fieri applicati onem.

Præterea Christus uult, ut singuli sumentes, quisq; pro se mortis & passionis suæ recordentur, credant & gratias agant, quod ex ineffabili bonitate suum corpus pro ipsis redimendis tradiderit, & sanguinem suum in remissionem peccatorum effuderit.

Cum igitur Christus propria cuiusq; fide & sumptione Sacramenti applicationem fieri uoluerit,

DE APPLICATIONE.

Ergo alieno opere applicatio fieri non potest. Sic enim inquit, Hoc facite in mei commemorationem, id est, comedentes corpus & bibentes sanguinem meum, cogitate, quanta beneficia uobis prestiterim deriuans in me iram æterni Patris & uestre peccata, & pro uobis pœnam luens &c. Et pro his meis beneficijs agite gratias æterno Patri, qui me pro uobis $\lambda\upsilon\tau\omicron\gamma\omicron\upsilon$ esse uoluit. Hæc in his uerbis instituit Christus, non oblationem aut applicationem Sacerdotis.

Baptisari
pro alijs.

Item sicuti Baptismus institutus est, non ut alij pro alijs, sed ut singuli pro sese ipsis credant & baptisentur, ita & coena Domini instituta est, non ut sit oblatio pro uiuis seu mortuis, aut ut per alterius opus alijs applicetur, sed ut singuli edentes & bibentes hoc tanquam sigillo seu pignore gratiæ, fidem suam exuscitent et confirment, credant corpus, quod comedunt, pro ipsis traditum, & sanguinem quem bibunt pro ipsis in remissionem peccatorum fusum. Quare sicuti Missa non potest pro alijs applicari, ita nec offerri.

Item uerba institutionis Christi, sunt uerba promissionis. Ergo opus prodest sine fide propria cuiusq; accipientis promissionem.

DE MISSA PRIVATA,
DE MISSA
PRIVATA.

QUANQVAM AVTEM
cur Misse privatae non sint tolerandae, satis
sit ostensum superius, tamen paucula adhuc adij-
cienda sunt. Certum est usum Missarum priva-
tarum recens esse inuentum, & multis seculis Mis-
sas nihil aliud fuisse quam communionem seu coe-
nam populi, id quod, praeter sanctorum Patrum
scripta, testantur etiam capitula de consecratione,
videlicet, C. Omnes fideles, C. Episcopus Deo sa-
crificans, C. Peracta consecratione omnes com-
municent, qui noluerint Ecclesiasticis carere li-
manibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & san-
cta Romana tenet Ecclesia. Hic fuit mos primiti-
uae Ecclesiae, celebrandae coenae Dominicae iuxta insti-
tutionem Christi.

Fuisse autem à temporibus Apostolorum
multis seculis communem totius populi, in Eccle-
sia, & non unius tantum coenam, Pulchre ostendit
Chrysostomus Cap. .11. primae ad Corinth.
ubi sic refert.

Mos pri-
mitivae
Ecclesiae

Diebus legitimis ac solennibus mensas commu-

DE MISSA PRIVATA.

in cena nes & publicas preparabant, & post mysteriorum
 Domini ce communionem, egregio conuentu omnes simul in
 lebranda. communia conuiuia descendebant, & qui diuites
 censebantur, epulas atq; obsonia in medium affere-
 bant, & pauperes ac nihil habentes, ad publica &
 in commune proposita prandia conuocabantur, atq;
 unà eodem conuiuio uestebantur, Verum morem
 hunc etiam in posterum aboleuerunt.

Ac ibidem paulò infra sic inquit, deinceps
 declarat paulus cur non contingat eos Dominicam
 coenam manducare, Vnusquisq; enim, inquit, su-
 am coenam assumit ad manducandum, Et alius
 quidem esurit, alius autem ebrius est, Animaduerte
 quæso, quomodo eos semetipsos confundere ostendit.
 Namq; quod Dominicum est, priuatum efficiunt,
 Quo fit ut ipsi in primis hi sint, qui in illis
 coena omnia à seipsis afficiantur, cum mensam suam tanta
 iustus dignitate defraudent, Sed quonam pacto dicet
 communi quispiam? Quia coenam Dominicam hoc est, heredis
 nis, non lem, communem conseruis esse debere certissimum
 priuata est, Que enim sunt Domini, non huius aut illius ser-
 uis tan ui sunt, non priuatim singulorum sed in commune
 iura. cunctorum, Quod igitur Dominicum est, commune
 est, si enim Domini tui est, quemadmodum certe
 est, non debes id diuellere, & ueluti in priuata con-
 ferre.

DE MISSA PRIVATA.

ferre, sed tanquam rem Domini conseruis tuis in commune proponere, id enim uere Dominicum est.

At qui dum solus comedis, id non finis esse dominicum, non finis esse commune &c.

Hec quanquam de publicis & communibus conuiujs, quæ post cœnam Domini habebantur, dicit Chrysostomus, tamen recte & uere etiam contra eos dicuntur, qui contra manifestam institutionem Christi, ex cœna communi & publica priuatam unius tantum sacrificuli faciunt. Verè enim à Chrysostomo dicitur: Dum solus comedis, id non finis esse dominicum, non finis esse commune, inde etiam græci hanc Christi cœnam $\sigma\omega\acute{\alpha}\xi\iota\pi$ uocarunt, quod non unius tantum, sed multorum cœna in publico consuetu à populo celebraretur.

C. Et hoc attendendum, de consecratione, dextre intellectum, aperte prohibet fieri Missas priuatas ita enim refert, Et hoc attendendum, ut missæ peculiæ, quæ per dies solennes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter eas populus à publicis Missarum solennitatibus (quæ hora tertia canonicè fiunt) abstrahatur, Sed Sacerdotes qui in circuitu ur

Missæ priuatae prohibentur.

DE MISSA PRIVATA.

bis aut in eadem urbe sunt, & populus in unum ad Missarum publicam celebrationem conueniant.

*Private
Missæ pu-
gnant cū
institutio-
ne Christi*

*Præterea private Missæ pugnant cum institu-
tione Christi, qui non pro uno, nisi necessitatis tem-
pore, sed communem & publicam cœnam corporis et
sanguinis sui, pro multis instituit. Iubet enim panem
corpus suum accipi, frangi & distribui, Et de Ca-
lice ait, Bibite ex hoc omnes, Sed talis fractio seu
distributio in Missa priuata non esse potest, ubi sa-
crificulus sibi soli corpus Domini sumit, & solus de
calice bibit, et non Dominicam, hoc est, communem,
sed suam unius cœnam occupat. Debet enim esse
cœna plurium in unum conuenientium, ut ibidem
Paulus inquit.*

*Deinde iubet Paulus mortem Domini in hac
cœna annunciari, hoc est, celebrari & late in po-
pulo spargi beneficia Christi, & in publico con-
uentu pro ijs gratias agi aeterno Patri Domini nostri
Iesu Christi, At quæ prædicatio & celebratio mortis
Domini in priuata Missa esse ipotest, ubi sacrificulus
sibi soli uerba, ne ipsi quidem saepe intellecta, mu-
sitat?*

*Quod autem contendunt aduersarij Missam
esse cū lo*

DE MISSA PRIVATA:

esse cultum necessarium, atq; ideo uolunt, ut in singulis ciuitatibus duæ ad minimum Missæ celebrentur, ad quas populus conueniat, & ibi uel una communicet, uel se Deo piè commendet, Sciendum est tales Missas quæ à sacrificulis priuatim, uel propter peccata delenda, uel propter animas ex purgatorio redimendas, uel propter scælicem mercatum aut uenationes &c. & sine alijs communicantibus, tantum ut à populo spectentur, sunt, esse impias, & contrarias institutioni Christi, ut iam sæpe dictum est.

Est enim impium instituere cultum sine mandato Dei, ut inquit Christus, Frustra me colunt mandatis hominum.

Est etiam impium transferre corpus & sanguinem Domini in alium usum quam à Christo institutum est. Et quia iustus sua fide uiuit, ideo ut supra dictum est, hoc sacerdotis opus non prodest alijs, non utentibus coena Domini. Opus sacerdotis non prodest alijs

Potest autem, iuxta institutionem Christi, coena Domini, uel singulis uel certis diebus celebrari, sicuti tempore Hieronymi & Augustini, alij quotidie, alij dominicis & certis tantum diebus, alij mane,

DE MISSA PRIVATA.

alii mane, alii uespere communicabant. Et Epiphanius in fine operis sui contra hereses scribit Apostolos constituisse, ut die quarta, & in uigilia sabbati & die dominico haberetur $\sigma\omega\acute{\alpha}\epsilon\iota\varsigma$, quae omnia pro ratione temporum, locorum & personarum constitui, & mutari possunt.

Præterea sicuti nemo priuatim seipsum baptizat, aut baptismum suum alijs sed sibi soli fide applicat, ita & nemo priuatam pro se coenam instituit, & eam sua precatione aut suo usu, alijs applicare potest. Et sicuti circumcisio non erat sacrificium aut opus quod alijs applicaretur, aut pro alijs fieret, sed necesse erat quævis hoc signaculum iusticiæ fidei pro se in suo corpore recipere, quo signaculo ipsius fides in promissum semen exuscitaretur & confirmaretur, ita et baptismus ac coena Domini non pro sunt ullis, nisi qui ipsi ea utuntur & fide propria sibi ea applicant. Quare spectacula Missarum alijs priuataram, cum non accedit communio, & usus sacramenti, prorsus inania sunt, & quisq; etiam si uari. ne his spectaculis sese Deo commendare potest.

POSTREMO in tanta uarietate opinionum de Missa, queritur quid omnino sequendum sit, & quæ uerior, tutior & certior sit sententia, Nam cum maxima potentum & procerum, & maior

DE MISSA PRIVATA.

Et maior quoque totius populi pars, amplectatur sententiam de Missa, quæ à Romanis Pontificibus proponitur, multi mouentur et autoritate et multitudine, ut illi parti sese adiungant, Quid igitur nobis statuendum, et sequendum erit?

Hic sequemur sententiam S. Cypriani, qui Epistola 3. lib. 2. Epistolarum sic refert, si in sacrificio, quod Christus est non nisi Christus sequendus est, utique id nos obaudire et facere oportet, quod Christus fecit, et quod faciendum esse mandauit, cum ipse in Euangelio suo dicat, Si feceritis quod mando uobis, iam non dico uos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, Pater etiam de coelo contestatur dicens, Hic est filius dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed quid, qui ante omnes est, Christus prior fecerit, neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei ueritatem.

τέλος.

θὲς ὁ δὲ ἀπὸ

PSALMVS XXIII.
DEVS EST PASTOR
MEVS &c.

ET Deus est Pastor meus, & me ducit eunte m.
Eius & ad nutum pabula sector ouis.
Hoc presente mihi contagia nulla nocebunt,
Nil mihi presidij, copia nulla deest.
Namq; uagam reuocans in pascua pinguia misit,
Et leto irrigui gramine pascit agri.
Fontis & illimes ad aquas deduxit amœni,
Vnde aura optati grata uigoris abit.
Hic mihi languentes restaurat suauiter artus,
Hinc animæ recreat uiscera tota meæ.
Ille mihi custos, recto me tramite ducit,
Iusticiæ tutum, qua uia monstrat iter.
Nomen ei iustus caussa mihi nominis ulero,
Iusticiæ donat robur & arma sue.
Hinc etiam mortis si cœca in ualle uagabor,
Militiæ metuam nulla pericla meæ.
Tu quoniam mecum DEVS es, tu pastor euntem,
Et regis, & tuto tramite ducis ouem.
Vera mihi prebent dulci solatia fructu,
Virga tua, & baculus, muneris arma tui.
Virga tua, & baculus, uerbi diuina potestas,
Ferreæ quod subito corda tremore quatit.

Hæc ego dum letor, te sic curante, parata est,
Ante oculos splendens regia mensa meos.
Scilicet ut uideant intabescantq; uidendo,
Qui mihi perniciem nocte dieq; parant.
Tu mea balsamea persuadis tempora Nardo,
Vnde abit in totum cor mihi suavis odor.
Adde quod & latices mihi te miscente salubres,
Mensura est calicis plena fluensq; mei.
Ergo ego dum carpam concessæ pabula uite,
Donec in hoc mundi fece superstes ero.
Me tua contigno præcedet gratia passu,
Me tua non reuuet cura paterna sequi.
Sic habitabo tui scelix sacraria templi,
Perpetuoq; domus me tegit umbra tuæ.
Discite mortales summum decus esse bonumq;
Vnius in templo posse manere DEI.

Ioannes Stigelius.

EPITAPHIVM REVE-
 RENDI VIRI, DOCTRINA, PIETA-
 te & uirtute Præstantis Domini Iohan-
 nis Hefsi, S. Theologiæ Doctoris,
 & Vratislaviensis Ecclesiæ
 Pastoris.

scriptum à Philip. Melanth.

Ἐσὶ θεῶν λιπαρῶν θυσία χαριεῖρα ἄλλων.
 καὶ ὁδὸν γλυκεράν τοι βὴν ἱεὺς ἀγαθῆν.
 τὴν σοφίαν καθαρώς εὐαγγελίῳ διδάσκων
 καὶ φωνῆν ὁσίων δόγματα θεῶν φρεσίν.
 τοῖος ἰωάννης ποτὲ ἔνθα διδάσκαλος ἦεν
 ὦ πατέρω ἐκρῆστος ἐπωνυμία.
 δεσφάτα ὅς λαοῖς ἀείρων ἔνταλματα χρῖσθ
 πῖσος ἰῶν, δολεράς οὐ προσέμιξεν ἀπάτας.
 καὶ τίμησεν ἀκισθῆλοισ ἀρεταῖς θεοῦ αἰεὶ
 ἐν κραδίῳ πισίῳ, σεμνά τε ἦθη ἐχωρ.
 Νῦν ὁὖν εἰς μάκαρων ψυχῆν δεὸς ἦγαγ' ὄμιλον
 ἐν δὲ σὸς τάντῃ λειψανα δῆκε πόλις.

Defcessit ex hac mortali uita Anno,

M. D. XLVII.

Die VII. Ianuarij.

Quam speciosi pedes Euangelizantium pacem
 Euangelizantium bona.

EPITAPHIVM LEONAE

HARDI FILII VIRI CLARISSIMI

Georgij Maioris Doctoris

Theologiae.

Philip. Melanct. autore.

Παιδία ὀκτίσμων δ' ἔχει ἄχθεντα πρὸς αὐτῶν
παντοκράτωρ ὁ θεὸς κούκ ὀπολέσθαι ἔα
δέξατο οὖν σέ θεός, ὦ λεοναρτε γενεῶν
φίλτατον, ἐλλογίμω εὐσεβέος τε πατρός,
εἶδ' ὡς ᾤθεός ἐστιν ἀληθέα, ὅς φανερώδη,
δυλώσας τέρασιν τὸν νόμον ἀτρεκέει
καὶ ἡὸν πέμψας ἐν σαρκὶ λύτρα τίοντα.
ὡσε καταλλάττην τῷ πατρὶ φύλα βροτῶν.
τὸν δ' εὖθεὸν πίσει καὶ καλοῖς ἠνεὸ' ἐτίμας
φωνήσας ἐμέτην χριστὸν ἀεὶ ἔμψαι.
τ' ὄνεκα οὐρανόθεν ζώης λεοναρτ' ἀπολαύεις
καὶ φάσ' ἐν λαμπρῷ χριστῷ ἀεὶ ἔσορᾷ.

Decebit Mersburgi Anno aetatis suae, XIII.

A nato Christo, M. D. XLVII.

Mense Septemb. die XVII.

MATTH. XIX.

Sinite paruulos uenire ad Me, talium enim
est Regnum caelorum.

2218745 /

CCN 705750439